MY Milliyet YAYINLARI



20. YÜZYIL DOSYASI

ANARŞİSTLER

Bir dönemi sarsanlar

RODERICK KEDWARD


NIHILISME

● MİLLİYET YAYINLARI LTD. ŞTİ.

● Çeviren : AYŞE KEMAHLI

● Dizgi — Tertip : MİLLİYET YAYINLARI

● MİLLİYET Ofset ve Baskı tesislerinde basılmıştır.

● 1. BASKI : NİSAN 1976.

ANARŞİSTLER

Bir dönemi sarsanlar

RODERICK KEDWARD









İtalyan kralı Umberto'nun anarşist Gaetano Bresci tarafından 1900 da öldürülüşünü gösteren resim, Flavio Costantini tarafından yapılmıştır.

BÖLÜM: I

Anarşizm'in dirilişi

1880–1914 yılları, Avrupa ve Amerika'da, anarşistlerin altın çağı olmuştur. Bu çağ, otomobil, sinema ve uçağın icat edildiği; çocukların büyüklerinden bisiklete atlayıp kaçabildikleri: yığınla kentlinin trenlere doluşup, akın akın deniz kıyılarına gittiği ve VII. Edward'ın hafta sonu tatili kavramını ortaya attığı yıllardadır. İlk ucuz gazeteler de bu gürültülü ve hareketli çağda yayımlanmıştır. Avrupa'nın doğu ve batı uçlarındaki feodal yapılı ülkeler bile bu ilerleyişten etkilenmişler; olumlu ve olumsuz yönleriyle yüzyıla seri üretimin dinamizmi ve sınıf mücadelelerinin diyalektiğini getiren kentleşme ve endüstriyel büyümenin ilk belirtilerini göstermeye başlamışlardı. Bu gelişme Rusya'da hayli güçlü, İspanya'da ise nispeten şansa bırakılmış izlenimi veren bir biçimde olmuştu.

Anarşistler de tıpkı çağları gibi dinamik ve yaratıcıydılar. Sürekli hareket halinde oluşları, pek çok ülke polisinin çılgına dönmesine yol açıyor, sansasyonel eylemleri gazetelerin manşetlerinden düşmüyordu. Mücadele ve başkaldırı felsefeleri, öteki gelişim öğretilerine baskın çıkmaktaydı. Gene de bu öğretilerle anarşizm arasında daha öte benzerlikler aramak yanlış olabilir. Onlar bir kalabalığın parçalarıydılar; dinç adımlarla ters yöne yürüyen parçaları.

Bu dönemde çok yönlü değişimlerle birlikte, örgütlenme ve merkezi denetim de hızlanmıştı. İngiltere'deki sosyal refah çalışmalarından, Rusya'daki toprak siyasetine kadar, siyasal ve ekonomik hayatta, daha ileri bir örgütlenme ve merkezileşme görülmekteydi. İşçi sınıfına yönelik siyaset de bu doğrultuyu alıyordu. 18. yüzyıldaki kendiliğinden işçi hareketleri ve köylü ayaklanmaları, 19. yüzyılın sonlarında yerlerini örgütlü trade union'lara, sosyalist partilere ve planlı devrimlere bırakmışlardı.

Anarşistler, bu eğilimlerin tam karşısında saf tutmuşlardı. Örgütlenme ve merkeziyetçilik, onlar için otorite demekti, ki bu, "başsızlık" anlamına gelen 'anarşi' kelimesiyle bile taban tabana zıttı. Anarşistler için her kötülüğün kökeni, 'yönetim'di. İktidarın devletin, kilisenin, partilerin ya da kişilerin elinde olması bir şey değiştirmiyordu 19. yüzyılın bütün çarpık yanlarını hükümetlerin üstüne yıkmışlar, eşitsizlik ve adaletsizlikten onları sorumlu tutmuşlardı.

Michael Schwab adında bir Amerikalı anarşist 1886'da Şikagolu işçilerin çilesini şöyle anlatıyordu :

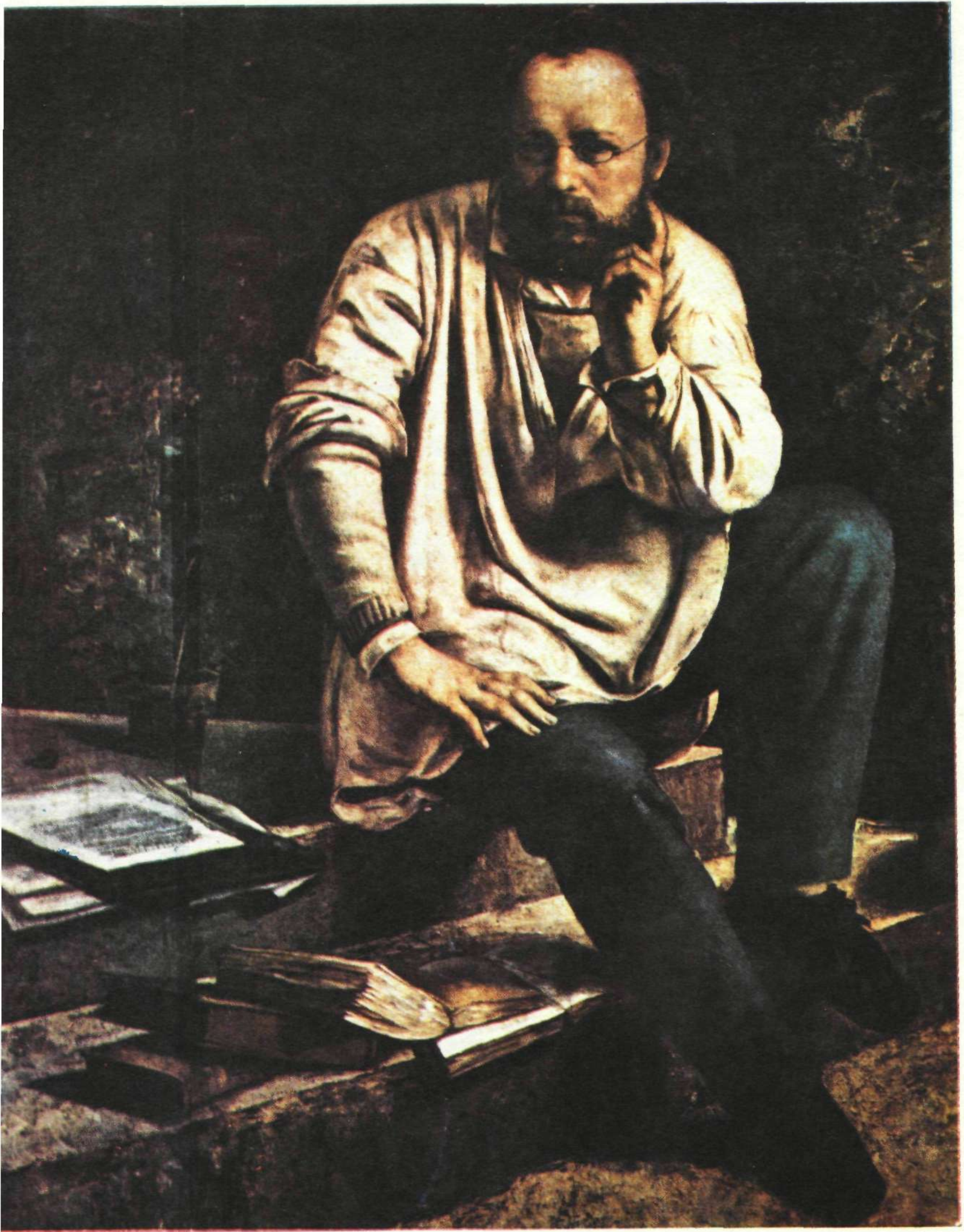
"Binlerce işçi, içeri güneş ışığının sızamadığı, buz gibi soğuk ve havasız odalarda yaşıyor. İki, üç, hatta bazen dört aile birden barınmak için bir odaya sığışmak zorunda. Nasıl mı yaşıyorlar? Çöp tenekelerinden yarı çürümüş sebze parçalarını toplayıp pişirerek, kasaptan bir kaç kuruş karşılığı kokuşmuş sakatat alıp yemeğe çalışarak. Uygar olduğunu iddia ettiğimiz bu dünyada, bunca bolluk bunca zenginlik varken, böylesine feci bir durumu düşünebilir misiniz?"

Anlatılan yer Şikago olmakla beraber, Londra, Paris, Turin'de bir sokak, İspanya'nın Endülüsünde veya Rusya'nın Sibiryasında bir köy de olabilirdi. Bu hâd derece yoksulluk, ilerici fikirleriyle, teknolojik buluşlarıyla ve maddi olanaklarıyla övünen bir toplumun, göze çarpmayan, su altındaki görüntüsüydü. Anarşistler, işte bu toplumun yöneticilerini, korkunç bir ikiyüzlülükle ve güçlerini kişinin bağımsızlığını yok etmeye yöneltmiş olmakla suçladılar. Onlarca eşitsizlik otoritenin en doğal sonucuydu. Öyle ki insanlar rahatça; her pazar kilisede

'Zengin adam şatosunda
Yoksul onun kapısında
Tanrı insanları böyle yarattı
Fakir ve zengin diye sınıfladı'

diye şarkı söyleyebiliyorlardı. İşte anarşistleri deli eden de zaten bu fikirdi. Eşitliğe ve adalete giden tek yolu otoriteyi bütün izleriyle birlikte yok etmekte; insanın kendi mutluluğunu istediği biçimde yaratabileceği, hiç bir yönetim biçimi olmayan bir toplumda görüyorlardı. Anarşistleri birleştiren tek bağ, her türlü yükümlülük, zorlanma ve baskıya baş kaldıran bir düşmanlıktı. Bunun dışında, tek bir programları olmadığı gibi, bir uyumsuzluk ve çelişki bolluğu içindeydiler. Anarşizm her zaman için, binbir parçaya ayrılmış çok renkli bir mozaik parçası gibi, değişik duyguların, fikirlerin ve eylemlerin bir karışımı olarak kaldı.

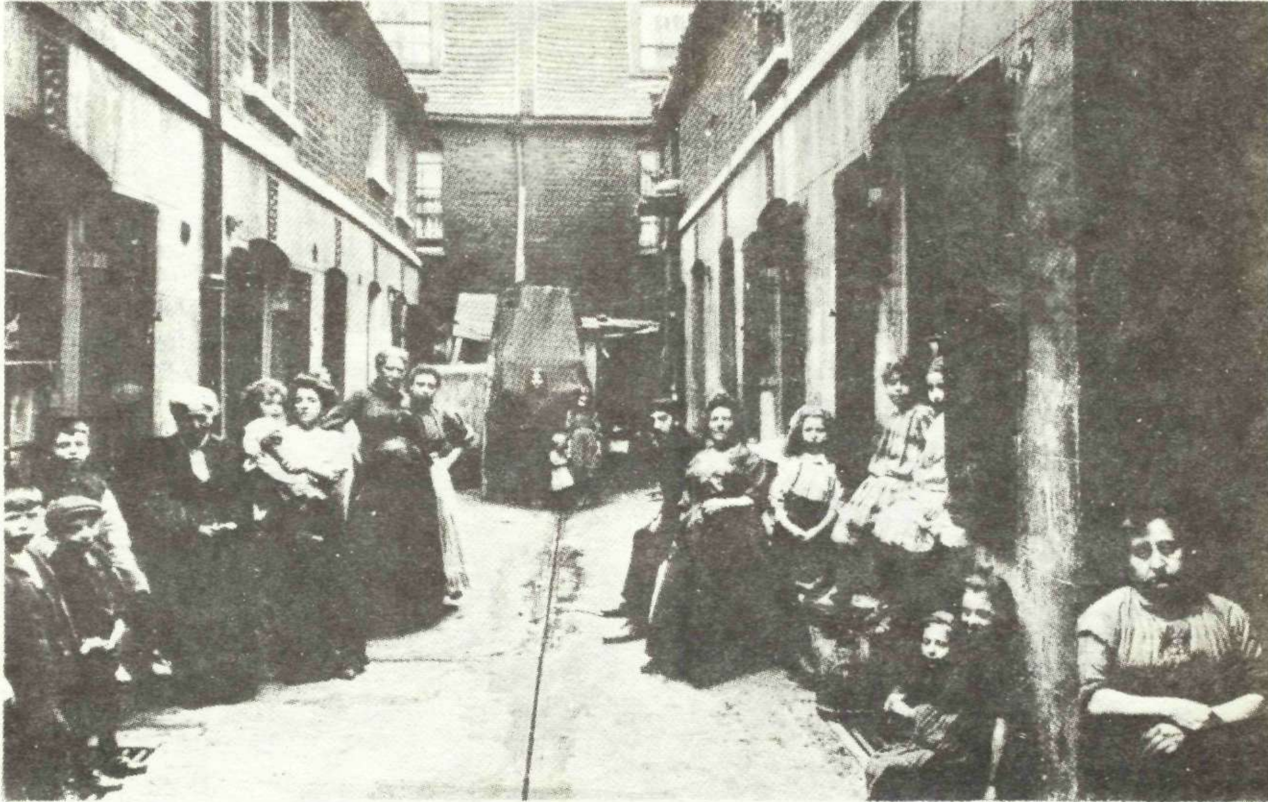
Otorite nasıl yok edilebilirdi?
Toplumdaki büyük değişime nasıl ulaşılacakdı?
Hangi yoldan yürüyerek anarşinin ideal toplumuna varılabilirdi?
Anarşizm ilk gününden beri bu sorulara verilmiş kısmi cevapların tarihidir.



Anarşistlerin "Ustamız" diye sözettikleri, anarşizmin en büyük teoristlerinden biri olan Pierre-Joseph Proudhon'un Gustave Courbet tarafından yapılmış resmi.







Sanayileşme ve hızlı nüfus artışının sebep olduğu yoksulluk ve kötü hayat şartları anarşizmin doğuş ve varoluş nedenleridir. Amerika'ya yeni bir evren aramaya koşan göçmenler (sol üstte) oradaki yaşam şartlarının (sağ üstte) geride bıraktıklarından çok farklı olmadığını gördüler. (Altta)

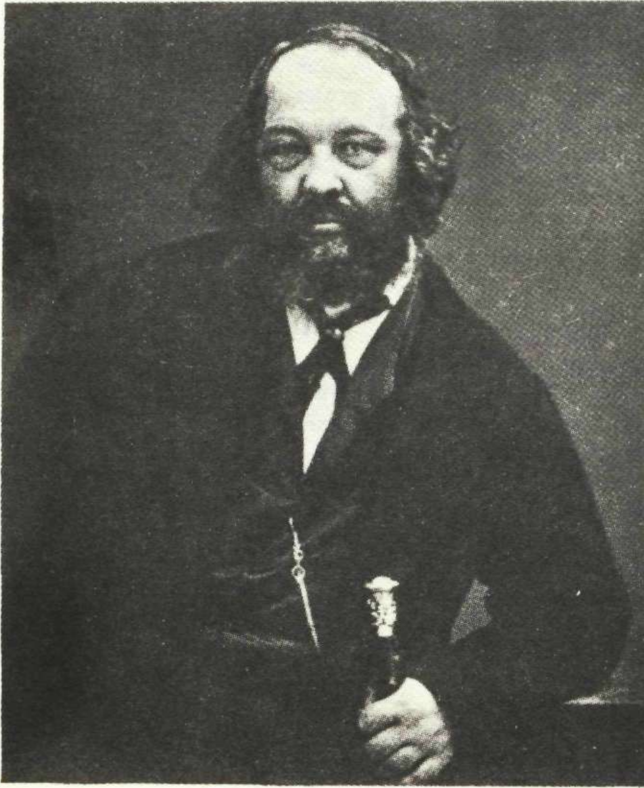
İHTİLALİN ÖNCÜLERİ

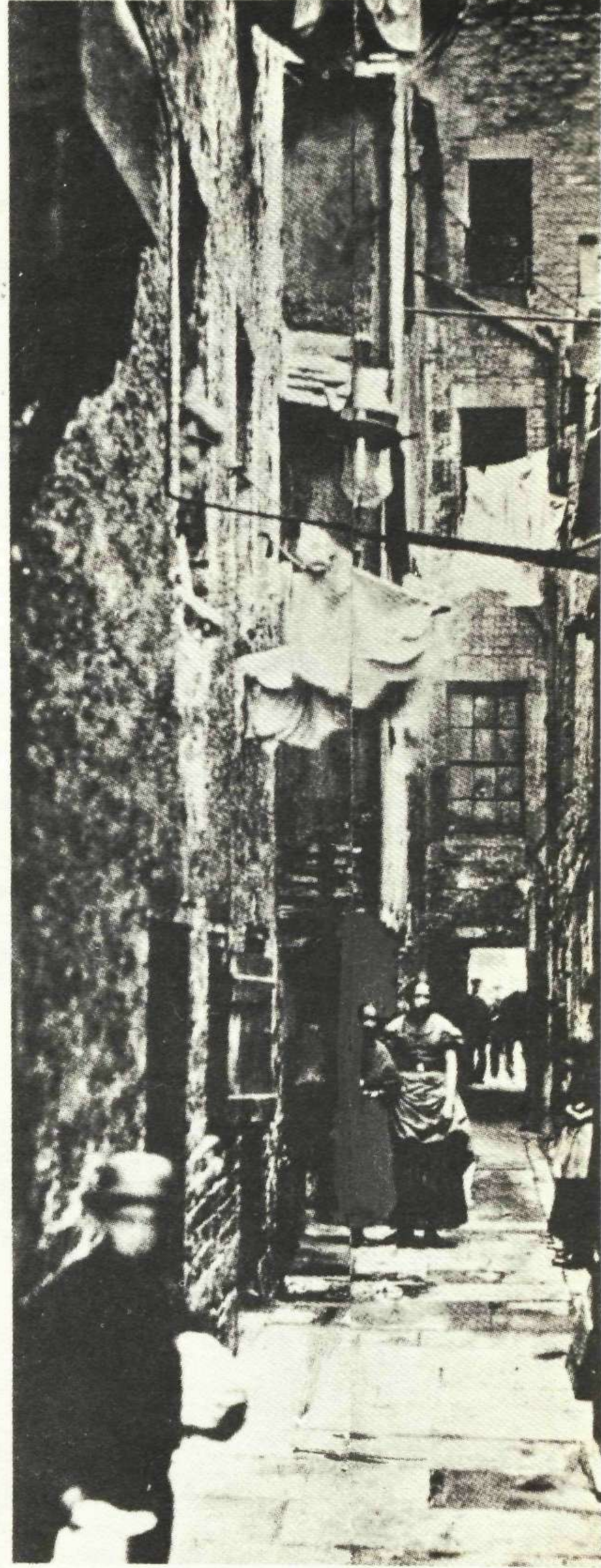
İlk anarşistlerin en büyük ismi Michael Bakunin (1814–1876)'e göre çözüm, köylüler, sanayi işçileri, işsiz aydınlar ve tatminsiz öğrenciler gibi ezilen gurupların başlatacağı ani bir ihtilâlde yatıyordu. İri yarı gövdesi, obur görünüşüyle Wagner'in Tanrı'ların gazabı diye nitelediği Bakunin, Avrupa'da hepsi de başarısız birer gülünç facia olarak biten beş ayaklanma hareketinde baş rolü oynadı. Ayrıca milletlerarası bir ihtilâl yaratma çabaları da hiç bir işe yaramadı.Marksist sosyalistler onun anarşik çözüm yollarına yanaşmadılar, kendi izleyicileri de Milletlerarası bir eylemi başarmak için fazla dağınıktılar. Bakunin hedefine ulaşamamış başarısız bir adam olarak öldü, fakat gerçekleştiremediği ihtilâlinin hayali bütün Avrupaya yayıldı, fikirleri de sonraki anarşistler arasında uzun zaman ilgi çekti.

Bakunin'in "Hepimizin ustası" diye sözettiği Joseph Proudhon toplumda, bağımsızlık ekonomik guruplar içinde yer alan her insan, bağımsız ekonomik gruplar içinde yer alan her insan, eşit emek sarfederek, mutlu ve sınırlı bir yaşam için gereken yemek ve eşyaları üretmekle yükümlü idi. İşi matbaacılık olan Proudhon'un anarşist felsefesini, kendi el sanatı belki ki çok etkilemişti. Ekonomik gurupları, ortaçağın el sanatı loncalarını hatırlatmaktaydı ve 1848 ihtilâlinde Parisli işçilerin arasında tecrübe kazanmasına rağmen, birbirine dayanışmalı ekonomiyi ne tarif ettiği özerk birimler haline getirecek açık seçik bir plan ortaya koyabilmiş ne de sanayileşmiş bir anarşi projesi meydana getirebilmişti. Bu nedenle ünü en fazla, sanayileşmemiş memleketler ve zanaat sahipleri arasında yayıldı. Örneğin, 20. yüzyılın Hintli anarşistleri onun fikirlerini uygulama bakımından çok pratik ve kolay buldular.

Bakunin ve Proudhon, anarşist eylemin iki prototipinin yaratıcılarıdır. Bunlardan birincisi, elde mevcut düzeni yok edip yerine yeni düzeni kuracak bir halk ayaklanması, ikincisi de insanın emeği karşılığı eşit ve âdil bir pay aldığı, ekonomik özgürlüğe kavuşması biçimindeydi. Kapitalist düzen, hükümet, ve mülkiyet ortadan kaldırılıyor, dünya yoksulun eline geçiyordu.







Anarşizmin iki dev ismi Michael Bakunin (üstte solda) ve Prens Peter Kropotkin (altta solda) ve 19'cu asrın sanayi kentlerinde sık rastlanan bir görüntü (sağda) Glasgow da bir gecekondu semti.

1848'den 1880'e varan devre içinde, anarşist eylemlere ve fikirlere biçim veren, bu iki prototipden ya biri ya da ikisinin karışımı idi. Bununla beraber arada sağduyu sahibi bazı liderlere de rastlamak mümkündür. Bir ilkokul öğretmeni olan James Guillaume, İsviçreli saat işçilerini ve Jura'daki köylüleri çok etkilemiş ve anarşist federasyonların kuruluşunda büyük rol oynamıştı. Buna rağmen hiç bir zaman ne Bakunin'e ne de Proudhon'a körü körüne bağlanmamıştı. 1880'den sonra ise anarşizmin bu iki öncüsü Bakunin ve Proudhon, pek çok değişik kaynaklı inanç ve metodun arasında eriyip gittiler.

Asrın sonuna doğru bir coğrafya uzmanı olan Rus prensi Peter Kropotkin (1842–1921) bu konuda devrin en verimli aydını oldu. Anarşizmi ve komünizmi bir yerde birleştirerek, taa Sibirya'nın korkunç şartları altındakilerden, Londra'nın kibar semtlerindekilere kadar işbirliği yapmanın, anarşik eylem için birinci ilke olduğunu benimsedi. Kapılarını işbirliği ve eşitliğe dayanan her türlü kuruluşa açtı. Toplumların mücadele ve karışıklık yerine iş birliği yaparak çok daha ileri düzeyde bir uygarlık seviyesine erişeceklerine içtenlikle inanıyordu. İnsanlığın geleceğini iyimser bir gözle görmek açısından, Kropotkin'in yazıları birer olay yarattı. Yine de o yazılar, yozlaşmış bir devirde, hayal kırıklığı içindeki bir toplumun çok acı ama gerçek resimleridir.

1885 yılında "Gençliğe Sesleniş " dergisinde şöyle yazıyordu:

"Sen ey genç mühendis, sen ki, sanayi ve bilimin yeni buluşlarını kullanarak işçileri kalkındıracağını sanıyorsun, seni ummadığın hayal kırıklıkları ve yanılgılar bekliyor. Sen gençliğinin verdiği enerjiyle, aklını ve kuvvetini bir demiryolunun yapımına hasrediyorsun. Doğanın ayırdığı iki memleketi birbirine bağlamak için dağları deliyor, uçurumların kenarlarından dönüyorsun. Oysa, emek ortaya çıktığında,bu kasvetli tünelde yarısı mahrumiyet ve hastalıklardan yok olmuş bir işçi ordusu göreceksin. Ancak bir kaç kişi kazandığı bir kaç kuruşu evlerine götürebilecek. Her adım başında alçakca bir aç gözlülüğün sebep olduğu insan cesetleri... Ve nihayet demiryolu açıldığında, onun, saldırgan bir ordunun erlerini taşımak için kullanıldığını göreceksin."

Böylecesine bir yağmayı önlemek için sadece işbirliği yeterli olabilir miydi? Pek çok anarşist'e Kropotkin'in çözümü fazla yumuşak ve hayali geldi. Nitekim, kendi barışçı tabiatına ters düşen bir atılımla anarşistleri söz ve kalemle olsun, dinamit, tüfek veya hançerle olsun, sürekli bir isyana çağırdığında, onu daha çok benimsediler.

"Bizler için yasaların dışına düşen her şey geçerlidir."



Anarşistlere ün kazandıran, politik liderleri hedef alan eylemlerden biri, Fransız Başkanının İtalyan anarşisti Jeronimo Caserio tarafından 24 Haziran 1894 de öldürülüşü.

Kropotkin uysal ruhlu bir adam olmasına ve çok daha barışçı bir çözüm yoluna inanmasına rağmen, kendini anarşizmin geleneksel ihtilâlci ruhundan koparamadı ve halkı ayaklanmaya çağrısı, işbirliğine çağrısı kadar yankı yaptı.

"GİT, ÖLDÜR, DUA ET" VE ÖL.

Aslında böyle bir çağrı gerekli sayılmazdı. Ne Kropotkin'in ne de başkalarının önerileri olmadan da anarşistler bütün Avrupa ve Amerika ülkelerinde şiddetin bütün çeşitlerini zaten denemekteydiler. 19. yüzyılda şiddet anarşistlerin sürekli olarak baş vurdukları dramatik bir çözüm yolu oldu. Toplumsal düzeni, suikastler, bombalar ve tedhişçilikle değiştireceklerdi. Halkın gözünde 'anarşi' şiddetle eş anlam kazandı. 1901'de Başkan Roosevelt anarşistlerin 20 yılda edindikleri ünü şu sözlerle tanımladı:

"Anarşizm bütün insanlığa yöneltilmiş bir suçtur ve insanlık buna karşı koymak için mutlaka birleşmelidir".

Fransa Cumhurbaşkanı Carnot'u, Avusturya imparatoriçesi Elizabeth'i, bütün ülkelerin polislerini, Amerikan Başkanı McKinley'i ve sayısız tiyatro seyircisini, kahvehane müşterisi ve daha nice suçsuz insanı öldürmüş olanlar, gerek bu sözlerde, gerekse kamuoyunda, şiddetin öncüleri olmaktan sorumlu tutuluyorlardı. Buna karşılık anarşistler de, tüm kuruluşları hükümetleri, kiliseyi, sermayeyi ve mülkü aynı nedenle suçluyor, şiddet uygulamalarının, kendilerinin bu kurumlara karşı bir savunması olarak niteliyorlardı. Onların gözünde tarih, yöneticilerin hoşgörüyle karşıladıkları bir vahşet resmi geçidiydi. Duygularını dile getiren bir de şarkı uydurmuşlardı:

"Yürüyün Hıristiyan askerler, göreviniz kolay
Ya sen komşunu öldür, ya da o seni vursun
Öldür, çal, tecavüz et, kır dök, böl
Bu bir Tanrı emridir, Tanrı sizi korusun
Allah Aşkı için git öldür dua et ve öl."

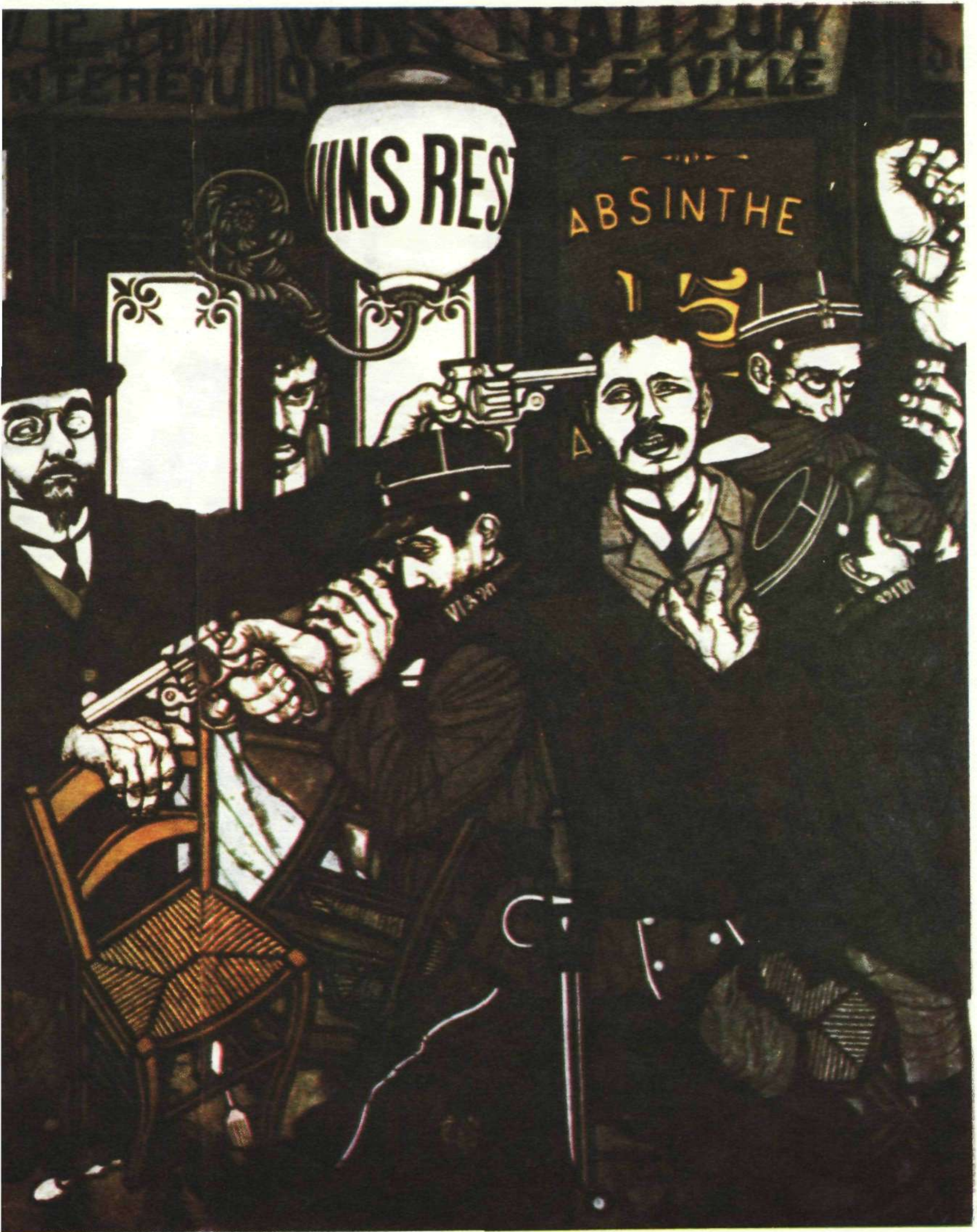
Bu şarkı şiddet çağının tipik bir öğrenidir. Ravachol gibi bombaları Paris halkını dehşete düşürmüş bir anarşistin, eylemlerini kendini savunmak için yaptığına inanmak biraz güç olur, fakat bütün bu tedhişçi eylemler polis, ordu ve hükümetlerin daha çok kuvvet ve yetki ka-

zanmasına yol açtı. Ayrıca örnek topluma erişmek için anarşistler de kendi aralarında pek çok tartışmalar yaptılar ve şiddete inanan tedhişçiler, bir anarşik fikir ordusunun içinde kıyı köşeye serpiştirilmiş, yapayalnız adamlar durumuna düştüler. Buna rağmen vahşet olayları gazetelerin baş sayfalarını öyle meşgul etti, herkes tedhişçilerden öyle çok bahsetti ki, sonunda anarşizmin getirdiği iki olumlu ögeye gereken önem verilemedi. Birincisi uzlaşmaz bir bireycilik, öteki de aynı derecede iddialı bir sendikalizm, ya da trade-unionism'di.

Kişinin her türlü dış baskıdan ve geleneksel yargılardan arınabildiği sürece mutlu ve yüce bir hayat sürebileceği inancı yalnız anarşizme özgü değildir. Bu tez batı düşünürlerinde sık rastlanan ve yenilik taraftarı, açık fikirli kişileri etkilemiş bir tezdir. Bu görüşte Kropotkin'in "işbirliği" inancı gibi esasta iyimser bir görüştür ve insanı "gelişmiş bir hayvan" veya "bir makine" görünümüne sokan buluşlara karşı çıkar. Ortak yön, özgürlüktür. Bu yüzden bireycilik, Bakunin'den 1968'in Paris öğrenci hareketlerine kadar her türlü anarşist düşünce ve eylemde kendini gösterir.

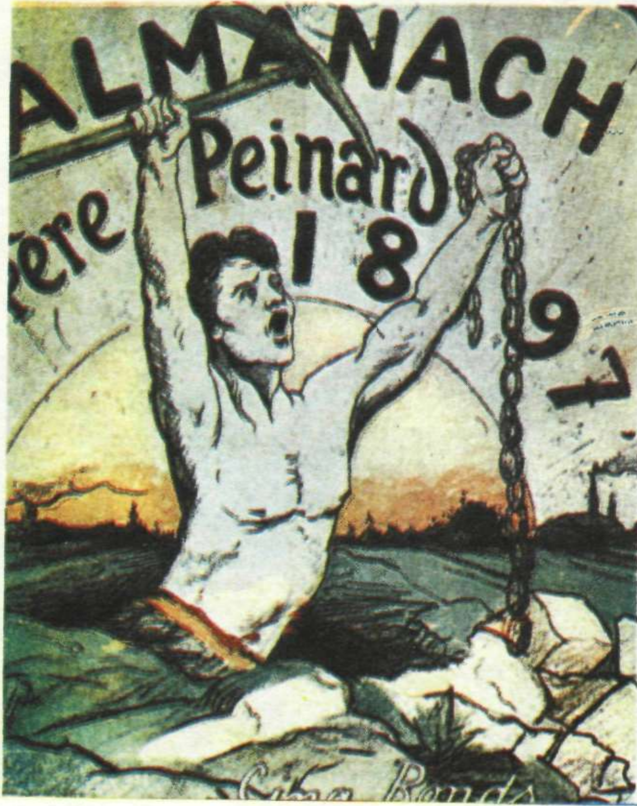
Bireycilik doruğuna 1914'lere varan son 20 yıl içinde erişmiş ve en çok sanat alanında olmak üzere toplumun her kesimini etkilemiştir. Anarşist birey önder olarak, fazla tanınmamış bir Alman yazarını, Max Stirner (1806–56) ı seçtiler. Stirner, Johann Caspar Schmidt takma adıyla öğretmenlik yaptığı okulu şoke eden kitabını yazana kadar kendi halinde bir öğretmendi. Kesin bireyciliğe, yani kişinin tartışılmaz üstünlüğüne çağrı niteliği taşıyan bu kitapta Stirner, devlete, aile'ye, ya da 'başkalarına' rağmen insanın "kendisi" olmasını en yüce erden sayıyor ve bu uğurda ayaklanma ve cinayet de dahil olmak üzere her eylemi mubah sayıyordu. Çağında pek önemsenmeyen Herr Schmidt, yüzyılın sonunda yeniden keşfedildi ve Max Stirner olarak bireyci eyleme büyük katkılarda bulundu.

Bireycilik taraftarları, toplumun zaman içinde değişime uğramasını beklemeden, anarşist fikirlerini eyleme sokma yoluna gittiler. Evliliğe inanmayanlar seçtikleri kişilerle karı koca hayatı yaşamağa veya serbest aşk gurupları oluşturmaya başladılar. Savaşa karşı olanlar askerlik görevini yapmaz oldu. Toplum yasalarına inanmayanlar, toplumun tamamen dışına çıktı. Kadın haklarını savunanlar, erkeklerle eş görevler alıp, doğum kontrolüne başladılar. Gaye, kişinin moral bakımından serbest olup, her türlü ön yargı ve şartlanmanın dışında sadece kendi için yaşamasıydı. 1908'de Fransa'da Paraf–Javal adında bir öğretim üyesi, yazdığı broşürde anarşizmi rasyonel düşünce açısından ve dar kapsamlı olarak ele alarak yazısını şöyle bitirmişti:



1892 yılında attığı bombalarla kendinden çok sözettiren ve bir çığır açan anarşist Ravachol'un yakalanması.







Fransız anarşistlerinin dergisi 'L' Almanach da Pere Reinard'ın iki kapak resmi (solda) ve anarşistlerin Fransız asker ve polisiyle yaptıkları bir çatışmanın sonu (sağda)

"Günümüzde kendilerini anarşist sayan kimselerin büyük bir çoğunluğu, beğenmedikleri burjuvalardan çok daha cahil, pis ve hastalıklı. Aralarından pek çoğu alkolik esrarkeş veya megalomanyak. İçlerinde ancak bilimsel ve akılcı açıdan düşünebilenler gerçek anarşistlerdir."

Bu tanım anarşizmin karmaşık yapısını açıklayamamaktadır. Açıkladığı, yalnızca anarşist beriyciliktir; ekonomi, siyaset ve sınıf kavramlarına değinmemiştir.

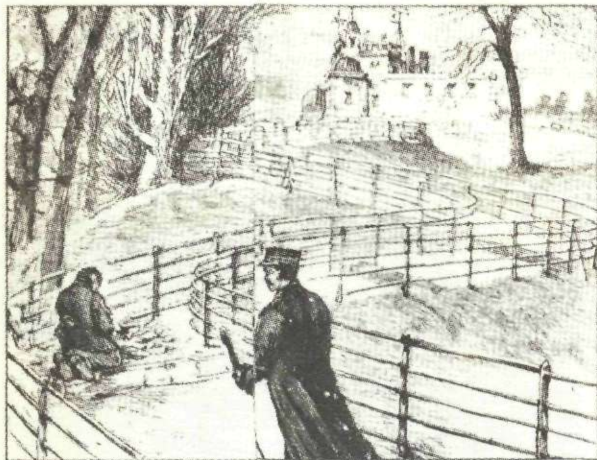
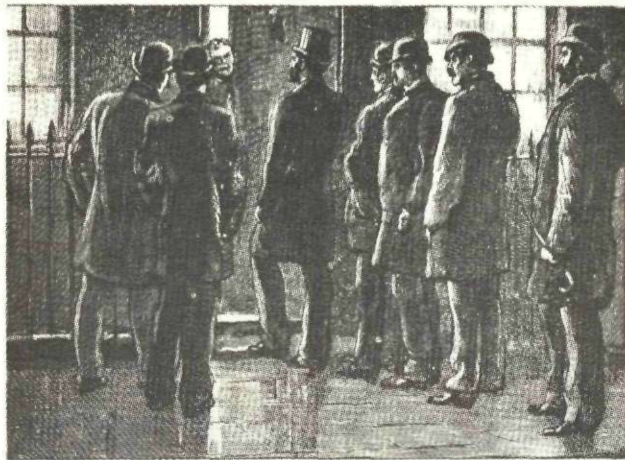
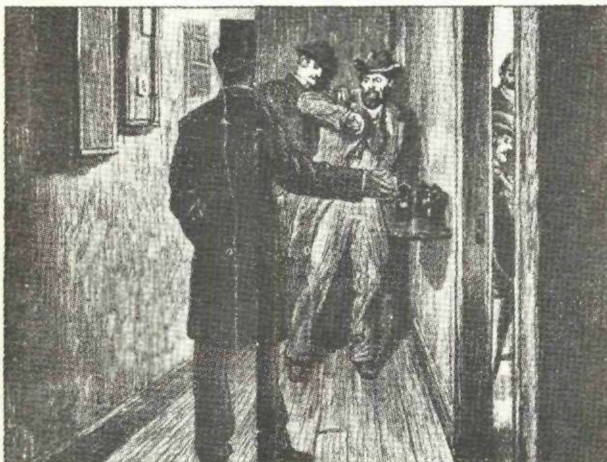
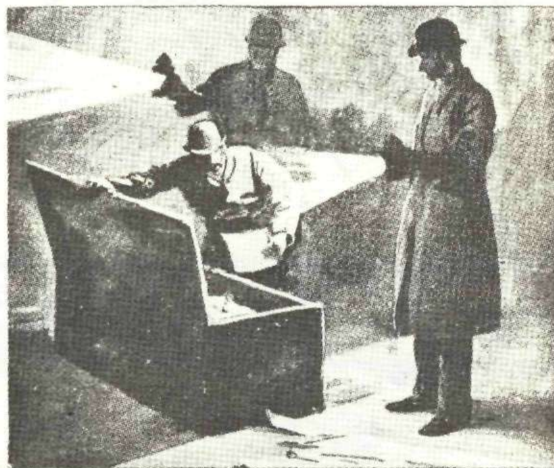
Oysa anarko- sendikalizm, bireysel anarşizmin tam tersine, ekonomik zorlamalar ve sınıf farklılaşmalarından doğdu. Anarko - sendikalizm 1890 Fransa'sında başladı ve anarşizmin tarihinde önemli bir yenilik oldu. Bir yenilikti, çünkü o güne kadar hiç bir anarşizm biçimi kendini sanayi içinde görmemişti. Önemliydi, çünkü İspanya'da Ulusal Emek Konfederasyonu'nu yani (CNT) Avrupa'nın en önemli ve olumlu anarşik olayını yarattı.. Anarko-sendikalizmin hedefi, toplum düzenini bütün işçilerin katılacağı genel bir grevle değiştirmek, devrin bağımsızlık ve adalet öncülüğünü yapmaktı. Ekonominin karışıklığından, kapitalizmin küllerinden anarşi ruhu yepyeni bir kuvvet gibi doğacaktı. Bu felsefeyle Bakunin'inkine çok benzemekle beraber, anarko-sendikalizm hem daha akılcı bir esasa dayanır, hem de işçi değişimleri, işçilerin bilinçlenmesi için sınıflar açılması ve ek—yevmiye gibi, işçi çıkarlarını gözeten tohumların yeşermesinde öncülük yapardı. Bu gibi ekonomik sorunların dışında, bu akım parti politikasıyla hiç ilgilenmedi, çünkü hem liberal demokrasiyi hem de parlementer sosyalizmi burjuvaların hükümet etmek için oynadıkları siyasi bir oyun olarak görüyordu. CNT anarşizmi bağımsızlık ve teşkilâtlanma arasında uyum kurmayı başarabildi ki, bunu bütün diğer anarşizm akımları gereksiz bulmuşlardı. Böylece bütün anarşik akımlar içinde ilk başarı ışığını çakabilmek anarko-sendikalizme nasip oldu.

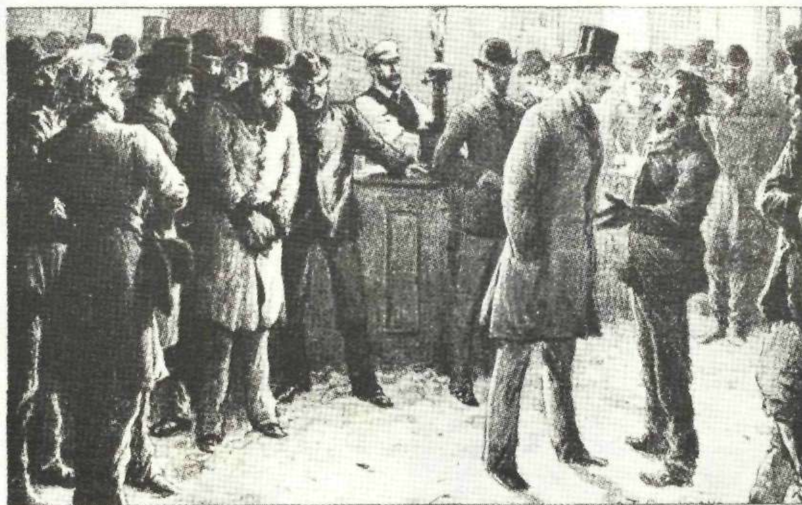
Yine de anarşizmin her türlü otoriteyi bertaraf edip, geride yalnız bağımsızlığı bırakabilmek ideali, çözümü imkânsız bir sorun olarak kaldı. Çözüme giden yolu görüyor, ama ona bir türlü erişemiyorlardı. Eğer erişebilselerdi, Anarşizm eylemsel canlılığından pek çok şey kaybedebilirdi. Onu yaşatan geçmişe dönük "Baskıcı Dünya"nın yerini gerçekçi adil ve bağımsız bir "Özgürlükçü Dünya'ya bırakması" idealiydi ki, bu ideal erişilememiş olduğu sürece yansıttığı gayret ve hırs sonsuzdu. Anarşistler de bu hırsla beslenmiş, anarşizmin hüküm süreceği "saadet devri"ni yaratmaya çalışan kimselerdi. Kendilerine inan-

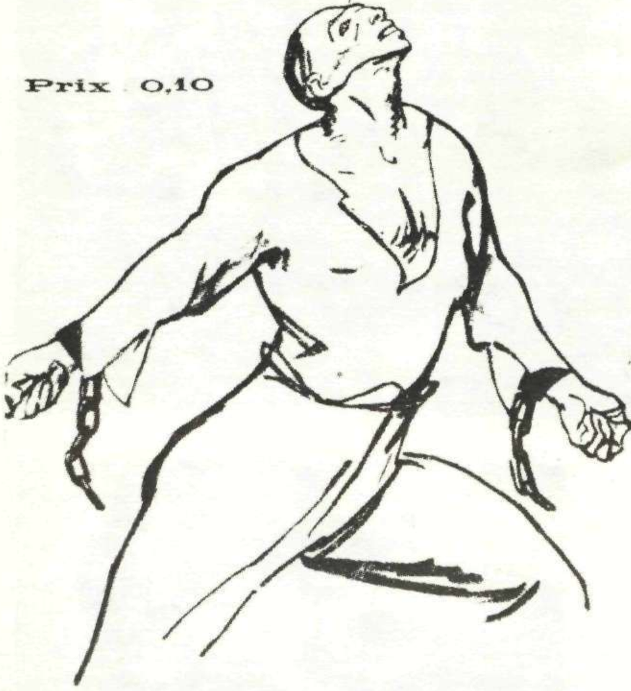
İnsanlığa karşı işlenen suç

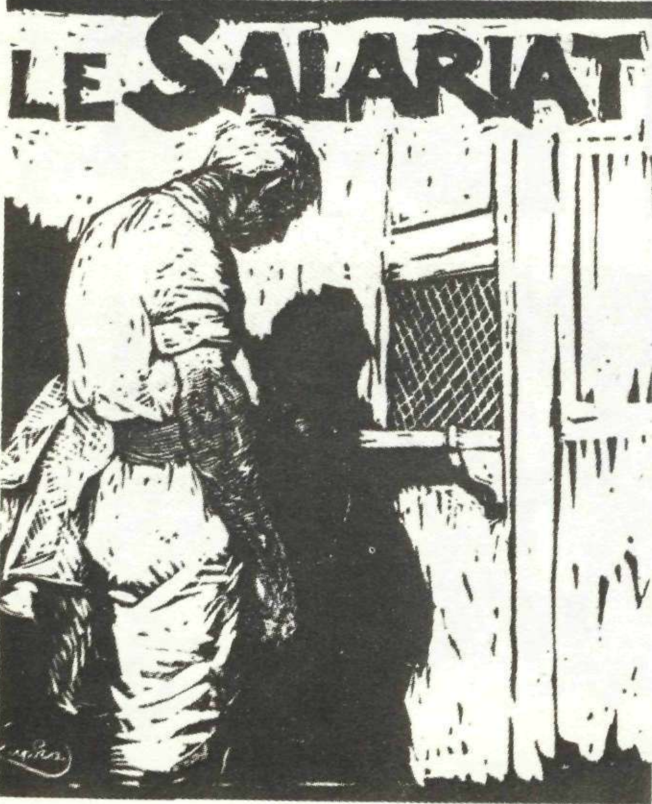
19. yüzyılın sonlarında çoğalan zengin orta sınıfa karşı anarşistler özellikle kötü ve dehşet vericiydiler. Yalnız tiyatro binalarını ve kahveleri rastgele bombalamaları suçsuz halkı korkutan anlamsız hareketler olarak kabul edilmekle kalmamış, tüm felsefeleri, kurulmuş düzenin kurumlarına ve fikirlerine hücum olmuştur. Bu nedenle dergi ve gazeteler anarşistlerin korkunç ve duyguları kamçılayacak eylemlerinin açıklamalarını basmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Kötü anarşist bombasıyla gelecekteki mitolojide popüler bir şeytan olarak yer almalıydı. (Sağda : 'Illustrated London News'dan alınmıştır.) Greenwich'teki patlamada bulunan anarşistlerin gizlice izlenmelerini ve tutuklanmalarını göstermektedir. Joseph Conrad 'The Secret Agent' (Gizli Ajan) adlı eserini bu olayı temel alarak hazırlamıştır. Aşağıda : Laboratuarında bomba yapan bir insanlık düşmanının tipik görünüşü.

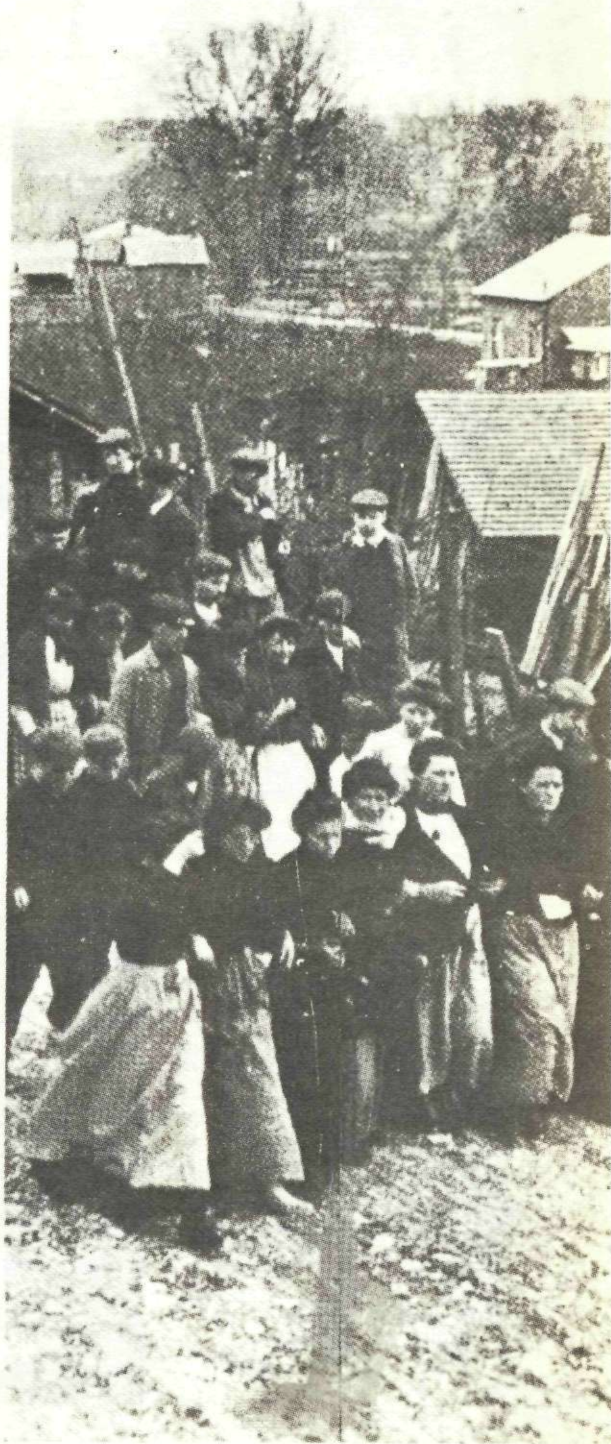










Anarşizmin büyük kuramcısı Kropotkin'in iki kitabının kapak resimleri (solda) Meru'daki grevden dönen Fransız işçileri. (sağda)

mayan bir dünya hep aynı şeyi, "insanların temel hakkının, fikir ve vücudunun hür olmasıdır." sloganını haykırdılar. 1886'da kendini ölüme mahkum eden mahkeme heyetine, Amerikalı anarşist August Spies, şöyle bağırıyordu:

"Eğer, her gün biraz daha yayılan bu inancı ezebileceğinizi, bizi darağaçlarına yollayarak, gerçeyi söyleyebilmek cesaretini gösterenleri ölüm cezasına çarptırarak, bu inançlara engel olabileceğinizi sanıyorsanız yanılıyorsunuz. Ölüm, gerçeği görebilmenin bedeli ise, ben gururla ve size meydan okuyarak bu bedeli ödüyorum. Çağırın celladlarınızı. Socrat ve İsa ile, Giardano Bruno, Huss ve Galileo ile çarmıha gerdiğinizi sandığınız gerçekler hâlâ yaşıyor. Onları, ve bize öncülük etmiş olan başkalarını izlemeye hazırım."

Anarşistin özelliği, inancının doğru olduğuna ve bu gerçeğin er geç kazanacağına katiyetle inanmış olmasıydı.

RAVACHOL EFSANESİ

Kimdi bu anarşistler ? Ne biçim insanlardı? Toplum içindeki durumları neydi? Bu sorular ciddiyetle ilk defa olarak 1890 yılının ortalarında, anarşizmin şiddetinin doruğunda olduğubir dönemde soruldu.Özellikle, esas adı François Königstein olup, Ravachol diye tanınan biri Paris'de dehşet saçıyordu. Şehrin göbeği sayılan St. Germain'de 11 Mart 1892 de bir bomba patladı. 27 Mayıs'da Rue de Clichy'de başka bir bomba ölüm saçtı. Üç gün sonra, her iki patlamadan mesul olan Ravachol on tane polisle başa çıkamıyarak Bulvar Magenta'da yakalandı. Halk kısa zamanda Ravachol'un hırsızlık ve sahtekârlıkla dolu olan geçmişini öğrendi. Mücevherini çalmak için bir ölüyü mezardan çıkardığı, bir din adamının parasını çaldıktan sonra haince öldürdüğü de dillere düştü. İki duruşmadan sonra Ravachol cinayet suçundan ölüme mahkum edildi ve 11 Temmuz'da giyotin tam kafasına inerken :

"Yaşasın Re",diye. . .bağırmayı başardı. Polis onun "Yaşasın Republic"(Cumhuriyet) diye bağırmak istediğini iddia ettiyse de "Yaşasın Revolution"(Devrim) demek istediğinden kimsenin şüphesi yoktu. Öldüğünde bir rastlantı eseri otuzüç yaşında idi.Aynı günlerde İspanya'da bir başka anarşist Salvador: "İsa sadece 33 sene yaşadı, ben niye daha uzun yaşıyayım",diyerek kafasına kurşun sıktığında,o da 33 ya-

şındaydı,ve intiharından evvel bir tiyatroya bomba koyarak yirmi kişinin ölümüne sebep olmuştu. İşte bu rastlantılar sonucu Ravachol da efsaneleşti, eylemlerini anlatan şarkılar bestelenip izbe Paris kahvelerinde bir ağızdan söylendi, duruşmadaki mağrur edası ve idam esnasında gösterdiği soğukkanlılık dillere destan oldu ve anarşistler arasında bir şehit mertebesine yükseltildi.

Ravachol anarşistler arasında ilk tedhişçi değildi, fakat fikirleri, gösterişli ve gürültülü eylemleri halkın ilgisini çekti ve karışık geçmişi bir çok değişik alandaki uzmanlara bir araştırma olanağı sağladı. İlk defa olarak Sosyologlar, din adamları, avukatlar, doktorlar anarşizmin bilimsel araştırmasını yapmaya başladılar. 1894 de meşhur İtalyan Kriminolog'i Cesare Lombroso, Ravachol ve diğer anarşistleri kategorilere ayırdı. Birinci tip, (Doğuştan Cani)dış görünüşünden yüz ve vücut hatlarından katil ruhlu olduğu anlaşılabilenlerdi. Ravachol, ilkel, asimetrik suratı, sağa yatmış burnu, kocaman burun delikleri, kepçe kulakları köşeli sert ve çok büyük çenesiyle bu kategorinin en tipik örneği idi ve adının akla getirdiği romantik resimle ilgisi yoktu. Lombroso anarşistler ordusunun bu çeşit suratlarla dolu olduğunu iddia etti. Parisli anarşistlerin yüzde otuzbiri onun "Doğuştan cani" tipine aynen uyuyordu. Şikagoda 43 kişiden 40'ı, Turin'de yüz kişiden 34'ü katil fizyonomisindeydi. Oysa, başka eylemci fikir gurupları arasında bu oran ancak % 12'yi buldu. Anarşistlerin ortak bir başka yanı da, hepsinin dövmeli olmasıydı. Bir çok anarşistin gövdesinde çıpa, kürek, ok ve yay resimlerine hatta İngilizce "Seni seviyorum" yazılarına rastlandı.

Lombroso'nun bütün izlenimleri bu derece garip değildi. "Katil tipi" genellemesi devrin şartlanmış bir davranış örneğidir, fakat Lombroso aynı zamanda anarşist ruhları isyana iten türlü toplumsal haksızlıkları anlıyabilecek ince bir zekâ ve anlayışa sahipti.

1900'lara varıldığında, pek çok kişi anarşistlerin tümünün "Katil tipler" olduğuna, dolayısı ile cezalandırılmaları gerektiğine inanır olmuştu. Lombroso'dan sonra gelen araştırıcılar da anarşistleri tedhişci açıdan ele aldılar ve onların cani, fanatik ve psikopat olduklarına karar verdiler. Bu davranış, bir çok haklı iddiası olan anarşistin su yüzüne çıkmasına sebep oldu. Tedhişçiler anarşizm tarihinin bel kemiği değildiler, fakat fikirleri ve geçmişleri bakımından diğer anarşistlerle ortak yanlara sa-



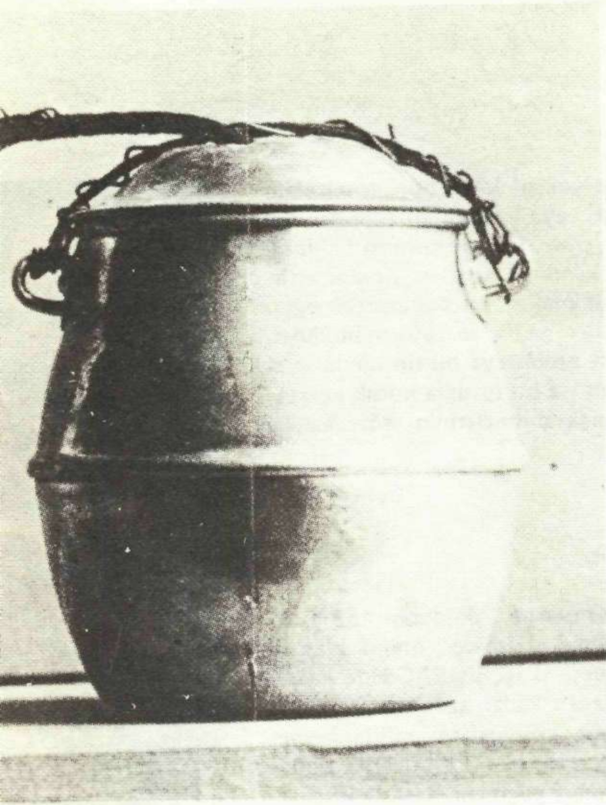
Anarşizmin toplumun yapısına saldıran bir canavar olduğu inancını saptayan bir karikatür.

hiptiler. Öncelikle bu kişiler, sosyal ekonomik veya kişisel mahrumiyet çekmiş, bağımsızlıklarını benliklerini korumaya yeminli, kimsesiz kişilerdi. Örneğin Ravachol evlilik dışı yaşayan bir anne ve babanın çocuğu idi. Babası, anasını dört çocuğu ile bırakıp kaçmadan evvel, onu her gece öldüresiye döverdi. Küçük Ravachol sekiz yaşına kadar bir bakımevinde büyütüldü, sonra da bir çiftlikte inek ve keçi çobanı olarak işe girdi. Ömrü, geçimi için dilenmekle geçti. Hayat onun için yüzlerce değişik iş arasında çekilen açlık ve sefalet oldu. Sevgiden yoksun çocukluğu onu kırıcı, sert ve inançsız bir adam yaptı. Yoksulluğun ve kimsesizliğin yoğurduğu kişiliği hem anarşizmin hem desuçun hizmetinde her türlü vahşete kolaylıkla uydu.

Anarşist katillerin geçmişinde kimsesizlik ve yoksulluk ortak yan olarak görülür.

İtalyan katil Luigi Luccheni de annesi tarafından Parma'da bir yoksullar evine terkedilmişti. Dokuz yaşında bir demiryolu inşaatında çalışmaya başladı. Bu ve bunu izleyen yarım bırakılmış bir sürü iş, onu bütün işverenlere ve her türlü yöneticiye amansız bir düşman yaptı. Yapayalnız işsiz güçsüz ve başarısız, hep ismini dünyaya duyuracak hayaller kurdu. "Birini öldürmeliyim", diyordu. "fakat bu öyle biri olmalı ki ismim günlerce gazetelerin baş sayfalarını kaplasın ". Ve sonunda 10 Eylül 1898'de hiçbir politik kişiliği olmayan ve vaktini acıklı, romantik şiirler yazmakla geçiren Avusturya İmparatoriçesi Elizabeth'i bıçaklıyarak öldürdü.

Anarşizmi tarihi incelendiğinde Ravachol ve Luccheni'de bulunan iki unsurun, yoksulluk ve güçlü bir "bağımsızlık" duygusunun, her zaman var olduğu görülüyor. Bir tedhişçi yaratmak için başka nedenlere de gerek vardı, fakat bu iki ögeyi her tedhişçinin hamurunda bulmak mümkündü. Bağımsızlık duygusu, anarşizmin psikolojik ve sosyal yapısında da baş rolü oynadı ve anarşizmin bel kemiği olan iki sosyal gurubu yoksul köylülerle el işçilerini tamamen etkisi altına aldı. 19. yüzyılda iki gurup, çok kudretli bir rakibin, sanayileşme ve makineleşmenin baş göstermesiyle tedirgin oldular. Ekonomi ise ancak büyük sanayicilerin dayanabileceği bir kriz geçirmekte, yoksul köylülerle, el işçilerini tehdit etmekte idi. Bu tehditle, zaten onları ekonomik gelişmenin ters akıntısına sürüklemekte olan bağımsızlıklarına büsbütün sarıldılar. 19.




Henry'nin Cafe Terminus'a attığı bombanın eşi (Üstte solda) Ravachol'un attığı bombanın Rue de Clichy'de meydana getirdiği hasar (üstte sağda) Fransız polisi tarafından patlamamış bombaları toplamak üzere özel olarak yaptırılmış bir araba. (altta)

Yüzyılın el işçilerinin (zanaatkâr) ve yoksul köylülerin genel eğilimi, yövmiyeli bir işçi ordusuna katılmak veya başkasının toprağını işleyip para kazanan toprak işçisi olmak yerine, hiç bir kuruma bağlı olmaksızın, fazla kazanç sağlamasa bile, kendi el sanatını devam ettirmek veya kendi küçük toprağını işleyebilmekti. Bu bağımsızlık eğilimini gerek kapitalistler gerekse marksistler gerici ve tutucu buldular. Ne modern sanayi devleti ne de sosyalist proletarya bu tip köylü ve el işçisine hiç anlayış göstermedi. Anarşizm ise bu tutuma kucak açarak, onların iş alanlarında gönüllerince yaşayabilmelerinin sözcülüğünü yaptı.



1884 yılında Lyon şehrinde polis dosyalarını dolduran 152 anarşistten yüzde otuzdokuzu, ayakkabıcı, onaltısı iplikçi, onbiri plasterci, sekizi boyacı olmak üzere yüzde ellibeşi el işçisiydi. Geride kalanlar arasında sanayi işçisi parmakla sayılacak kadar azdı. 1870 yılında İsviçre'de Jura bölgesindeki öncü anarşist kuruluşların militanlarının en büyük kısmı, kendi evlerinde çalışan saatçilerdi. 1900'larda Londra'nın bir kenar mahallesinde yaşıyan Alman göçmeni Rudolf Rocker, Yahudi terzilerle, diğer el işçilerini, anarşizm felsefesine yatkın bularak, onları kolaylıkla etkiliyebildi.



ANARŞİZM KÖYLERE YAYILIYOR

İspanya'nın ve Rusya'nın yoksul köylüleri de bu paraleldeydi. Rus iç savaşında gerilla başkanlığı yapmış olan Ukraynalı anarşist Nestor Makhno peşinden köylü kitlerini sürükleyebilen bir liderdi. İspanya'nın Endülüs köylerinde de pek çok anarşist lider yetişip küçük çiftlik sahiplerini peşinden sürükledi.



Hayat şartları son derece kötü olan bu kişilerin yarattığı isyanlar genellikle 1892 'deki Jerez isyanı gibi, açlığın ve yoksulluğun doruğuna ulaştığı soğuk kış aylarına rastlar. Köylerde İspanyol hükümetini temsil eden jandarma kuvvetleri sık sık bir ayaklanma veya eşkiyalığı önlemek üzere baskınlar yapıyordu. Köylüyü otoriter yönetimin varlığı iyice tedirgin etmeye başlamıştı. İşte İspanyol köylerinde başgösteren anarşizmin hedefi, bu nefret edilen dış baskı ve otoriteyi kökünden yok etmekti. Köylüler Bakunin'in "Büyük İhtilali"ni, yüce bir ideal olarak yüreklerinde yaşatıyorlardı.





Fransa'da durum başka oldu, köylüler arasında anarşist eğilimlere pek ender rastlandı. Yorumcular anarşizm nedenlerini şehirlerin yozlaşmış havasında buldular. 1895'de bir taşra şehrinde valilik yapan bir doktor, Charles Calmeilles, anarşizmi doğuran nedenleri şöyle özetledi:

"Şehire gelen köylü çocuğu, kendi sosyal bünyesinden çok değişik, çok üstünde bir öğretim görür, tarlasında çalışan ailesini mahvedecek bir görüşe itilirse, ayrıca bu öğrenim ona geçim sağlayamazsa, bu çocuktan ne beklenir. Günlerini çaresizlik içinde geçirecek olan delikanlı, sonunda bütün haksızlıklar için toplumu suçlayacak, kendisine kötü fikirler aşılayacak serseri arkadaşlar edinecek, zamanla içinde toplum yasalarını kökünden yoketme hevesi filizlenecektir. Anarşist teoriler ona çekici gelmeye başlayacak ve bir kısmına sahip çıkacaktır. Böylece, bu delikanlı, şerefli bir adam, kuvvetli kollarıyla toprağı değerlendirecek bir çiftçi olacağına, köyünden güzel bir kızla evlenip, Fransa'nın bel kemiğini oluşturacak, sağlıklı çocuklar dünyaya getireceğine, işe yaramayan bir serseri, belki de şeytanın bir esiri haline gelebilecek."



Doktor, bu duruma tek çare olarak, bütün anarşistlerin, köylerine topraklarına geri dönmelerini zorunlu görüyordu.



Belli ki Dr. Calmeilles'in köylü anarşizmi hakkında fazla bilgisi yoktu. Fakat şehir insanının ruhsal yapısı bakımından haksız da sayılamaz. Açıklamasında, dengesiz, yarını belli olmayan yaşantılara sahip öğrencilerle, aydınlardan oluşan, çok sayıda anarşist yetiştirmiş bir toplumsal sınıf tanımlıyordu.

19. asrın öğrencileri, sadece sosyal mevkilerinin sağladığı olanaklarla en iyi üniversitelere girebilen mutlu azınlık çocuklarından ibaret değildi. Üniversitelerde üstün zekâlı oldukları bilinen,fakat yoksulluk ve sınıf farkları gibi nedenlerle, eğitimlerini tamamlamaları ya çok zorlaşmış, ya da tamamen imkânsızlaşmış öğrenciler de bulunuyordu. Tavan arasında yaşayan yarı aç bir öğrenci ile Puccini'nin "La Bo-



Soldaki resimler:
İtalyan Kriminologist'i Lombroso (1) Ravachol (2) Vaillant (3) Caseria (4)
Sağdaki resimler:
Czolgocz (1) Çar Alexander II.yi öldürmeye teşebbüs eden 3 Rus anarşist, Sophie Perovskaya (2) Chalturin (3) Balmaschov (4)

hem"i arasındaki bağ, ikincinin aşırı romantizmini göz önüne almazsak, son derece gerçektir. Bu çağ çok sayıda öğrencinin, zamanını yaşayabilmek için, para kazanmaya ayırdığı, öğrenimini tamamladığı zaman da durumunda büyük bir değişiklik olmadığını öğrendiği devirdi.

Rusya'da ise üniversitelere devlet hizmetlerine girebilme olanağı sağlayan bir basamak gözüyle bakılıyordu ve yoksul bir öğrenci, eğer liberal fikirlerinden dolayı okuldan atılmamışsa, okulu bitirdiğinde, ancak, çok az ücret alan ufak bir memur olabilirdi.

1884'de Çar, bütün üniversite dernek ve kulüplerini kapattı, liberal fikirli öğretmenleri Rusya'nın ismi duyulmadık uzak diyarlarına sürdü ve üniversite özerkliğine son verdi. Devletin bu sık sık tekrarlanan kaba kuvvet gösterilerine karşı, öğrencilerde bir tepki baş gösterdi ve Rusya'nın en önemli anarşist birliği "Chernoe Zhania" (Kara-Bayrak) içinde, yaşı yirmiyi geçmeyen öğrenciler en büyük rolü oynadılar.

İtalya'da ise Andrea Costa, anarşizme öğrenci olarak başladı ve giderek 1880'lerin anayasal sosyalizmini geliştiren adam oldu. Bakunin, İtalya'ya yaptığı gezilerde, üniversite merkezlerinde sivrilen bu öğrenci guruplarına büyük ümitler bağlamaktaydı. Anarşizme yakınlık duyan öğrenciler, bu eğilimlerini sadece yoksul veya işsiz olduklarından değil, yapılmakta olan reformları yetersiz bulup çok daha köklü ve sert değişiklikler istedikleri için benimsiyorlardı. Marksist öğrenci ve aydınların çözüm yollarını fazla akademik bulan öğrenci anarşistler aynı zamanda el işçileri gibi bağımsız ve yalnız kimseler olduklarından, organize sendikalarla siyasi partilerin çözümlerini de beğenmiyorlardı. Rusya için öngördükleri tutumu, St. Petersburglu bir anarşist şu sloganla özetledi :

"Kudretli, amansız, tüm ve kanlı bir halk intikamı".

Bu son derece ilkel ve korkunç bir düşünce olmakla beraber, Çarın otoritesini yıkmak isteyen kimselere de hitap ediyordu.



Errico Malatesta.Londradaki sürgünde çekilmiş bir resmi görülüyor.

Anarşistlere el işçileri, yoksul köylüler ve öğrenciler arasında sık rastlanması, sadece bu anarşistleri yarattı demek değildir. İspanya'nın dışında hiç bir ülkede, anarşizm sınıflandırılması bir "norm" niteliği kazanmadı. Hattâ köylüler ve el işçileri arasında bile anarşizm bir inanç halini almadı. Anarşizm böyle bir öneme ancak CNT'nin İspanyol işçileri arasında erişebildi. Enternasyonal açıdanda anarşistler hiç bir belli sınıf veya düzenin sözcüleri olamadılar. Anarşistlerin en büyük özellikleri budur. Arkalarını dayıyabilecekleri belirli bir sınıfın bulunmaması onları güçsüz kılmakla beraber, otoritenin tüm kurbanları için bir moral dayanak olmaları, dar sınıf yararlarının ötesine geçiyordu. O kadar ki, anarşistlerin hiç bir sınıfa veya düzene sahip olmadıklarından dolayı anarşist oldukları bile iddia edildi.

Bir çok anarşistin de toplumun işçi ve yoksul sınıflarının tamamen dışından geldiği görülür. Çok sayıda aristokrat ve yüksek aile çocuğu-da bu akımı, kendi gelenek ve yetişme tarzlarına karşı bir tepki, toplumun rütbe anlayışına karşı bir başkaldırma olarak benimsedi. Bakunin ve Kropotkin Rus asilleriydiler. İtalyan Carlo Cafiero varlıklı, Errico Malatesta ise hali vakti yerinde bir aileden geliyordu. Bu imtiyazlı sınıfların çocuklarını anarşi katlarına iten nedenler, hiç bir sosyal terimle, veya toplumsal, ekonomik nedenle açıklanamaz. İyilikseverlik, o çağların mutlu azınlığı arasında, yoksul sınıflara karşı moda olmuş bir tutumdu. Örneğin Malatesta, Napoli'nin kolera kurbanları arasında gönüllü olarak çalıştıktan sonra, orada durabilirdi.Kropotkin de aynı şekilde, askerliğini yaptığı Sibirya'da altın madenlerinde çalışan mahkumlara, sevecenlik göstermiş olmakla ruhunu tatmin edebilirdi. Oysa, Malatesta, içinde yetiştiği toplumu bırakıp bir elektrik işçisi olarak çalışmaya ve titizlikle bir anarşik isyanın planını hazırlamaya girişti. Kropotkin ise çarın ordusundaki yüksek rütbeli kariyerini bırakıp, kendini önce coğrafya ilmine, sonra da,eylemsel ve fikir alanında anarşik propagandaya verdi. Her iki Rus da otoritenin ne olduğunu biliyor ve ondan nefret ediyorlardı. Kropotkin bir ordu mensubu olarak, ordunun ne derece yozlaşmış ve yetersiz bir hale gelmiş olduğunu gözleriyle görmüştü. Onların anarşizmi, beğenmedikleri düzene kişisel ve akılcı bir karşı gelmeydi. İkisi de sınıflarının birer temsilcisi olarak değil, kişisel olarak davrandılar.

1930'larda, İngiliz şairi ve sanat yorumcusu Herbert Read, aristokrasinin asi kolunun sözcülüğünü yaptı ve Freud'a nazire olarak şunları söyledi:

"Bence anarşist, babasının otoritesine karşı gelebilen kişidir."



Emile Henry'nin bombası, Cafe Terminusta patlıyor. Bu olay özellikle toplumun burjuva kesiminde büyük bir tepkiyle karşılanmıştı.

Bakunin de esasında, karakterindeki baş kaldırma eğilimini, çok sert olan annesinin üstüne atıyordu. Diğer anarşistler de her zaman, kızgınlıklarını otoriteyi temsil eden, işveren, polis ve devlet adamı gibi kimselere yönelttiler. Bir de,kesin bir dini bağlılıktan sonra, Allahı ve kiliseyi inkâr edenler vardı. Bu gurup, anarşizme kattıkları dinsel özellikleriyle renkli bir kategori oluştururlar.

1894'de Fransız başbakanını öldüren İtalyan asıllı Jeronimo Caserio dinine bağlı, koyu bir katolikti. Saralı olan Caserio, bir ara dini bir eğitim görüp papaz, hattâ misyoner olmayı bile düşünmüştü. İçindeki ateş, Lombardivalı köylülerin çektiği yoksulluk ve çilenin verdiği acıyla beslenerek, onyedi yaşından itibaren, onu anarşizmin kollarına itti. Caserio'nun kişiliği hiç bir zaman değişmedi, o sonuna kadar, duygulu, içli, annesine bağlı ve ideallerine sadık kaldı. Ne sporla ne kadınlarla ne de başka dünyevi zevklerle ilişkisi olmadı. Duruşmasının sonunda, annesine yazdığı mektupta şöyle diyordu :

"Seninle beraberken, benim ne kadar iyi yürekli ve yumuşak huylu olduğumu bilirsin. Bugün yine aynı adamım. Suç işlememin yegâne sebebi, dünyanın kötülüğünden usanmış olmamdır."

Endülüs'te ise işte böyle bir manevi hayal kırıklığı ve dini heyecan, anarşistlerin köy köy gezip, köylüleri anarşizme kışkırtan misyonerler gibi hareket etmelerine sebep oldu. Tarihçi Diaz del Moral. o günleri şöyle anlatır.

"Köy halkı arasında, ürkek, barışçı veya tutucu olduklarından, anarşistlere karşı direnenler olursa, bunlar tarlalarında çalışırken, evlerinde otururken, sokakta yürürken, "inanmış" bir gurup tarafından kaçırılarak dağa kaldırılır, türlü hakaretlere ve dayaklara katlanır, lânetlenirlerdi. Karşı koymak imkânsızdı. Böylece, bütün bir köy, "inandırıldıktan" sonra, heyecan son haddini bulurdu. Herkes bu "inanç" alevini körüklemekle görevliydi. Ateş, bazı köylere hızla yayılırdı. Zaten propagandacının işi hiç zor değildi. "Land and Liberty"den bir yazı okumak, dinleyicileri bu yepyeni inançla ışıklandırmaya yeterde artardı bile."

DOĞRULUĞUN GÜNEŞİ

Fransa'da meşhur anarşist yazar Sebastian Faure hayata bir cizvit papazı olarak atıldı, serbest aşk felsefesinin öncüsü Emile Armand ise "Kurtuluş ordusu"nda görevliydi. Amerikalı anarşist,Samuel Fielden'e gelince, o da mahalle kilisesinde dini dersler veren bir din görevlisi idi. Fielden'in üslubu, dinsel eğitimin derin izlerini taşır.

"Bir gün başka bir anlayışın ve aklın, haksızlığın, kötülüğün ve yozlaşmanın üstesinden geleceğine inanıyorum. Doğruluk ve adalet güne-



mahallelerin sefil görüntü



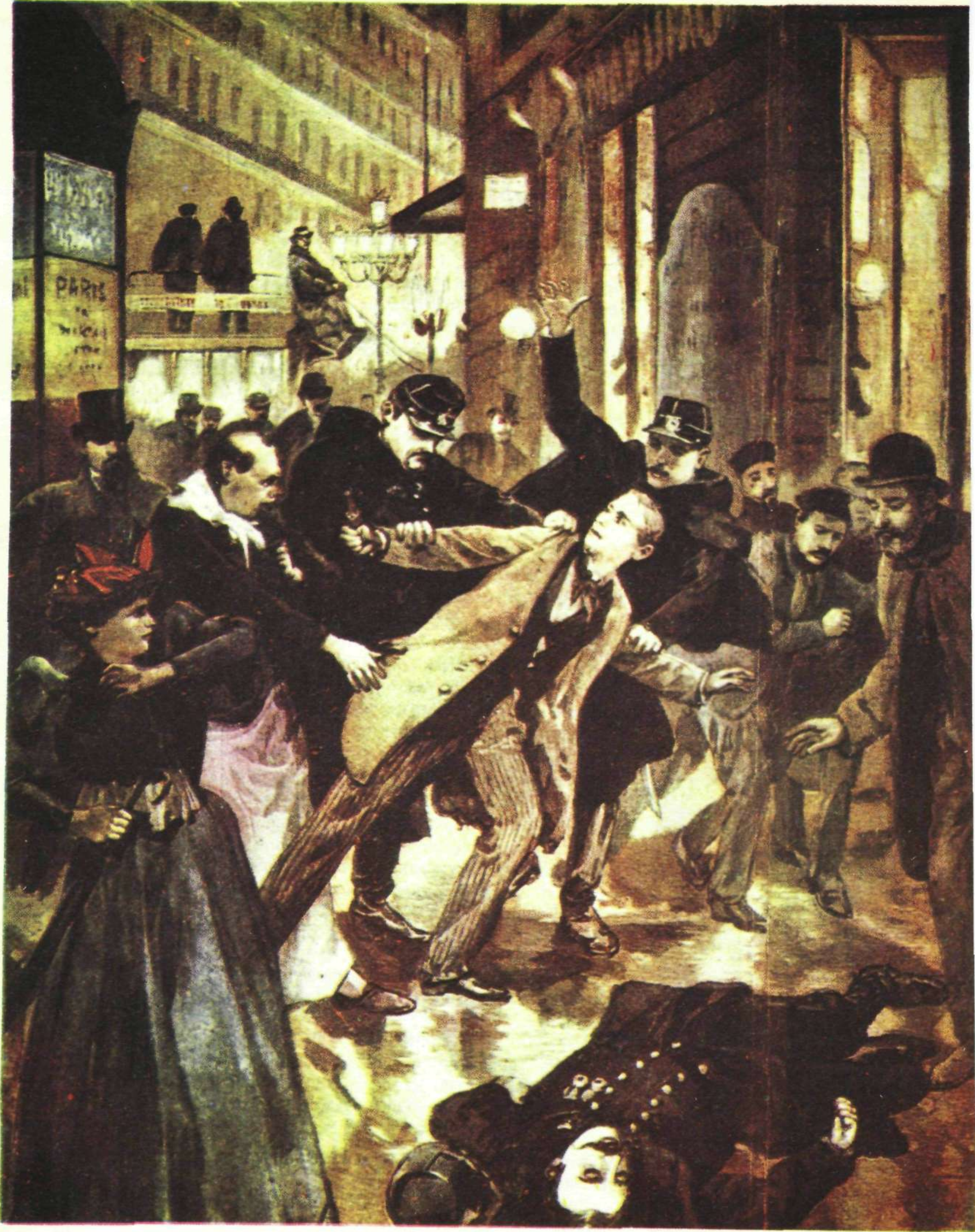
şinin, fikren ilerlemiş bir dünyayı ışıklandıracağına büyük bir umudum var." Bütün bunlardan, şöyle bir sonuca gelinebilir : Anarşizmin pek çok sosyal kaynağı oldu, fakat genellikle, başlangıç noktası kişisel ve entelektüel nedenlere dayanıyordu. Pek çok kişi, kendi kendilerini, okuyup, tartışarak,yetiştirmeye; anarşist olmaya karar verdi. Bu durumda olanlar, 19. yüzyılın ilk sosyalistlerine, elli sene sonrasını örgütlenmiş sosyalist işçilerinden daha yakındırlar.1897 yılından bir sosyalbilimci olan Dr.Baihhache kendi kendini eğitip yetiştirmiş bir anarşisti sorguya çekti. Albert Lebrun adındaki bu şahıs evli ve üç çocuk babası idi. Karı koca Paris'te karton yapan bir fabrikada çalışıyorlardı. Monoton fakat muntazam bir işleri vardı. 20 yıldır hiç işsiz kalmamışlardı, evleri ve gıdaları normal şartlara uygundu. Buna rağmen şöyle diyordu :
"Ben tamamen kuramcı bir anarşistim. Toplumun bugünkü haliyle kokuşmuş olduğunu görüyorum. Fakat şahsen hayatımdan hiç bir şikâyetim yok."

1880'de bir dönem sosyalizme inandıktan sonra, Kropotkin'in eserlerine rastlamış ve müthiş etkilenmişti. Yazılar o kadar inandırıcı idi ki, Lebrun'un anarşizmin haklılığından hiç bir şüphesi kalmadı. Ayrıca La Villette'deki yerli anarşist gurubun bir de kitaplığı vardı Lebrun, orada okuyarak kendini yetiştirmeye karar verdi. Bir kaç yıl sonra kendi semtinde ödünç kitap veren bir kütüphane açmayı başardı. Herkesten bütçesine göre belli bir abone ücreti alıyordu. Bir polis baskını sonunda, kütüphanesi kapatılınca, okumaya ve anarşizmle ilgili broşürler dağıtımında gönüllü olarak çalışmaya başladı, ve eyleminde hiç bir zaman bundan ileri gitmedi.Toplumun yozlaşmasındaki suçu,burjuvazi de bulduğu halde, tedhiş hareketlerine asla katılmadı. Bütün fikirlerini okuduğu kitaplardan edindi, işinde ilerleyerek sonunda küçük bir toprak sahibi de oldu, fakat sonuna kadar inanmış bir anarşist olarak kaldı. Bu örnekten hiç bir genelleme yapılamaz. Bu sadece anarşizmin eğitici bir unsur da olabileceğinin bir örneğidir,ve bombalar atarak cinayetler işleyerek toplumun düşmanı haline gelmiş, anarşist tipini adetâ çürütmektedir.

Bütün anarşist örnekleri, bize anarşizmden çok, bu eyleme katılmış olanların kişisel sorunlarını yansıtmaktadır.
Hareket noktaları, değişik toplumsal nedenler olan anarşistler, çoğu kere birbirine ters düşen fikirlerin ve hasta ruh hallerinin yarattığı kişilerdir. Tümünün otoriteye karşı olmalarının dışında hiç bir genellemeye giremezler. Bir kaç kategoriye ayırabilmekle beraber, bireyciliği bağımsızlığı savunmaktan başka ortak yönleri yok gibidir.

Anarşizmi özetlemenin en doğru yolu, Malatesta'nın basit formülünü tekrar etmek olur.
"Anarşizm, toplumun haksızlıklarına karşı, insan ruhunun başkaldırışıdır."

— "çöp toplayanlar".



Emile Henry'nin, Cafe Terminus'a bombasını attıktan sonra tutuklanması.

BÖLÜM: 2

Bireysel şiddet eylemi

Anarşist eylemler, şiddet yoluyla propaganda diye bilinir. Bu propagandanın tam olarak neyi kapsadığı ve ana gayesi saptanamakla beraber anarşistlerin tutumu olarak baslangıç tarihi kesindir.

1 Mart 1881'de Rus Çarı II. Alexander, "Halkın Sesi" diye tanınan bir devrimci Rus gurubu tarafından öldürüldü. Anarşistlerin bu cinayetle bir ilişkileri olmamakla beraber asılan beş devrimci Rus'a hemen sempati gösterilerinde bulundular ve 14 Temmuz'da Londra'da yaptıkları kongrelerinde aşırı eyleme karşı olan Kropotkin'in uyarılarına kulak asmıyarak, "Şiddet yoluyla propaganda"yı desteklemeye karar verdiler. Ayrıca bu toplantıda, daha evvelki başarısız girişimlere rağmen milletlerarası bir örgüt kurulması ve yıllık toplantılar yapılması kararı alındı. Böylece politik cinayetlerin gölgesinde 'Kara Enternasyonal' doğmuş oldu. Öngörülen yıllık toplantıların ikincisi yapılamadıysa da bu düzen dışı örgüt 19. Asrın Avrupasına, iyi örgütlenmiş, tüm egemen güçlere yöneltilmiş olağanüstü bir silah olarak dehşet saçtı.

Çarın öldürülmesi ve 14 Temmuz Kongresi, dağınık yer altı anarşistlerinin tedhiş isteklerinin körüklenmesinde ve Bakunin'in isyancı ruhunun canlanmasında büyük rol oynadı. Önceleri "Tedhişçilik" bir süre lafta kaldı Kara Bayrak (Le Drapeau Noir) gibi anarşist gazeteler el bombalarının nasıl yapıldığını ve otoriteyle nasıl başa çıkılacağını öğretmekle yetindiler. Böylece anarşistlerin tehdişçi tutumu halka açıklanmış oldu ve 22 Ekim 1882'de Lion'da bir tiyatro kahvehanesine atılan bomba çok kişiyi yaralayıp öldürünce bu iş anarşistlerden bilinerek Cyvogt isimli genç delil yetersizliğine rağmen tutuklandı.

Bu olayı izleyen beş sene içinde üç yangın başlangıcı ile, bir polis karakolunda, iki kilisede, bir doktorun evinde, mahkemelerde ve Capucin Papazları anıtında patlayan onüç tane bomba da anarşistlerden bilindi.

1886 yılında Paris'de Charles Gallo adındaki genç, bir şişe vitriolü borsa sarayının kapısında patlatınca tutuklanarak yargılandı. Gallo duruşmasında kendini değil anarşizmi savundu. Aynı yıl Amerika'da Şikago'da meydana gelen bir dizi tedhiş hareketi anarşistlere Amerikan halkının gözünde yıkıcı, ölüm saçan bir nitelik kazandırdı.

DAVALARI UĞRUNA ÖLENLER

4 Mayıs'ta Haymarket meydanında binlerce işçi bir gün evvel kendilerine ateş açılmış olmasını protesto ederken, orta yerde bir bomba patladı. Toplantıyı dağıtmakla görevli polislerden biri derhal ölünce, ötekiler işçilere ateş açtılar ve birkaç silahlı işçiden karşılık gördüler. Meydana gelen karışıklıkta çok sayıda polis ve işçi öldü. Olay Şikago'da müthiş bir kızgınlığa yol açtı. Anarşistlerden yedi kişi ölen polisin katili olarak yargılanıp suçlu bulundular. Albert Parsons adında bir anarşist, kanıt yetersizliğine güvenerek suçu üstüne aldı. Duruşma, toplumsal düzeni basın ve miting yoluyla yıkmaya ve halkı isyan, işçileri de grev ve protestoya kışkırtan kişilerden alınacak intikamı yansıtmak için sahnelenmiş bir komediden farksızdı.Bugün bile kimin tarafından atıldığı bilinmeyen bombanın anarşistler tarafından atıldığını gösteren tek bir delil yoktu.Yargıcın bile"Varılan sonuç için bir sebep olamaz"diyebildiği bir önyargının ve kızgınlığın esiri olan jüri üyeleri tek bir kanıt olmaksızın tutukluları suçlu buldular ve ölüme mahkum ettiler. Aralarından dördü, Spies, Parsons, Engel, ve Fischer asıldılar. Fielden, Schabs ve Neebe ağır hapis cezasına çarptırıldı. İçlerinden biri de ağzında bir bomba patlatarak intihar etti. Fischer duruşmanın sonunda jürinin adalet anlayışını şu sözlerle ortaya koyuyordu:

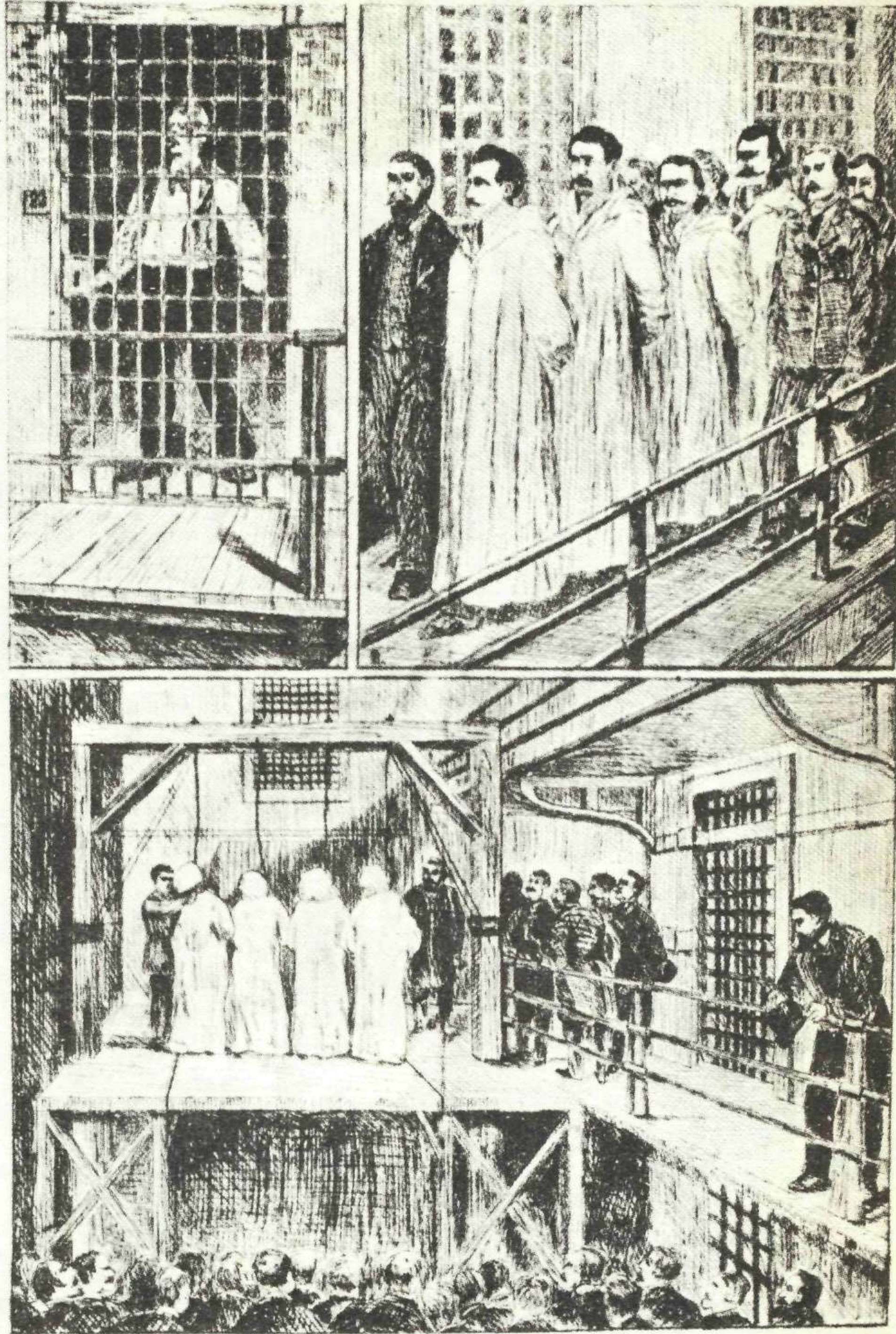
"Burada beni cinayet suçundan yargılayıp, anarşizm suçundan ölüme mahkum ettiniz. Cinayetle itham edilemediğime göre, ölüm cezasına çarptırılmamı protesto ediyorum."

1893 yılında İllinois'in yeni belediye başkanı dosyaları incelediğinde, jüriyi şartlanmış, kanıtları son derece yetersiz bulup, davaya bakmış olan yargıcı da taraf tutmakla suçlayarak üç ağır hapis tutuklusunu hemen serbest bıraktı. Haymarket olayı, Şikago'daki anarşistlerin 3000 kadarının Avrupalı olduğunu, üç anarşist gazetenin Almanca basıldığını ortaya çıkardı. Böylece halkın ihtilâl korkusuna bir de enternasyonal anarşizmin hayaleti katıldı ve şehirde sıkı bir anarşist avı başladı. 1893'de durum değişmedi. O yıl Avrupa'dan gelen haberlerin çoğu anarşistlerin şiddet eylemleri hakkındaydı. Halk arasında büyük bir korku hüküm sürüyordu. İşte Ravachol çağı başlamıştı.

Ravachol'un 1892'de 1891 ayaklanmasında yakalanan iki anarşisti yargılayan yargıçlar için adalet sarayına yerleştirdiği bombalar, bir rastlantı eseri olarak kimseyi öldürmedi. İlginç olan şu ki, Ravachol, duruşmanın hangi katta yapıldığını bilmeden, bombaları rastgele yerleştirmişti. Böylece, sadece yargıçları değil, burjuva dünyasında oto-



Şikago'da, bir protesto yürüyüşü sırasında patlayan ve bir polisin ölümüne yol açan olay, sonradan delil yetersizliğine rağmen dört anarşistin asılmasına sebeb olmuş ve anarşistlere ilk 'şehitlerini' verdirmişti.



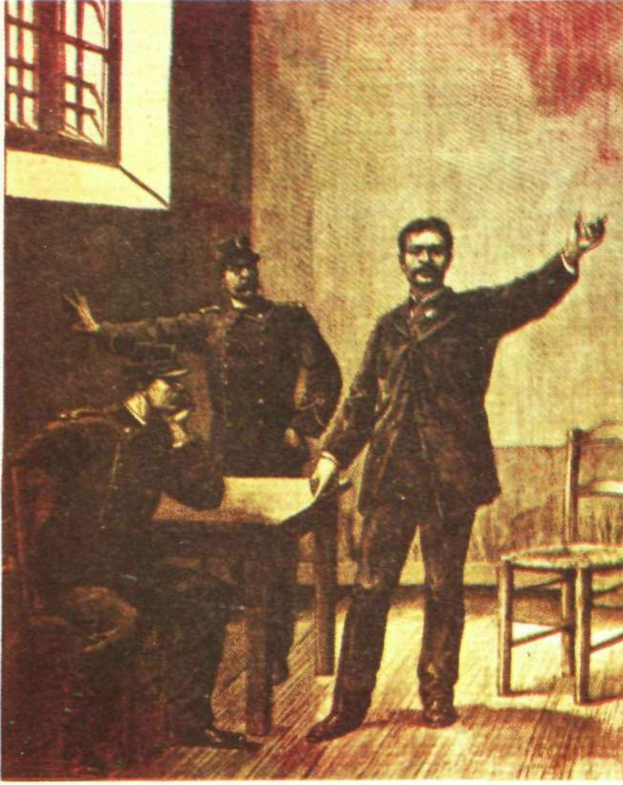
Şikago (Şehitleri !) asılmak üzere götürülürken. (yedi sene sonra, suçsuz oldukları resmen açıklanmıştır.)

riteyi temsil eden herhangi birini de intikamının amacı olarak görüyordu. Onun gözünde, yargıçlarla, St. Germain Bulvarının büyük evlerinde oturan varlıklı kimseler arasında, burjuva anlayışını yansıtmak bakımından hiç bir fark yoktu. Ravachol hapisteyken fikirlerini şöyle açıkladı : "Anarşistlerin evleri bombalaması, sosyal statüleri ve davranışlarıyla anarşizme zararlı olanları yok etme hedefini gütmektedir. Eğer o kişileri, polis ve yakalanma korkusu olmadan tek tek öldürebilseydik, içlerinde ezilen sınıflardan gelme hizmetçilerin de barındığı evlerini kesinlikle bombalamazdık". Böylece kendi anlayışına ters düşen kişileri, görevlerinden uzaklaştırmakla yetinmeyip, tamamen yok etmeyi kafasına koyduğunu açıklamış oluyordu. Onun için bestelenen şarkılar da, korku saçan ününün yayılmasında ayrıca yardımcı oldu.

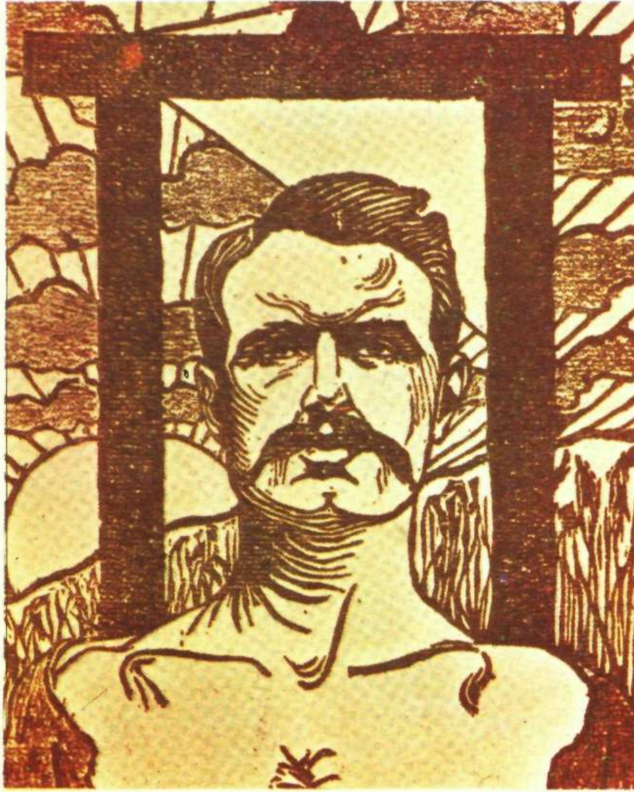
Dansons la Ravachole
Vive le son, vive le son
Dansons la Ravachole
Vive le son
De 1.explosion '
Ah ça ira, ça ira, ça ira
Tous les bourgeois gout' ront d'la bombe
Ah ça ira, ça ira, ça ira
Tous les bourgeois on les saut'ra
On les saut'ra

(Dans edelim Ravachole, Patlamaların sesi çok yaşasın. Ah, ne iyi olacak, bütün burjuvalar bu bombadan tadacak, bütün burjuvalar havaya uçacak).

Ravachol'le aynı eğilimde olmayan anarşistlerin de sayısı kabarıkdı. Kropotkin ve Malatesta gibi etkili liderler, onun bu tehlikeli maskaralığını lânetliyor ve anarşizmin hedefinin toplumu yoketmek değil, toplumsal düzeni değiştirmek olduğunu savunuyorlardı. Ne çare kı, Ravachol'u desteklemeyen görüşler, korku saçan eylemler kadar etkili olmadı ve kamuoyu anarşizmi, ancak, gazetelerde okuduğu tedhiş olayları açısından değerlendirebildi.







Ravachol bir polis soruşturması sırasında (sağda üstte), Ravachol kafası giyotinle kesilmeden önce (solda altta) 1893 Kasım ayında, Barselona'daki Teatro Liceo'da patlayan bomba. (sağda)

İNTİKAM KORKUNÇ OLACAK

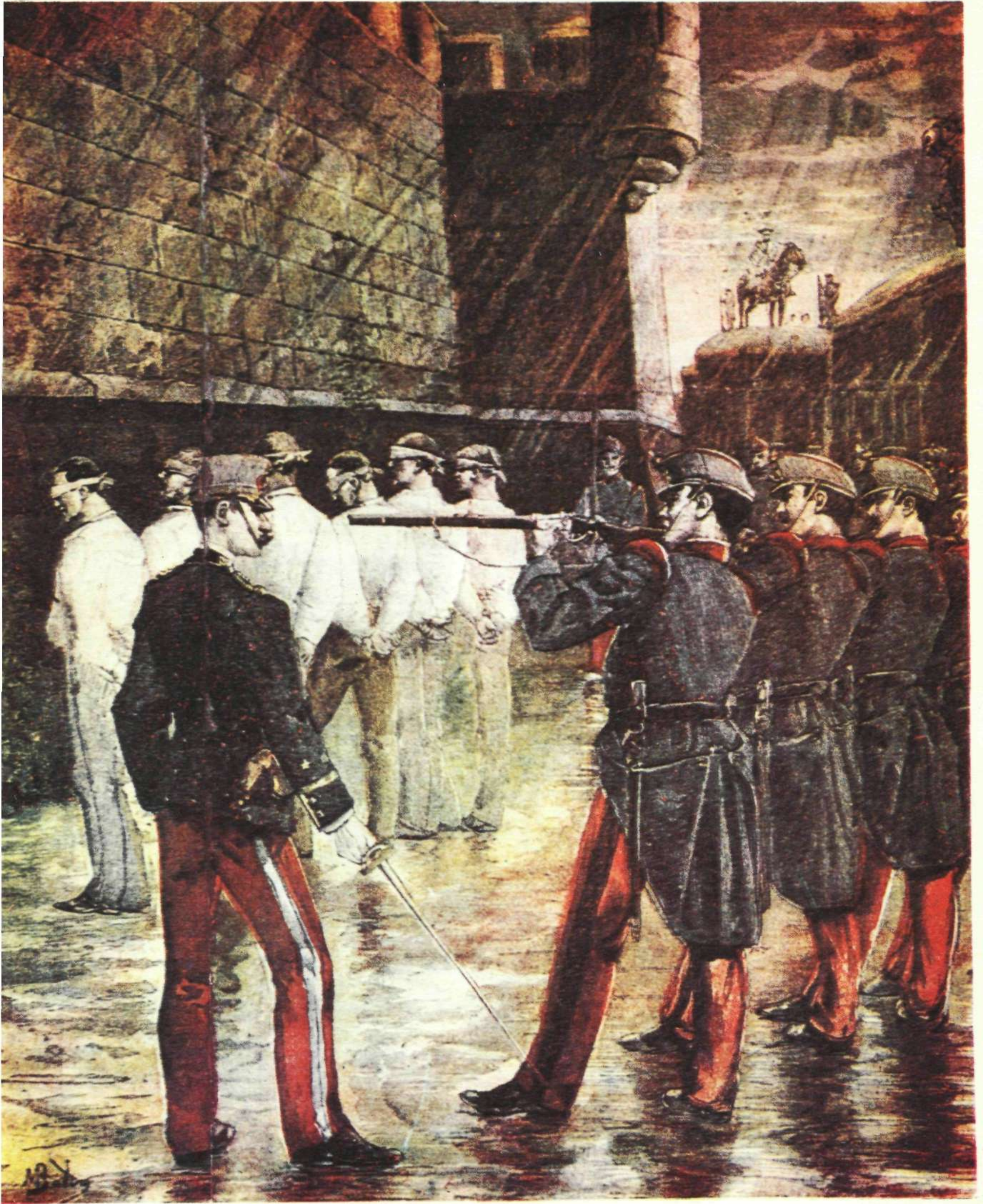
1893–94 yıllarında olaylar olayları yarattı. Kasım ayında, İspanya'dan Barselona'daki Teatro Liceo'da şık giysileriyle William Tell'i seyretmekte olan seyircilere iki bomba atıldığı haberi geldi. Yirmi kişinin ölümüne sebep olan anarşist Santiago Salvador, bu işi, idam edilen arkadaşı Pallas'ın intikamını almak için yaptığını açıkladı. Pallas general Campos'u öldürmek amacıyla bir bomba fırlatmış ve sonuç olarak oradan geçmekte olan beş vatandaşı, bir askeri, ve generalin yerine de ancak atını öldürebilmişti. Kurşuna dizilirken "intikamım korkunç olacak" diye haykıran anarşistin tehdidini Salvador, tüm anlamıyla gerçekleştirdi. Bu olay binlerce anarşistin tutuklanmasına, bir kısmının hiç bir neden öne sürelmeden kurşuna dizilmesine, geri kalanlara da Barselona yakınlarında meşhur Montjuich mahzenlerinde korkunç işkenceler yapılmasına yol açtı.

Bu yıkım zincirine Fransa da yeni halkalar ekledi. 1893'ün Aralık ayında, Auguste Vaillant, milletvekillerinin toplantı salonuna, içi çivi dolu bir bomba fırlattı. Fransız politik sisteminin kalbine atılan bu bomba, kimseyi öldürmedi, ve Vaillant cinayetle suçlanamadı. Yine de birkaç milletvekilinin itirazı ve çabasına rağmen, cinayet suçuyla idam edildi. İdamının haftasında, günlük gazete "Le Matin"de şu başlık boygösterdi : "Vaillant'ın intikamını almak için Cafe Terminus'a atılan bomba ölüm saçtı." 18 yaşındaki katil, Emile Henry, bombasını St. Laraze garının kalabalık kahvehanesine fırlattıktan sonra, kendini yakalamaya çalışan halka ateş açmıştı. Çok parlak bir öğrenci olan delikanlı toplumun kötülüğüyle büyülenmiş gibiydi. "Öldürmek istiyordum" diye bağırdı, "Vaillant gibi sadece yaralamak değil, en az onbeş yirmi kişiyi öldürmek istiyordum" Şans eseri olarak yirmi değil bir kişi öldü. Anarşistin tutumu dengesizdi. İdam kararına itiraz etmek ve yargıtaya gitmek istemedi, 21 Mayıs 1894'de idam edileceği günü şiirler yazıp "Don Kişot"u okuyarak geçirdi.

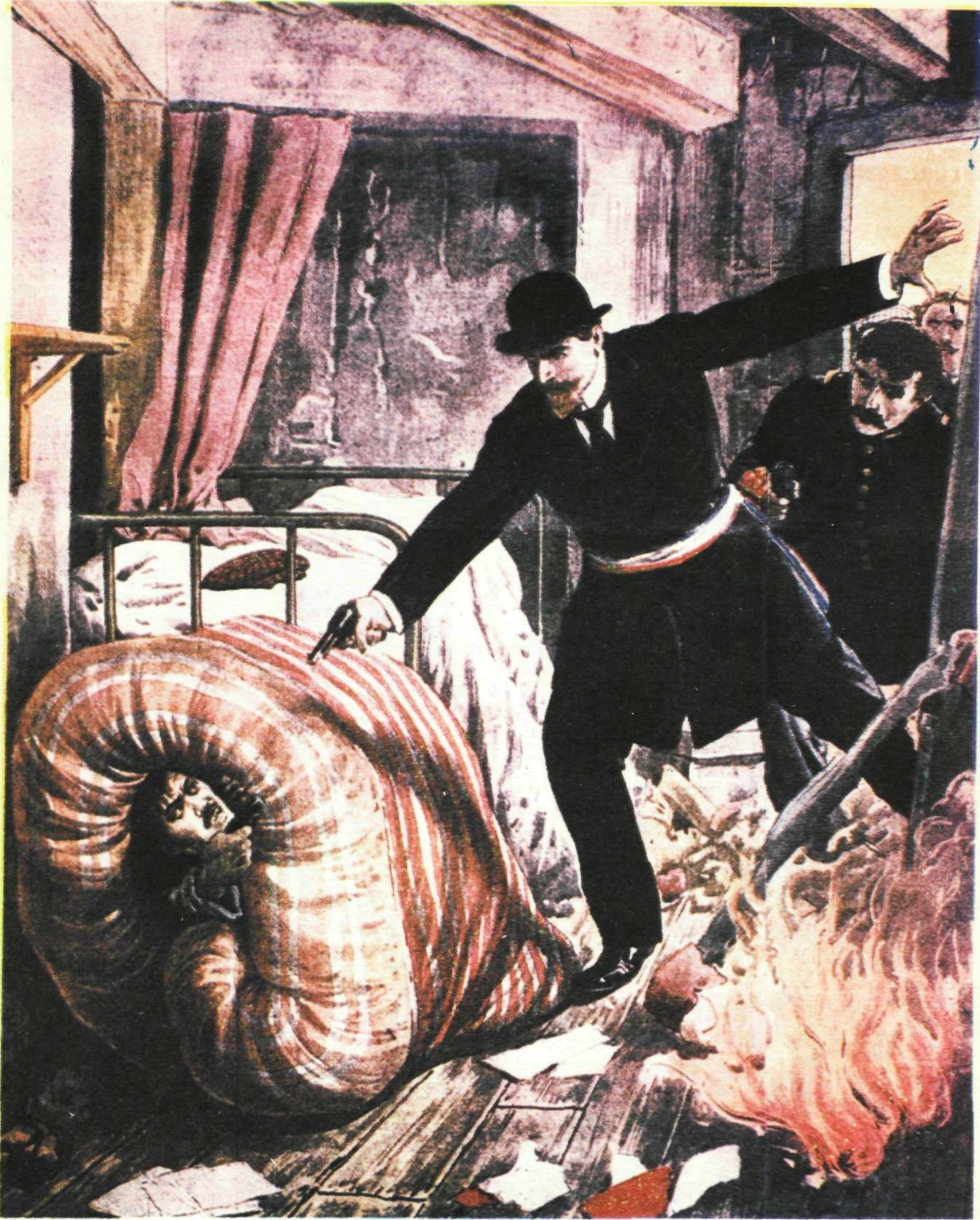
Bir ay sonra, 24 Haziran'da Cumhurbaşkanı Carnot,Lion şehrinde öldürültü.Santo Jeronimo Caserio adlı bir İtalyan, başkanın arabasını alkışlamakta olan kalabalığın arasından fırlayarak,Carnot'ya bir kâğıt parçası uzatmıştı. Kağıdın altında, başkanın göğsüne saplıyacağı bıçak saklıydı. Carnot da Vaillant'ın idam kararını onayladığı için öldürülmüştü.Duruşmada, Caserio,İtalya'ya gidip Kralı ve Papayı'da öldürmeyi planladığını itiraf etti. "İkisini aynı anda öldürmeyi düşunmedim, çünkü gezmeye beraber çıkmıyorlar" diye şaka bile yaptı. 1900 yılın-

da, 1898'deki işçi hareketlerini bastırması nedeniyle Gaetano Bresci, İtalyan Kralı Umberto'yu öldürerek, Caserio'nun emelini yerine getirdi. İtalya Kralı Umberto ve Fransa Başkanı Carnot gibi,İspanya'nın başbakanı Canovas del Castillo da, yönetimi sırasında alınmış bazı haksız mahkeme kararlarının, ve Montjuich mahzenlerinde yapılan korkunç işkencelerin tek sorumlusu sayılmalıydı. Bu seferki görevini İtalyan anarşisti Michele Angiolillo üstüne aldı, Londra'dan kalkıp, Prene dağlarına giderek, Canovas'ı, evinin balkonunda gazete okurken vurdu.

1901'de öldürülen Amerikan Başkanı Mc Kinley olayının, yukarıdakiler gibi bir idam kararı veya işkenceyle ilgisi yoktur. Fakat katil Leon Czolgocz adında bir Polonyalı idi ve cinayeti Rus asıllı bir anarşist olan Emma Goldman'ın bir söylevini dinledikten sonra işlemiş olması, anarşist terörün enternasyonal bir örgüt tarafından düzenlendiği gerekçesini ve başka diyarlardan bu ülkeye de sıçramış olan hastalığın daha fazla yayılmadan, göçmenlerin kendi yurtlarına dönmeleri zorunluğunu ortaya çıkardı.Yasalar,anarşistlerin Amerika'ya girmelerine engel olacak şekilde yeniden düzenlendi ve birinci dünya savaşından sonra, yabancı uyruklu olanlar yurt dışı edildi. Emma Goldman'ın Rusya'sında anarşi ve terör Fransa'da,İspanya,İtalya ve hatta Amerika'da olduğundan çok daha sistemli idi. Rusya'da bu akım daha geç başlamasına rağmen (İlk defa olarak anarşistler ihtilâlci bir gurup olarak 1903'de bir araya gelebilmişlerdir.) Çarın askerlerinin gösteri yapan işçilere ateş açmasıyla başlatılan 1905 ihtilâlinde, Chernoe Znamia (Kara Bayrak) ve Beznachalie (Otoritesiz) adlarını taşıyan iki büyük anarşist topluluk kendilerini, sistemli veya sistemsiz yoketme hareketinin öncüleri olarak ilân ettiler. Silahlar ve evde yapılma bombalarla donatılmış çeteler, Çarın erimekte olan gücünden cesaret alarak, memurları, mal sahiplerini ve sanayi işletmelerinin patronlarını öldürmeye başladılar. Bu arada kendileri deellerinde patlayan bombalarla, ya da yakalanacakları anda intihar ederek büyük zararlara uğruyorlardı. Odessa'da bir Polonyalı anarşistle karısının idare ettiği, bomba imal eden bir Laboratuarda adeta kendileri de karşı bir kıyıma girişmişlerdi. 1905 ihtilâlinin başarısızlığa uğramasıyla, Rus anarşistlerinin öldürme çılgınlığı biraz azalır gibi olduysa da baskıya rağmen korkutma eylemleri devam etti. Fransa'da oluşan birkaç silahlı soygun ve cinayetin dışında Avrupa'da 1900'lardan sonra anarşik eylemlerde bir düşüş görülür. Bu yılların en renkli olayı, 1911 ve 13 ler arasında, suçlu dosyalarını dolduran Bonnot Çetesinin eylemidir. Al Capone'nun yetiştirdiği Bonnot'u birkaç sene yakalamak mümkün olmadı. Efsanevi bir kişiliğe büründüğü bir sıra, polis onu bir şiltenin arasına sıkışmış olarak kıstırdı ve inanılmaz bir düellodan sonra haydut şiltenin içinde delik deşik olarak öldü. Dizi cinayetleri Ravachol devrini hatırlatan Bonnot'a karşın bireysel tedhiş 1911'lerde eski hızını kaybetti ve Ravachol dev-



1894 de Barselona'da altı anarşistin kurşuna dizilmesi. Bu vahşice tutum sonraları daha başka ayaklanmalara yol açmıştı.



Şiddet eyleminin sonu : Bonnot bir şilteye sarılmış olarak polis tarafından delik deşik edildi.

rinde olduğu gibi, kimse Bonnot'un intikamını almaya koşmadı. Anarşistlerin " Kahramanlık Destanı" 1890'larda yazıldı ve bazı anarşistlere göre, çağın sonu, 'burjuva toplumunun da sonu' oldu.

Zaman zaman filizlenen yeni korkularla toplum yaşamını sürdürdü ve anarşistler terör devrelerinin hesabını, halkın gözünde "insanlık dışı korkunç kişiler" olarak resimlenerek, pahalıya ödediler. Anarşistlerin bombalarla cinayetlerle giriştikleri kıyımın, mülke, geleneksel kuruluşlara ve otoriteye karşı olduğu açıkça ortadadır. Bunların dışında, anarşistlerin kamuoyu gözünde insanlık dışı varlıklar haline gelmesinin başka nedenleri de vardır. Öncelikle, halkı tabanca, bomba ve benzeri şeylerle tehdit eden, milletlerarası bir örgütün var olduğuna inanılıyordu. Bu inanç, kendi toplumlarındaki yoksul ve adaletsizliğe ilgisiz, kendi ara sokaklarından ve sosyal guruplarından anarşist çıkmayacağına inanan kişilere özgüydü. Bugünün tarihçileri, birbirini izleyen olaylar zincirinin aslında bir örgüt tarafından düzenlenmemiş olduğunu, ve "Kara Enternasyonal"in sadece yazıda ve sözde kaldığını artık biliyorlar, fakat o günlerin insanını ve hükümetlerini elde geçerli bir kanıt olmadığı halde buna inandırabilmek olanaksızdı.

Bir rastlantı sonucu bile olsa, arka arkaya gelen vahşet ve cinayetler zinciri, olayların içinde bir örgütün varlığını kanıtlıyor ve zihinlerde şimdi sıra kimde, nerede ve nasıl sorularını yaratıyordu. Ölüm saçan tedhiş hareketleri, yalnızca belirli bir düzen ve ülkeye değil, varolan tüm düzenlerle, ülkelere yöneltilmiş kanısını veriyor ve bundan da a anarşistlerin bütün dünyayı içine alan genel bir kıyıma giriştikleri sonucu çıkıyordu.

İkinci neden, 17. yüzyılda Thomas Hobbes'ın da dediği gibi, insanların en büyük korkusu salt ölümden değil, beklenmedik bir anda gelip çok acı veren ölümdendi. Anarşistlerin intikamcı ve gösterişli öldürme usulleri, sıranın kendilerine geldiğini sananların içlerindeki korkuyu daha da dayanılmaz bir duruma sokuyordu. Esaretle, savaşlarla; işkenceyle ve duruşmalarda aldıkları idam kararlarıyla, yasaların içinde kalarak birbirlerini zaten öldürmekteydiler. Bu usullerin dışına düşen anarşistlerin cinayetlerini "çılgınlık" ve "İnsanlık dışı" olarak damgalıyorlardı. Oysa 1871'de yüzlerce Komünar öldürülmüş, Birinci Dünya Savaşında ise milyonlarca asker birbirine kıymıştı. Bunlar üzüntü vermesine rağmen "usulünce" yapılan yasa içi öldürme olaylarıydı.

Üçüncü neden anarşist vahşetinin ve eyleminin insanın doğal eğilimine aykırı olmasıydı. O devirde otoritenin doğal olduğuna inanılıyordu. Nasıl ki bir babanın oğluna olan otoritesi sorun gerektirmezdi, aynı şekilde üstün yetenekli kimselerin de kendilerinden aşağı olan halkı yönetmeleri doğaldı. Böylesine doğal bir yasayı hiçe sayan anarşistleri, insan üstü bir güç tarafından hazırlanmış düzeni yıkmaya kararlı bir çılgınlar alayı olarak tanımladılar. Lombroso bu konuda dahada ileri giderek anarşistlerin bir bakıma dolaylı olarak kendilerini mahvetmeye kararlı olduklarını iddia etti. Onun gözünde Henry ve Caserio gibi caniler, kendi canlarını almaya cesaretleri olmadığından, cezalandırılacaklarını bilerek başka canlara kıyan ve kendi sonlarını hazırlayan anormal kişilerdi. Ya anarşistlerin bu yargılara karşı tutumları neydi? Halkın kendilerine karşı gösterdiği korkulu tepkiyi ve nefret duygusunu nasıl karşılıyorlardı?

Emile Henry ölüme mahkum edildiğinde, bir İngiliz gazetesi "The Anarchist" bu soruları şöyle cevapladı:

"Emile Henry gibi kimseler yanılmış olabilirler, fakat kelimenin tam anlamıyla samimidirler. Bir insanın gayesi uğruna canını feda etmesinden daha iyi bir içtenlik örneği olabilir mi? Ve işte Ravachol, Pallas, Vaillant ve Henry bunu yapabilmiş kimselerdir.

Varlıklı insanlar, mutlu azınlık, eğer bu insanlar birer canavarsa, onları siz yarattınız. Kendi çıkarlarınız uğuruna onlara kıydınız. Ve şimdi onların kanlarının intikamını almak istiyenlere niçin şaşıyorsunuz?

Madem sizin varlık ve kudret kazanmak için öldürmeye hakkınız var, o zaman, suçsuzları ölüme itmiş olanlar da öldürülmelidir. Kimler sorumludur suçsuzların ölümünden? Başkalarının haklarından çalarak, işçilerin kanını emerek yaşayanlar. Bugünün uygarlığı kurban edilmiş bir esirler yığının üstüne kurulmuştur. Bırakın tedhişçiler istediklerini yapsın. Hiçbir şiddet eylemi toplumun efendilerinin cinayetleriyle boy ölçüşemez. "Eyleme karışmayan ılımlı anarşist grupların görüşleri ise, işte böyle dile geliyordu. Daha ileri giden yazılar da vardı.Örneğin Fransa'da Montbrison"da "burjuvalar tarafından satın alınmış katillere öldürtülen yoldaşımız Ravachol'un aziz hatırasına ithaf edilmiş beyanname" de Burjuvalar rüzgar ektiler, fakat fırtına biçecekler deni-



Amerikan Başkanı Mc Kinleyin 1901 de Leon Czolgocz tarafından vurulması

Şiddetçilerin de, ılımlıların da sonuç olarak aynı yere çıktıkları görülür ; anarşistlerin şiddet eylemleri, özgürlüklerini, korumak adaleti getirmek ve intikam almak içindi.

"ELLERİNİZ KIPKIRMIZI KANA BULANMIŞ"

Anarşistler kişisel savunmalarında olayları aynı açıdan değerlendiriyorlardı. Kendi eylemleri, onlarca toplumun bir aynasıydı. Yargıç, duruşmada Emile Henry'e "elleriniz kıpkırmızı kana bulanmış" dediğinde, "sizin kıpkırmızı giysileriniz gibi" cevabını aldı.

Bakunin'in "insanın yıkma içgüdüsü aynı ölçüde yapıcıdır", sözünü benimseyen anarşistler, şiddet eylemlerinin olumlu olduğuna, yok ettiklerinin yerine daha iyi daha güzeli yapacaklarına inanıyorlardı. Batı kültürüne yabancı olmayan bir anlayışla, geçmişin küllerinden, yeniden dirileceklerdi. Anarşistler işte bu inancın fedaileri oldular. Ravachol'un bombaları üstüne fikir ayrılıkları olabilirdi, ama geleceğin hayali hepsinin ortak ülküsüydü. Ravachol, anarşist eylemlerin sonucu olarak, altın çağın doğacağını görmüştü.

"Savaşla, kavganın, kıskançlığın, yağmanın, katliamın, polisin, yargıcın ve kurulu düzenin olmadığı bir evren doğacak."

Vaillant'ın şiddet eylemlerine övgüsü, Ravachol'unkini de geçti. Paris'e ilk defa onüç yaşında, bir trende kaçak geldi. Trende biletsiz yakalanınca, onu savcılığa verdiler. Annesinin babasının onu eve kabul etmemeleri üzerine yoksulluk ve yalnızlık içinde yaşamağa başladı. İki defa önemsiz suçlardan içeri girdi. Sonra anarşistlerle tanıştığı ve kendini yetiştirmeğe başladığı devre gelir. Özgürlük fikirlerine, doğa ve astronomi bilgisine, felsefeye merak saldı. Bir ara Güney Amerika'ya göç etti, fakat 1893'de, her zamanki kadar yoksul ve başarısız geri döndü. Duruşmasında yargıçlara şöyle haykırıyordu :

"Her gittiğim yerde, zavallı insanların kapitalizmin boyunduruğu altında nasıl iki büklüm olduklarını gördüm. Her gittiğim yerde derin toplumsal yaralar ve kanlı gözyaşları gördüm. Bombamı, toplumun çilesinden yoksulluğundan sorumlu olanların ortasına fırlattım. Bombamın çıkardığı ses sadece Vaillant'ın sesi değil, hakkını arayan bir kütlenin sesidir."



Rusya'da, anarşizm, Çar'ı devirmek uğruna, birçok başka akımla el ele yürümüştür. 1906 yılında Başbakan Stolypin'e başarısız bir suikast hazırlandı.

Bu sözler de, ötekiler gibi, şiddetin ve yıkmanın bir propagandasıydı. Vaillant can yakmak istemişti ve yüzlerce milletvekilinin yerde yaralı yatması, ona mutluluk vermişti. Vaillant öldürmek için atmamıştı bombasını, fakat birçok anarşistin gayesi çok sayıda öldürebilmekti. Anarşistler canlarını, kendilerinin çoküstünde bir ülkeye adamış ve zaman zaman 'şehit' mertebesine yükselebilmiş kişilerdi.

İlginç olan bir nokta, anarşistlerin genellikle yalnız adamlar olmalarına karşılık, bunu hiç bir zaman kabul etmemeleridir.

"Bu işi sürdürecek daha bir ordu adam var. "Pallasın;

"Benimki keseceğiniz son kafa olmayacak" da Henry'nin sözleridir.

Ukrayna'da ise, Matrena Prisiazhniuk, "Darağacına gururla, korkusuz ve sizi aşağılıyarak çıkıyorum : Ölümüm kızgın bir alev gibi daha bir çok yüreği ateşliyecek. Muzaffer olarak ölüyorum, ölümüm zaferimdir" diyebilmiştir.

Anarşistlerin şiddet eylemleri bu inançlar açısından bakılmadığı sürece anlaşılamaz. İnsanlığın giderek yayılan bu başkaldırışını, ancak tarih değerlendirebilecektir ; acaba şiddetin, düzenin değişmesinde gerçekten bir payı olmuş mudur?



Vaillant bombasını millet meclisine fırlattı. Ölen olmadı fakat Vaillant başını giyotinden kurtaramadı.



1871'de Paris ayaklanmasında ölen 'Komünar'lar. Olay anarşistler tarafından düzenlenmediği halde yönetime bir başkaldırma olduğundan anarşizme mal edilmiştir.

BÖLÜM: 3

Toplu ayaklanmalar başlıyor

1907'nin Martında, ılımlı bir yorumcu, Times Literary de şöyle diyordu:

"Gazetelerin ve tüm yayın organlarının anarşisti, kendinden çok daha üstün zekâların ürünü olan teorileri çalıp, onları yanlış yorumlayan ve bu yorumunu kralları, başkanları ya da hiçbir suçu olmayan sokaktaki adamları öldürmede bir neden olarak kullanan, alelâde bir cani veya bir akıl hastasıdır. Gerçek bir anarşist asla böyle bir eyleme girişmez. Gerçek anarşist sadece düşünür, tartışır ve yazar."

"Gerçek Anarşist" ile kastettiği kişi, Ekmeğin Fethi (The Conquest of Bread) adlı eserini yorumlamakta olduğu Kropotkin'di. Gerçekten de ne politika ilmine dalmış akademik bünyeli Kropotkin'in ne de lider durumunda olan diğer kuramcıların tedhişçilerle hiçbir benzerlikleri yoktu.

Fakat, fikirleri, eylemcileri kışkırtmada ve etkilemede büyük bir rol oynuyordu. Tedhişçilerin "Eylem Propagandası"na karşılık, düşünürlerin söz ve yazı propagandası, anarşistleri eyleme iteleyen bir emir gibiydi. Onların "tartışma" ve "yazışma"larından, o güne dek uyuklamakta olan sömürülen sınıfların yüreğinde bir isyan güdüsü uyanmaya başlıyordu. Bu Bakunin'den beri sürdürülen geleneksel anarşızm felsefesinin beklenen sonucu yani, "devrimci bilinçlenmenin devrimci hareketi doğurması" kütlelerin kendi yaratıcı gücünün farkına varmasıydı.

Kropotkin, yorumcunun da dediği gibi eylemsel tutumun çok uzağındaydı. Sadece Ravachol'u lanetlemekle ve tedhişçilere sağduyu önermekle yetinmiş, 1886'dan 1917'ye kadar 30 senesini İngiltere'de, Brighton ve Hammersmith'deki küçük evinde piyanosunu çalarak, kitap ve makaleler yazarak ve çevredeki aydınlara «çay» partileri düzenliyerek geçirmişti. Bernard Shaw onun için, "Bir aziz derecesinde iyi yürekli bir dosttu, tek olumsuz yönü, her onbeş günde bir savaş çıkacağı kanısında olmasıydı" der. Kropotkin'in ihtilâli yakın görmesi, Avrupa anarşistlerini çok etkilemiş, egemen güçlerin kötülüğünü dile getiren hicivleri, elden ele dolaşmış ve ihtilâlin sadece haklılığı değil yakınlığı da aydınlar arasında bir inanç halini almıştı. Cenevre'de 1903 yılında izindekilerden bir grup Rus, onun bir kitabının adını verdikleri bir gazete "Khleb i Volia" (Ekmek ve Özgürlük)ü çıkarttılar. Kropotkin'in pek çok yazısının yer aldığı gazetenin sloganı, Ba-

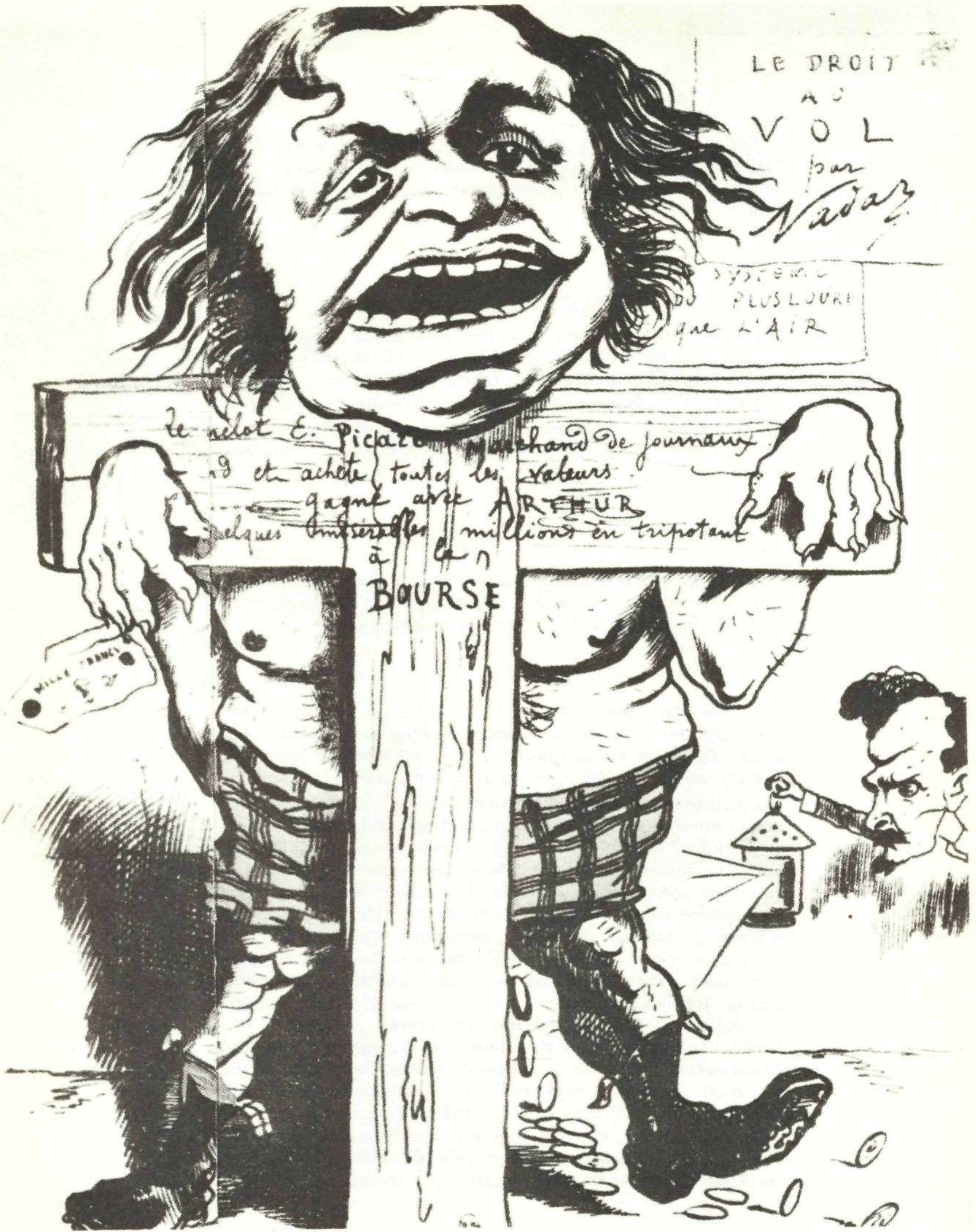
kunin'in meşhur "Yıkıcılık aynı ölçüde yapıcılıktır" sözüydü. Bu gazete sonraları, gizlice Rusya'ya da sokularak, Bialystok'da yeni örgütlenmiş olan anarşistlerin devrim fikirlerini beslemekte etkili oldu.

Kropotkin'in yazıları ve tartışmaları, bu gibi yollardan, anarşistleri kaynaştırmada çok verimli oluyor, "sevimli aziz" de bu katkısını olumlu karşılıyordu.

Fransa'da da benzeri bir durum görüyoruz. Halk kütlelerine hitap eden kelimeler, Kropotkin gibi bir coğrafyacı olan Elisee Reclus'un, Rue Mouffetard'ın anarşistlerinin "baba"sı sayılan Jean Grave'nin ve kiliseden çıkıp dinsel eğitime sırt çeviren Faure'nin kalemlerinden akıyor, bu yazarların eserleri sadece gazeteler sayesinde en az 10.000 okuyucuya ulaşıyor ve yazarlar bombalarla intikam cinayetlerinin karşısında olmalarına rağmen, anarşistleri isyan'a kışkırtmakla suçlanıyorlardı.

Vaillant'ın bomba olayından sonra, milletvekilleri anarşist basına gem vuracak bir kararname çıkarttılar. Bundan böyle şiddet olaylarını destekleyen yazılar, ağır suç sayılacaktı. Bu işlemin sonucu olarak, Jean Grave'nin "La Revolte"deki üstün yazıları ve Emile Pouget'in "Le Pere Peinard"daki küfürlü üslubu polis soruşturmalarına yol açtı ve 1894'de iki gazete kapattırıldı. Faure, tutuklananların duruşmalarında okumaları için yazdığı söylevleriyle, eylem dışı propaganda yapan anarşist–düşünür'ün güzel bir örneğidir. 1891 Ağustosunda, silahlı bir gösteride tutuklanan Leveille'nin savunması için hazırladığı söylev çok etkili oldu.

"Sizlere, modern toplumun kısa bir özetini yapayım. En başta, kendilerini bir takım gereksiz dinsel seremonilere kaptırmış papazlar var. Ondan sonra, birbirlerine gizli savaş planları satan askerler, haksızlığı öven yazarlar, çirkinliğini göklere çıkaran ozanlar, çürük mal satan satıcılar, mallarını ucuza getirmek için kaliteden çalan sanayiciler ve cehaletin engin denizinde servet avına çıkmış tacirler geliyor. En dipte, evleri olmayan yapı işçileri, giysileri olmayan terziler, bir lokma ekmeği olmayan fırın işçileri, ve işsizlikle açlıkla çarpışan insan orduları var. En dipte, izbelerde barınan aileler ve onbeş yaşında ekmek kavgası uğruna, ihtiyar adamların pis kucaklarına düşmüş, ya da burjuva gençlerin gönül eğlencesi olmuş genç kızlar var."



'Çalma hakkı'- Komün sırasında dağıtılan karikatürde kapitalistler ve emekçileri sömüren bütün kesimler yeriliyor.

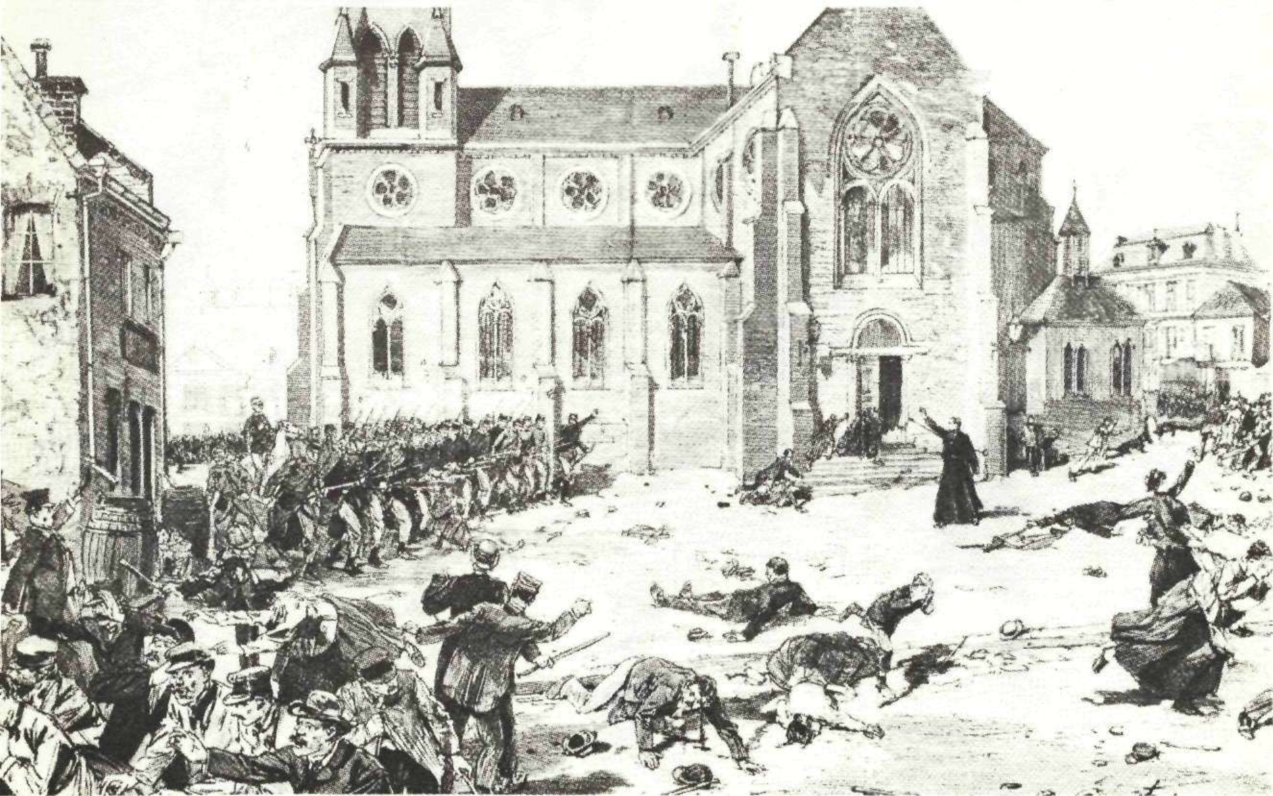
Söylev, "bu korkunç eşitsizliğin ve haksızlığın sonucu olarak; ayaklanmalar giderek yayılacak, ve bütün dünyayı kapsayan büyük devrim, beklenen anarşist idealleri gerçekleştirecektir" diye bitmektedir.

ÖRNEK BİR ANARŞİST AYAKLANMASI

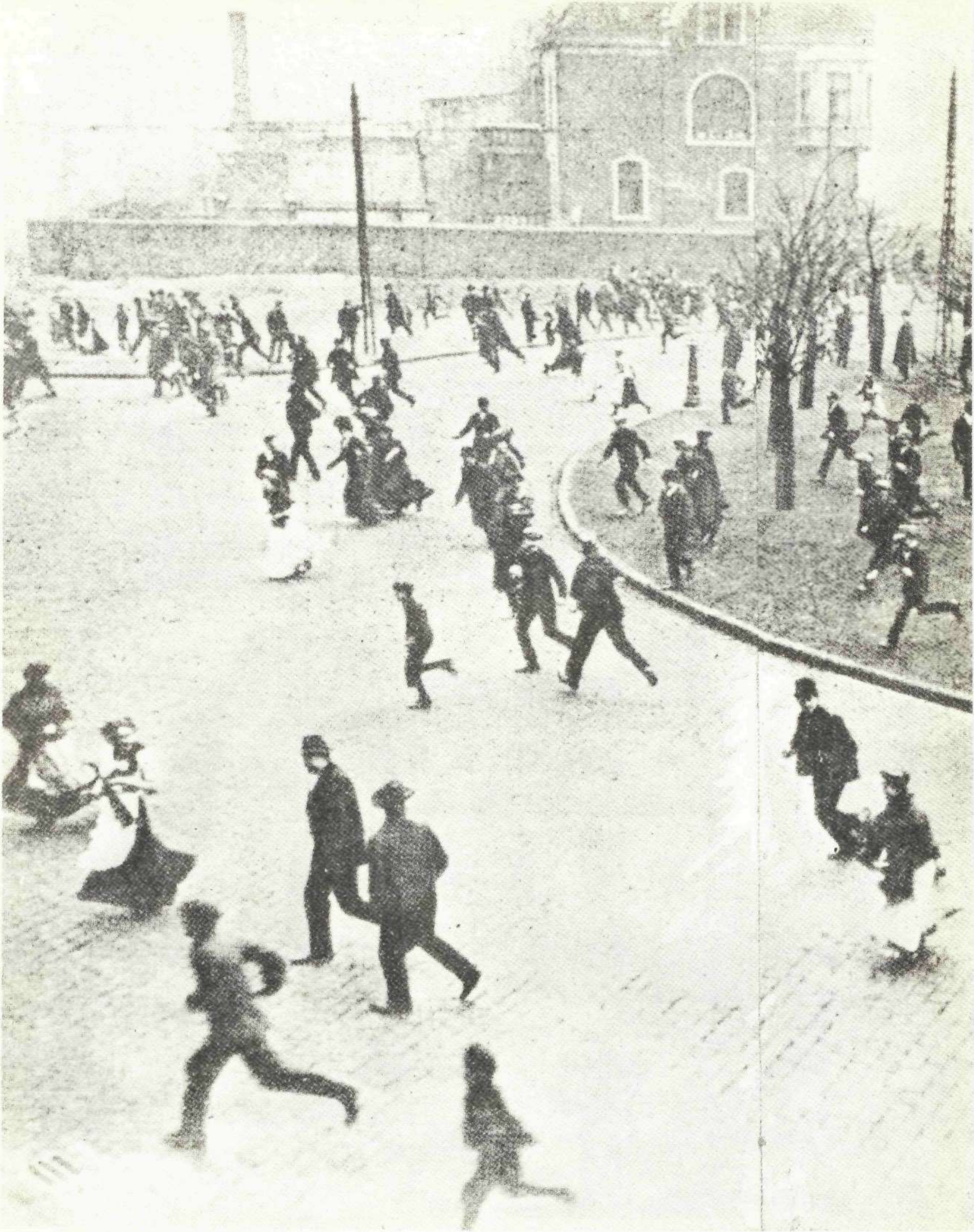
Faure'nin inancını, aralarındaki fikir ayrılıklarına rağmen, birçok öncü kuramcı benimsiyordu. Şikago'da suçlu olmadıkları halde asılan anarşistlerin, uğradığı haksızlığın çılgına çevirdiği Emma Goldman, İtalyan Polisinin peşine düştüğü Malatesta, Kropotkin ve Fransız düşünürleri, bütün bu kişiler ve haksız olaylar, giderek devlenen propagandanın sorumlularıydılar. Çünkü ihtilâli hem kışkırtıyor hem de savunuyorlardı.

1870'lerde, ihtilâl umutları, Jura saat işçilerine ve Bakunin'in kişiliğine bağlanmıştı, oysa, anarşist ayaklanmanın nasıl olabileceğinin en güzel örneğini Prusya ordularına yenik düşmüş Paris kenti verdi.

1871'in Mart ayında, İşçiler Komünü Fransız hükümetine karı ayaklandı. Bu ayaklanmanın içinde ateşli birkaç anarşist bulunmasına rağmen ne hazırlanmasında ne de yürütülmesinde anarşizmin parmağı yoktu. Bu, belirli bir gurubun, kendi işlerini ele alması ve anarşistlerin önerdiği gibi, yöresel özerklik kazanmasıydı. "Komünar"-ların arasında, Proudhon, Marx'dan çok daha fazla ilgi gördü ve Lion'-da özerk bir "Komün" ilân edildiği ve başka kentlerde de bu tür eğilimler başgösterdiği için onun federalizm çözümünü, Komünarlar gözlerinde açıkca canlandırabildiler. Komün'lerin anarşizm tarihine yerleşmesine olanak sağlayan iki önemli olay oldu. Öncelikle, Paris şehrinin işçi kadınları ve erkekleri, kendi toplumlarını, yüksek bir ahlâk anlayışı içinde düzenlediler. Paris piskoposu dahil birkaç papazın kargaşalıkda öldürülmüş olmasına ve birkaç resmi binanın yakılmasına rağmen, işçi hükümeti yasaları, gayelerinin yıkmak, yakmak olmadığını duvar afişlerinde bile belirtmişlerdi. Örneğin yoksulluk ve açlık içinde olan Komün, bir öc alma duygusuna kapılmamış Fransız Bankasına dokunmamıştı bile. İkinci olarak, Fransız Cumhuriyet Ordusunun erleri, isyanı bastırmaya geldiklerinde, binlerce Komünar"ı vahşi hayvanları vurur gibi acımasız, kütle halinde kurşun yağmuruna tuttular. Hiç bir anarşist bu korkunç kıyımı unutamadı. Emile Henry 1894'de Cafe Terminus'a bombasını fırlattığı zaman, anarşist bir İngiliz Gazetesi, okurlarına Henry'nin geçmişini hatırlattı.



Komün'lerin hükümet kuvvetleri tarafından kurşuna dizilişi (üstte) 1891'de 1 Mayıs yürüyüşünde, ordunun halka ateş açması (altta)



Almanya'da polis grevcileri dağıtırken.

"Henry, binlerce işçi kurşunlanırken, şık hanımlarla beylerin, "hepsini gebertin" diye bastonlarını, şemsiyelerini salladıklarına tanık olmuş bir komünar'ın oğludur."

Komün'den akıllarda kalan işçilerin edinmekte oldukları hakların başarısını gölgeleyen bir inanılmaz burjuva gaddarlığıdır.

1892'nin Ocak ayında bir başka toplu ayaklanma hareketi, bir anarşist gurubunun ekmeğine daha yağ sürdü.

4000 tane İspanyol toprak işçisi, ellerindeki sopaları ve diğer aletleri sallayarak ve bir ağızdan "Yaşasın Anarşi" çığlıklarıyla Jerez şehrine yürüdüler. Onları bu yürüyüşe iten neden özellikle kış aylarında dayanılmaz hale gelen açlıktı, fakat dudaklarından anarşist sloganları dökülüyordu. "Artık sabrımız kalmadı, ihtilâl başlatılmalıdır. Yaşasın Anarşi" diye haykıran işçiler, üstlerine saldıran polis kuvvetlerine birkaç saatten fazla karşı koyamadılar. Anarşist köylüler, aslında karınlarını doyurmak istediklerini dile getirmekten başka birşey yapmamışlardı, fakat, kargaşalıkta birkaç kentlinin de öldüğü bu yürüyüş, dört anarşistin kafasının kesilmesine, yirmi tanesinin de ömür boyu ağır hapis cezasına çarptırılmasına mal oldu. "Jerez Yürüyüşü" ilgiyi Endülüs anarşistlerine, onların Bakunin'e olan hayranlıklarına, toprağı ortak işleme ilkelerine ve sık sık yaptıkları grevlere çekti. Gerçekte bu yürüyüş, bir anarşist ayaklanmadan çok, yeniden sahnelenmiş, geleneksel bir yoksul köylü gösterisiydi. Yine de Avrupanın anarşistleri bu yürüyüşü, ilerisi için bir umut ışığı gibi gördüler.

Bu yürüyüşü izleyen yıllarda, eylem propagandası İspanya'da bile, bireysel tedhişçilikten öteye gidemedi. Bakunin'in tohumlarını ektiği "ihtilâl dönemi", artık ancak yaşlı adamların hatırlıyabildiği bir anı olmuştu. Kropotkin, Malatesta, Faure gibi büyük isimler, ihtilâl umutlarını tazelemeyi, devrim fikirlerini yenilemeyi sürdürdülerse de, artık rastgele ayaklanmanın yepyeni metodlarla hemen bastırılabileceği öğrenilmişti. Çözüm yolu olarak, anarşistler, bireysel cinayetlere ve yeni filizlenen anarko-sendikalizme döndüler.

Fransızların işçi sendikaları, giderek çoğalıp günlük yaşama, sendikacılık fikrini iyice yerleştirdi. İlk önceleri, işçilerin daha yüksek ücretler ve iyi hayat şartları için kurdukları sendikalar, 1900'lerde devrimci bir havaya büründü. Bu değişim sendikacılığın kendi bünyesi içinde oluştu. Sendika teorisinin gelişerek 'genel grev' hareketini or-



Ayaklanmaya yol açan grevden az önce anarşist işçilerin bir toplantısı.

taya çıkarmasıyla ekonomik alandaki devrimin doruğuna erişildi. Bu teorinin öncüleri olan Fransız sendikacılarının arasında anarşistler de bulunuyordu. Anarşist teorilerle, sendikacılık hareketinin birleşmesinden anarko-sendikalizm doğdu. Bu gerek bireysel tedhişçilikten gerekse bireysel tedhişçilikten gerekse gelişi güzel ayaklanmalardan çok daha olumlu ve güçlü bir kütle hareketiydi.

EĞİTİM ÖNEM KAZANIYOR

Fransa'daki, kollektif anarşik hareketlere yön vermiş, büyük bir isim vardır : Fernand Pelloutier. Otuz dört yaşında ölen Pelloutier, devrimci sendikacılığın yapısını ve gayesini saptamış ve kendi yapıcı ruhunu ve eğitime verdiği önemi, sendikacılığa sindirmiş bir kişidir. Pelloutier yapıcı olması gereken ihtilâl için, eğitim görmemiş bir işçi kütlesine fazla güvenemiyordu. İşçi sınıfının çok kötü bir eğitim gördüğü ya da hiç görmediğinden geri kaldığına, ve hükümetlerin bilinçli olarak bu kütleyi kalkındırıp, eğitmeye yeltenmediklerine inanıyordu. Işte bu yüzden, eğitim sendikalar tarafından desteklenmeli, işçilerin eğitilme sorununu, bizzat işçiler ele almalıydılar. Pelloutier'in devrime en önemli katkısı, işçinin kendi-kendini eğitme ilkesini başlatması, benimsetmesi ve yayması oldu.

1895 yılında, Federation des Bourses du Travail'e genel sekreter seçildi. Bu kurumun o sırada sendikacılık hareketiyle ilişkisi yoktu. Bu işe getirildikten sonra, kendini işçi sınıfının eğitimine ve örnek bir organizasyon yaratmaya verdi. İşçilere, devrim umutlarının ışığında yaşayan bu çağa en iyi çözümü Anarko-sendikalizmin getireceğini aşılamağa başladı.

Önceleri yalnız çalışan Pelloutier daha sonra asistanı Paul Delesalle ile yaptığı çalışmalar sonucu üç hareket alanı tespit etti. Birincisi, karşılıklı yardımlaşma servisi idi. Bu, (Bourses du Travail) işçi sınıfının gelişmesini öngören servisleri kontrol altında bulunduran bir devlet içinde devlet görünümüne sahipti. İkincisi burslarla sendikacıları işçilerin bir üniversitesi haline getiren, "Eğitim Servisi" idi. Üçüncüsü ise, anarşist ideallerle gelişimlerin propagandasını yapacak ve sanayi dallarının toplu örgütlenmesini hızlandıracak bir propaganda servisi idi.

Yakalandığı veremin pençesinde olmasına rağmen Pelloutier son yıllarını, organizasyon ve örgütlenme fikirlerine karşı olan anarşistleri, ve eğitimin önemini kavrayamayan sendikacıları bu yanlış inançların-



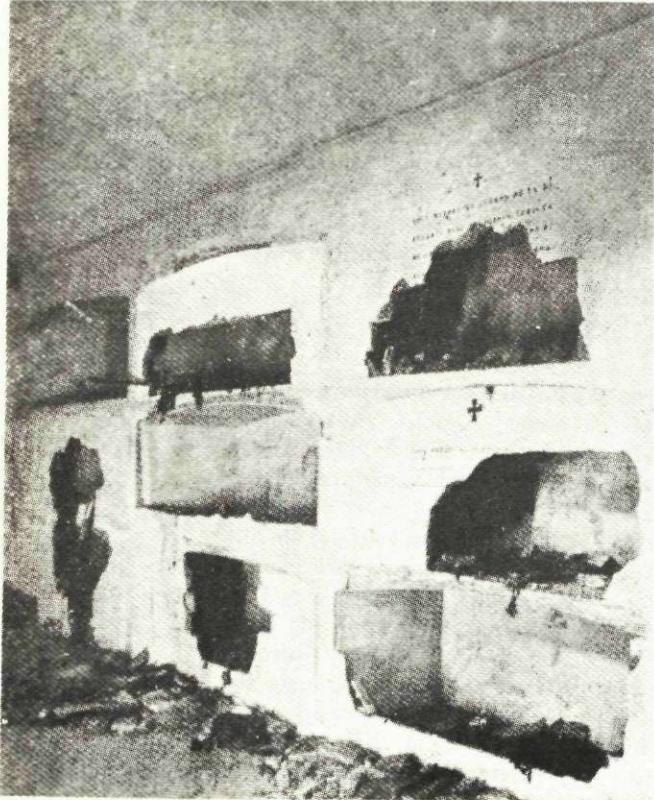
Barselona ayaklanmasında manastırdan kaçan rahibeler.

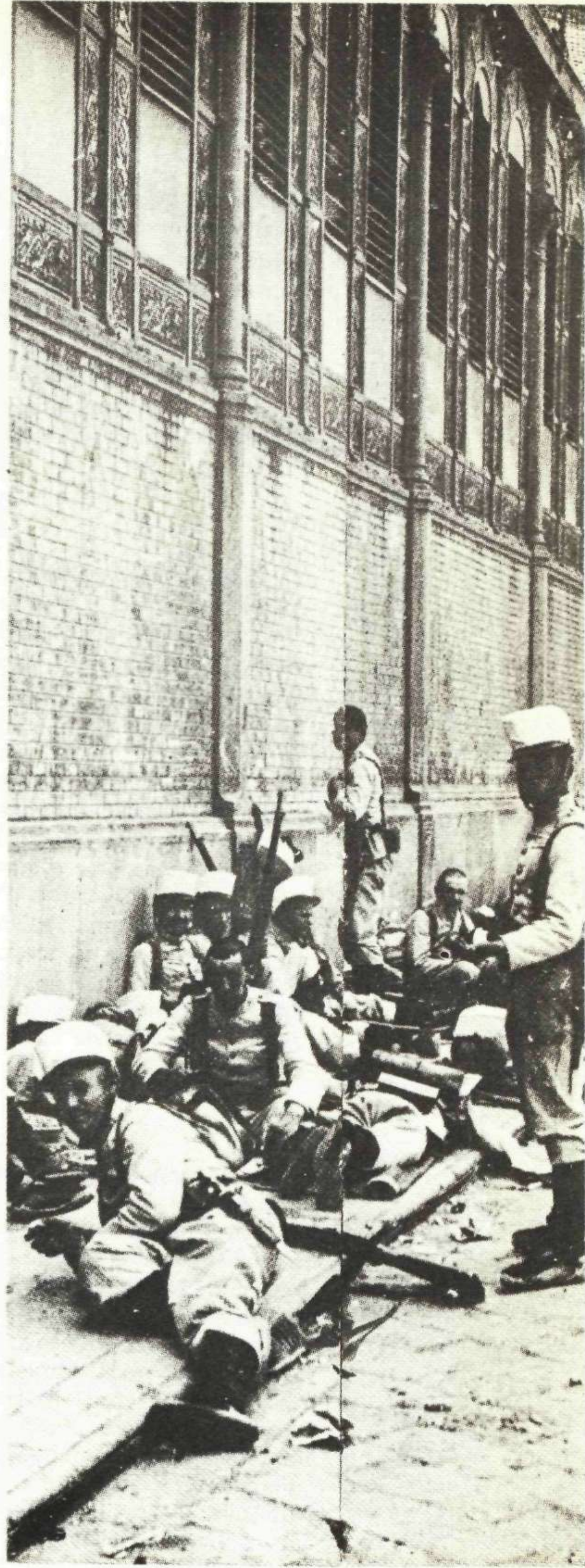
dan vazgeçirmeğe adadı. 1901'de öldüğü zaman, her iki gurup tarafından sayılan ve sevilen anarko–sendikalizmin en verimli önderi olmuştu. Ölümünden bir yıl sona, onun kurduğu yardımlaşma servisi (Bourses du Travail) sendikalarla birleşti, ve 1906'da, Birleşik Fransız Sendikaları (C.G.T.) (Confederation Generale du Travail) ilk devrimci beyannamelerini yayınlıyarak, hiçbir siyasi partiye bağlı olmadıklarını yalnızca ekonomik gelişmenin gücüne inandıklarını belirttiler.Bakunin, anarşist devrimin yaratıcısı, Proudhon da anarko-sendikalizmin babası olabilir, fakat bu alanda en önemli ve olumlu katkı Pelloutier'den gelmiştir.

Fransa'nın devrimci sendikacıları arasında başgösteren bu heyecan, çok geçmeden başka ülkelere de sıçradı ve, 1907'de Amsterdam'da toplanan Anarşistler kongresinde, tartışılan birinci konu, anarşistlerle, sendikaların uzlaşma gerekçesi oldu. Acaba, anarko-sendikalizmin öngördüğü 'genel grev' Bakunin'in geleneksel 'kendiliğinden devrim'sından daha mı çabuk bir başarıya ulaşacaktı? Yaratıcı güçler özgürlüklerini nasıl elde edeceklerdi? Yirmibeş yaşlarında bir genç adam, Pierre Monatte, Pelloutier'den esinlenmiş olarak şöyle konuştu: "Anarşizmle sendikacılığın ortak gayesini görmemek için kör olmak gerekiyor. Her ikisi de kapitalizmin ücret sisteminin toplumsal bir devrimle yıkılmasını gaye edinmiştir. Sendikacılık, anarşizmi kendi benliğine, yani işçi sınıflarına döndüren bir işçi hareketinin yeniden doğuşudur". Sonra, sırayla sendikacılık metodlarının, grevlerin ve grevlerin işvereni yumuşatamayacağı yerde, sabotajın üstünde durdu. "Fransa'daki devrimci ruh, her yıl giderek ölmekteydi", diye devam etti "oysa, sendikacılık, bu ruhu yeniden canlandırdı, ve kibirli sesi anarşist bombalarıyla kısılan burjuva, ilk kez bu eylem karşısında şaşkına döndü".

Buna karşıt olarak Malatesta, kendi neslinin ayaklanmaya olan inancını dile getirdi. Kurulu bir ekonomik sistemin yasaları içinde çalışan Sendikacılığı tutuculukla suçladı. Yöresel ekonomik çıkarlar açısından kendi aralarında bile uzlaşamıyan sendikacıların, beklenen devrimleri başaramıyacağını kanıtladı. Anarşistlerin, ancak propaganda nedenleri için ve ihtilâl bir gün olageldiğinde, sanayiin içinde bulunup tam kontrol edebilmesi bakımından sendikalarla birleşmesini öngördüğünü söyledi. İhtilâl için, genel grevler, ancak başlarda faydalı olabilirdi, fakat silahlanmış bir ayaklanmanın yerini asla tutamazdı. Anarşist bir düzene ancak bir ayaklanma sonunda erişilecekti. "Malatesta, sözlerini şöyle bitirdi: "Bizim istediğimiz anarşist ihtilâl, sadece tek bir sınıfın çıkarları ve özgürlüğe kavuşması içindir. Bu sınıf, ekonomik, politik ve moral bakımdan esir edilmiş insanların sınıfıdır. Kendimizi tek taraflı eylemlerden sakınmalıyız. Sendi-







Barselona ayaklanmasında alevler içinde kalan şehir (solda üstte) işçiler tarafından açılmış mezarlar (solda altta) Askerler ayaklanmayı bastırdıktan sonra. (sağda)

kacılık işçi sınıfının bilinçlenmesi bakımından idealdir, fakat bizim anarşik metodlarımızın tek sözcüsü olamaz."

Öteki konuşmacılar da hep Monatte'ye karşı çıktılar. Hatta, sekiz saatlik iş günü için verilen kavgayı bile, gerçek anarşist prensiplerine bir ihanet olarak kabul edenler oldu. Fakat Kongre, sendikacılığın gelişmesine veya genç anarşistlerin sendikalara yazılmasına karşı çıkan herhangi bir karar almadı. Monatte'a ve temsil ettiklerine, eski anarşistler, geleceğe hiçbir katkıları olmayan, geçmişin sesleri gibi görünüyordu.

Sonunda 1909 Temmuz'unda, iki tarafı da sevince boğan Barselona Ayaklanması baş gösterdi. Anselmo Lorenzo adında bir anarşist, bir arkadaşına yazdığı mektup ta şöyle diyordu. "İnanılmaz birşey oldu. Barselona'da hiç kimsenin, ne Liberallerin, ne Katalan Milliyetçilerinin, ne Cumhuriyetçilerin, ne Sosyalistlerin veya Anarşistlerin önayak olmadığı, kışkırtmadığı halk kütleleri kendiliğinden ayaklandı. "Hükümet aynı görüşte değildi. Kral Alfonso 13'e çektiği telgrafda başbakan Antonio Maura, asilerin kışkırttığı bir ayaklanmadan söz ediyor, bu işin ardında bir tertip arıyordu. Gerçekten de, bir hafta devam eden ve o haftaya (Semana Trâgica) trajik hafta adını verdiren isyan, Bakunin'in hayalini kurduğu 'kendiliğinden devrim'e çok yakındı. Lorenzo haklıydı : Halk kütleleri merkezi otoriteye karşı, planlanmamış olduğu halde müthiş bir kızgınlıkla baş kaldırıyorlardı.Bu olayın ilk olarak Barselonada baş göstermesi bir rastlantı değildi.Gerek kent gerekse eteklerindeki Katalonya,Madrid'deki hükümete karşı uzun zamandan beri bir güvensizlik ve kızgınlık içindeydiler. Ayrıca, Ispanya'nın en önemli sanayi merkezi olan bu yerde işçi sınıfı giderek bilinçlenmekteydi. Köylerden ve dağlardan, tekstil fabrikaları ve limanlarda çalışmaya gelen köylüler, kırsal anarşizm ilkelerini de beraberlerinde getirmişlerdi. Çok az ücret alan şehir anarşistleri giderek kuvvet kazandıkları gibi Marksist sosyalistlerin de sayıları hergün daha artıyordu. Barış devrelerinde bu iki güç, birbirlerine rakip olmakla beraber, kriz anlarında birlik içinde hareket edebiliyorlardı. Halkın sözcülüğünü yapan hatip Alejandro Lerroux ise, ne sosyalist ne de anarşist, sadece inançlı bir cumhuriyetçiydi, ve ateşli söylevleriyle işçi kütlelerinin devrim tutkularını besliyor, uyanık tutuyordu. Yine de güçlerin hiçbirinin ayaklanmada bir katkısı olmadı. Ayaklanmanın en büyük sorumluluk payı, Fas'daki yenilgiden sonra, Katalonya'dan yeni asker toplamak isteyen hükümettedir. Çoğu ev geçindirmekle yükümlü işçi sınıfındaki Katalonyalılar, Amerika'daki 1898 Koloni savaşından babalarının aç perişan, sıtmalı ve yenik dönüşlerini gördükten sonra savaşa inanmaz olmuşlardı. İspanya'nın Küba'yı, Filipinler'i ve Porto Riko'yu kaybettiği bu acı savaş anıları daha taptaze iken, hükümetin bu yöreden işçileri askere çağırması, onlarda, özel olarak işçi sınıfını yok etmek



Ferrer'in öldürülüşü

için planlanmış bir bahane şüphesini uyandırdı. Bu şüpheye bir de Fas seferine, cizvit papazlarına ait olan demir madenlerini korumak için kilisenin ön ayak olduğu söylentileri de eklenince, tepki müthiş oldu.

HALK AYAKLANIYOR

26 Temmuz Pazartesi günü, işçiler, bir anarşist ve sosyalistlerden oluşan bir komitenin genel grev çağrısına olumlu cevap verdiler.Zaten bir süredir, kadınlar demiryollarına oturarak, asker taşıyan trenlere engel olmaktaydılar. Genel grevle boş kalan koca bir işçi ordusu, Barselona sokaklarına akarak, trenlerin daha fazla asker taşımasını protesto etmeye başladı. Şehirde tramvaylar başaşağı edildi ve her türlü haberleşme kesildi.Salı günü,Barselona şehri,hiçbir yönü,lideri ve örgütü olmayan, grev komitesi tarafından bile yönetilmeyen bir halk kütlesinin eline düşmüştü. Ancak Perşembe günü karşı saldırıya geçebilen ordu ve polise karşı barikatlar kuruldu ve bu barikatların arkasında özellikle gıda maddesi satan dükkânları müthiş bir yağma ve dini binaları yıkma eğilimi başladı.

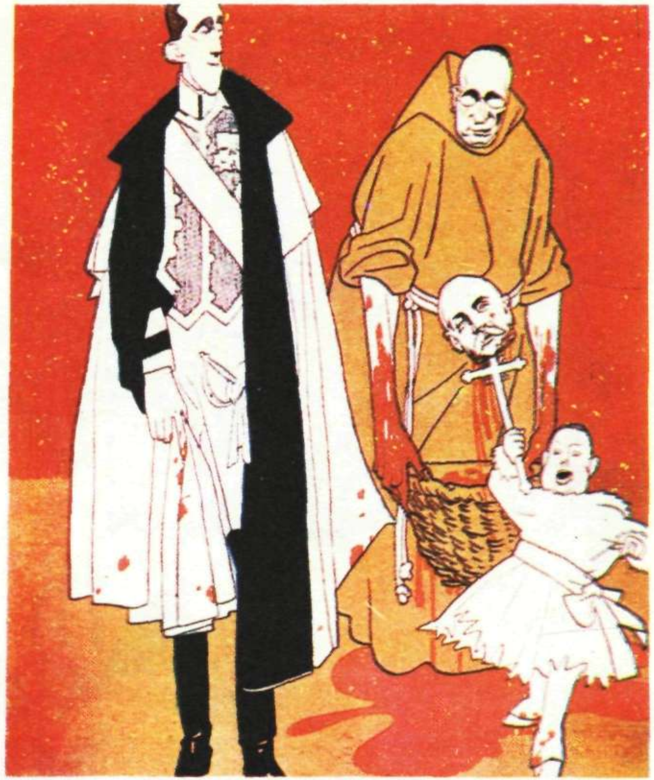
19. yüzyılda Katolik Kilise, anlaşmasını, varlıklı sınıfla, işverenlerle ve hükümetin düzenli kuvvetleriyle yapmıştı. 20. yüzyılda, sanayi işçileri, kiliseyi politik otoriteyle bir tutarak moral sömürü yapmakla suçladılar ve işçi sınıfı olarak kiliseyle ilgilerini kestiler. Barselona ayaklanmasında dini binaların, kiliseye ait yerlerin taşlanması ve yakılması bu zalim kuruma karşı, birikmiş kinin taşmasının sonucu, daha da öteye, dini tabulara bir meydan okuma olayıdır. İşçiler, dini giysiler içinde çılgın danslar yaptılar, tabutlar açıldı, rahibelerin cesetleri kaldırımlara saçıldı. Görünüşte bu korkunç bir manzaraydı, oysa işçiler, kilisenin imansızların bir saldırısı karşısındaki kudretini ölçüyor, bu insan üstü.gücün insanların karşısında nasıl çaresiz kalabileceğini saptıyordu. Asiler, dini kuvvetin Barselona nın kutsal sayılan yerlerini, kendi güçlerine karşı koruyamıyacağını belki ispat ettiler, fakat hükümet kuvvetleri karşısında, fazla karşı koyamadılar. O haftanın sonunda, hükümet duruma hakim olmuştu ve asiler, papazların rahibelerin canlarına dokunmadıkları halde, kutsal yerleri yağma etmelerinin cezasını çok ağır ödediler. Ayaklanmanın bastırılması sırasında, kadınlı erkekli 150 kadar işçi öldü ve bunu bozulan düzeni yeniden kurmak uğruna, bir o kadar da idam cezası izledi. Ortada belirli bir tertipçi olmadığından hükümet, olay sırasında Londra'da bulunan ve bu işle hiç ilgisi olmayan, eğitim reformcusu Francico Ferrer'i sırf dine inanmadığı için tutukladı. Ferrer katolizmin geleneksel düzenini hiçe sayarak, Barselona'da (Escuela Moderno) Modern Okulu kurmuş ve çocukların, dini ögelerin dışında, özgür bir biçimde eğitilmelerini önermişti. Son derece titiz bir eğitimci olmasına rağmen, anarşistlerle yakınlığı ve yetiş-

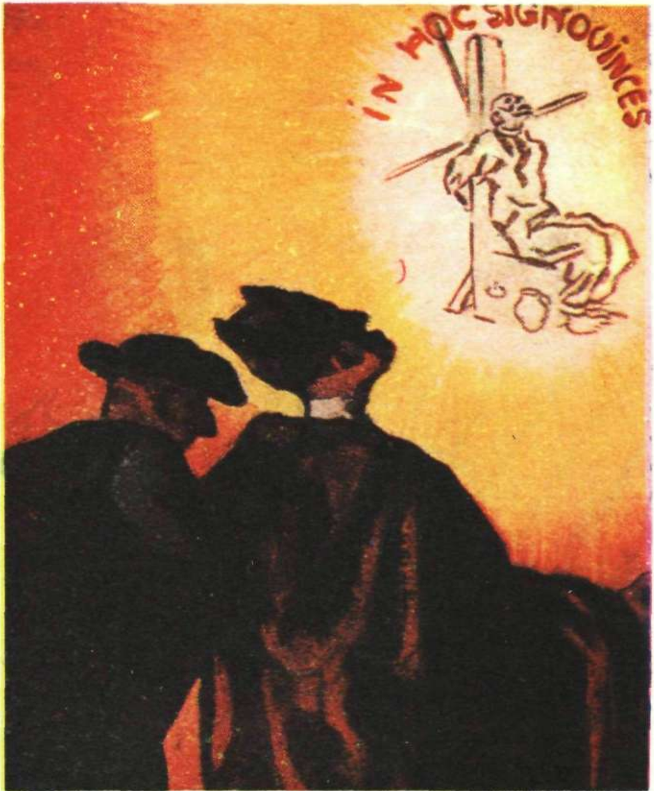
kinlerin eğitiminde aracı seçtiği gazeteler, anarşist yazılara yer verenlerden olduğu için, Ferrer istenmeyen adam olup çıkmıştı. Kilisenin ileri gelenleri için onun okulları, şeytanla işbirliği yapan, genelevlerden bile daha ahlâk bozucu, çocuklara kötülük öğreten anarşizm yuvalarıydı. Bu düşüncelerin esiri olan kilise, pratikte değilse bile moral bakımdan, bu ayaklanmada, onu sorumlu buldu. İşte böylesine haksız bir yargılamayla, tutuklanarak kurşuna dizilen Ferrer, kendine ateş açacak olan askerlere şöyle seslendi : "İyi nişan alın arkadaşlarım, sizler yaptığınızdan sorumlu değilsiniz. Ben suçsuzum. Yaşasın L'escuela Moderna".- Bu olayı takibeden günlerde, Avrupa'nınsadece anarşist değil, bütün liberal kuruluşları gerek gösteriler gerekse söylevlerle bu siyasi cinayeti protesto ettiler. Bu protesto gösterilerinin bir yerde faydası da oldu, çünkü Kral Alfonso, anarşistlere bir göz dağı vermek için, Ferrer'in ölüm cezasına çarptırılmasında sakınca görmeyen başbakan Antonia Maura'yı azletti.

Gerçekten bu bir devrim miydi' 1905'in Rus devrimiyle karşılaştırıldığında, Barselona ayaklanması, birkaç gün süren dramatik bir olay durumuna düşüyordu. Anarşistlerin gönlünde yatan "yaratıcı kitleler aslanı, fırsatını değerlendirip hiçbir yaratıcı, yapıcı işlemde bulunamamıştı. Yine de, halkın, profesyonel bir devrimci gurup tarafından örgütlenmeye gerek göstermeden ayaklanabilmesi, Amsterdam kongresinde Malatesta'yı tutanların devrimci teorilerini haklı çıkarmak açısından önemli bir olaydı.

Barselona işçilerini en şaşırtan taraf ise genel grevin bu olaydaki büyük rolü oldu. Bu fırsatı iyi değerlendirdiler ve ayaklanmanın en büyük çıkar payını, anarşist sendikalar aldı. Ferrer'in ölümünden bir yıl sonra 1901 ekiminde toplanan kongre, İspanya'nın tüm anarşist ve liberal kuruluşlarını birleştirerek (Confederacion Nacional del Trabajo) CNT'yi, Avrupanın en önemli sendikasını kurdu. Bu sendika, anarşistlerin önemle üzerinde durduğu gibi özerkliğe yer veriyor, sendikaları milli değil yöresel çıkarlar açısından değerlendiriyor, idarecileri sürekli ve ücretli olmaksızın gönüllüler arasından seçiyordu. Kayıtlar çok düşük ücret karşılığı yapılıyor ve grev için para sandığı bulundurulmuyordu. Böylece CNT sert olmayan bir düzen içinde, gönüllü bir sendikacılık hareketiyle, özgürlük ve kontrol arasında ılımlı bir bağ kurmayı umdu. Bir yerde, başarılı da oldu sayılabilir. Çünkü, CNT İspanyol anarşizminin temel ilkelerini, yüksek ahlâk kurallarını kiliseye karşı kızgın bir tutumu, yöresel özerkliği ve bin yıl sürecek pırıl pırıl bir anarşist toplumun hayalini yansıtmaktaydı.







Paris'te Barselona ayaklanması gaddarca bastıranlara karşı yapılan protesto yürüyüşü (solda) İspanya kralının veliahdının babası gibi kilisenin uysal bir evlâdı olması için yetiştirilmesi (resimde prens öldürülen Ferrerin kafasıyla oynamaktadır (sağda üstte) Kiliseyle alay eden bir karikatür (sağda altta)



Grevciler askerlere karşı (Fransız karikatürü)

1910'dan 1936'daki İspanyol iç savaşına kadar, CNT temelde ve liderlerinde anarşizme sadık kaldı. Ne var ki, onun sayesinde, ne İspanyol işçisinin hayat şartları yükseldi, ne de sanayi gelişimine gem vuran yüzlerce grev, sosyal bir devrime yardımcı oldu. Fakat, öyle bir özgürlük duygusu aşıladı ki, sendikaya dahil her insan, özgürlüğü için ölmeyi ve öldürmeyi göze alır oldu ve iç savaş başlayınca, Cumhuriyetçilerin saflarında gönüllü olarak yer alıp, Franco ve İspanyol Milliyetçilerine ölüm saçtı.

1936'nın Kasım ayında, gerek CNT'nin gerekse İspanyol Anarşizminin bir sembolü olan Buena Venture Durruti öldürüldü. Bu işçi–lider'e yakılan ağıtlarda yapılan anma törenlerinde, anarko-sendikalizmin tüm ruhunu görebilmek, duyabilmek mümkündür.

Madrid'de Savunma Bakanlığının dışında toplanmış binlerce kişiye, Frederica Montseny, Durruti'nin yoldaşlarının acısını bakın nasıl anlattı : "Bizler, bize vücudumuzun bir parçası kadar yakın ve gerekli çok değerli bir organ kaybetmiş gibiyiz. Tüm İspanya bu duyguyu bizle paylaşmalıdır. Çünkü, bir adam sembolleştiği zaman, o artık bir eğilimin, bir fikrin temsilcisi, ya da yalnızca bir yoldaş, bir dost değildir. O artık tüm insanlığın sembolü olmuştur. Ve şimdi bizler yeni bir İspanya yaratıyoruz. Bu İspanya'dan yeni bir evren yeni bir toplum anlayışı doğacaktır. Dereler gibi akan kanlara malolmuş bu toplumda, Durruti doğruluğun, inancın, idealin temsilcisi olarak bizim, hepimizin sembolüdür. " Söyievinin sonunda, Montseny, dinleyenleri öç almaya çağırdı. "Durruti, Kardeşim, arkadaşım, yoldaşım, biz seninle beraber çarpışanlar, hâlâ seninle düşünüyor seninle gülüyor, seninle ölüme meydan okuyoruz. Durruti, seninle beraber yaşayan, seni seven, seninle çarpışan, seninle acı çeken bizler, küçük kızının başının üstüne yemin ederiz ki, kanımızın son damlasına kadar senin intikamını almaya adayacağız."

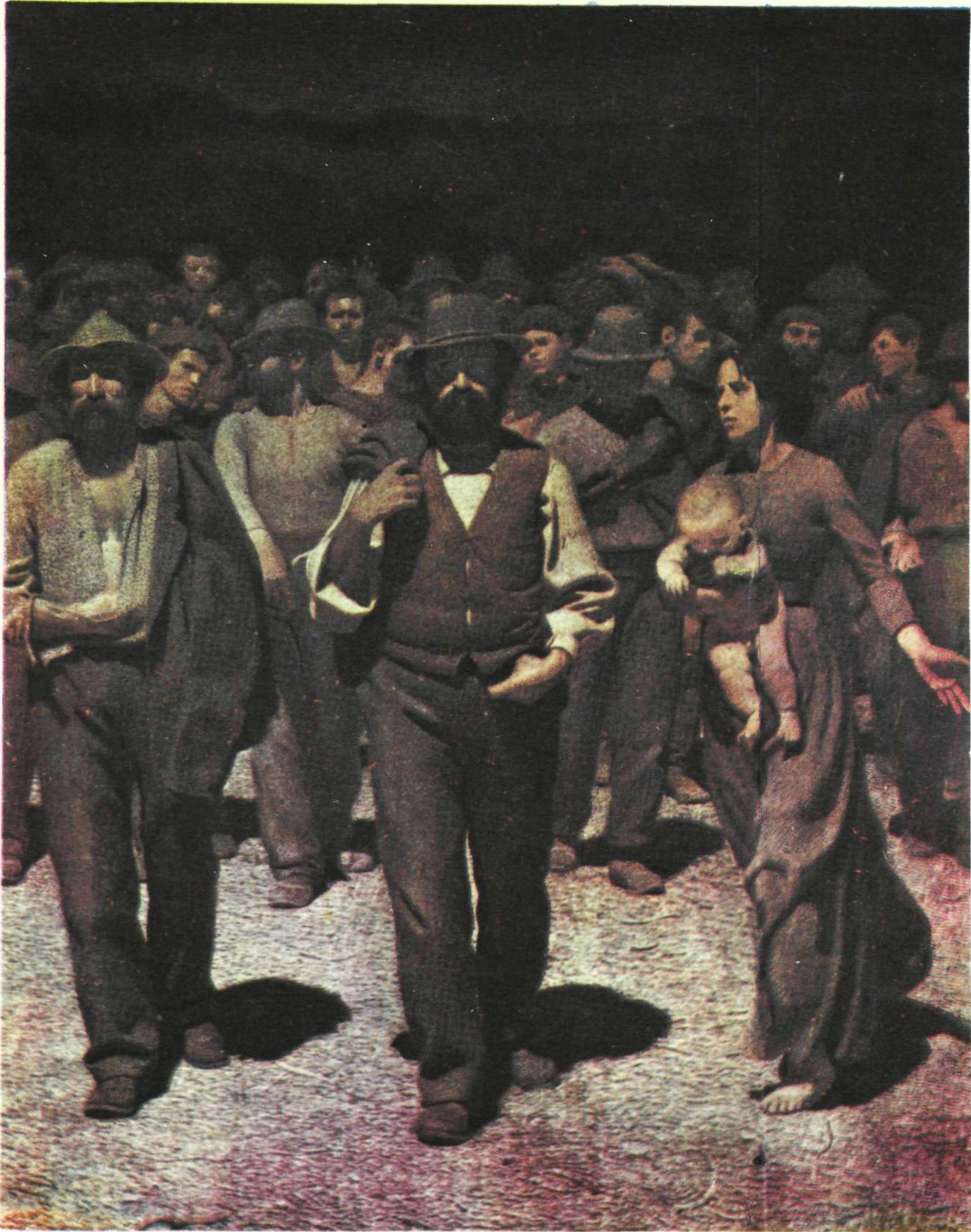
İşte bu söylev İspanya'daki anarko-sendikalizm ruhunun tipik bir örneğidir. Fransada doğup, Fransız anarşistlerince savunulmuş fikirler, sonunda İspanyanın öz malı olmuş, ve Fransız CGT'sinin hiçbir zaman erişemiyeceği bir heyecanla savunulmuştu.

1907 de Amsterdam Kongresinde başlatılmış olan tartışmayı İspanyollar kesin bir sonuca ulaştırdı. 1907'de bir içgüdüsüyle oluşmuş



"Orta sınıfların kâbusu" (yoksulların iktidara gelmesi halinde olacakların karikatürü. . .)





İtalyan işçileri grevde (Pelizza da Volpedo tarafından yapılmıştır.)

Barselona ayaklanmasına, Bakunin'in Endülüs köylerinde tanrılaşmış olmasına rağmen İspanyol anarşistleri toplumsal eylemin sendikacılık metodunu seçip benimsediler ve böylece, anarşizmi ilk kez, bir ulusun politikasına kadar sokmuş oldular.

Avrupa'da en önemli ve olumlu güç CNT olmakla beraber, İtalya'daki olaylar, onun başarılarına gölge düşürdü. İtalyada anarşizm, Carlo Cafiero, Saverio Merlino, Errico Malatesta gibi kişilerin gazeteler çıkartıp küçük gurup oluşturarak propaganda yapmalarından ve İtalyan Polisine karşı zaferler kazanmalarından ibaretti. Bakuninist eğilimli İtalyan anarşistleri, dünyanın gözünde Caserio gibi gerçekten yaşamış ve bir çoğu da hayal ürünü olan kahramanlarıyla bireysel tedhişin sembolleri haline gelmişlerdi. Bu inancı destekleyen bir faktör de pek çok İtalyan anarşistin yurt dışında sürgünde yaşaması ve bu durumun onlara milletlerarası bir örgütün bireyleri sanısını verdirmesiydi. Aslında, Carrara, Ancona ve Leghorn kentlerinin dışında, anarşizmin genellikle zayıf olduğu İtalya, her nedense dünya kamu oyunda, anarşist teori ve eylemlerin beşiği zannediliyordu.

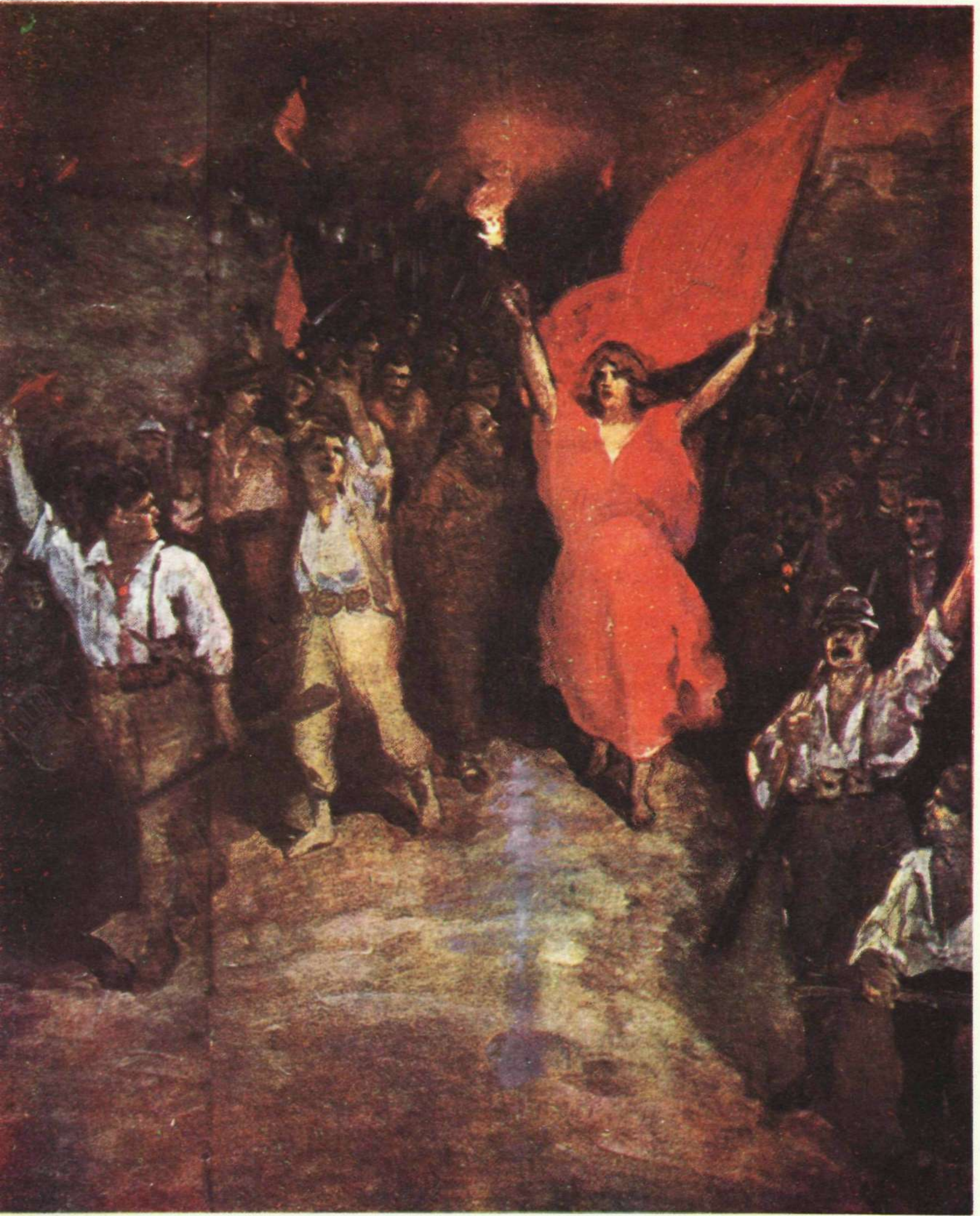
Malatesta, Londra'da geçirdiği 13 yıllık sürgünden sonra, dağınık bir halde olan anarşistleri yeniden toplamak ve canlandırmak üzere 1913'de Ancona'ya döndü. İtalyan anarşistler, Fransızları örnek alarak, 1912'nin Kasım ayında örgütlenmiş ve sendikalarını kurmuşlardı. Malatesta, giderek yayılan bu sendikacılık hareketine, Amsterdam Kongresinden kalma bir karşı koyma ruhuyla döndü. Oysa, Unione Sindicale Italiana, Sosyalist sendikacılık haraketi olan CGL'den koparak, devrimci bir girişimde bulunuyor, yapı ve demiryolları işçileriyle anarşistler arasında, kendine taraftarlar topluyordu.Malatesta'nın esas gayesi bu kuruluşu sabote etmek değil,anarşistleri İtalya'nın bir ayaklanmaya çok yatkın şartlara ulaştığına inandırmaktı.1913-1914 yılları arasında Malatesta,yorulmak bilmeden çalıştı, Toplumsal çatışmalar merkezi adı altında toplandılar, söylevler, tartışmalar hazırladı ve anarşistleri bu hayal mahsulü ortama inandırmayı başardı. 1914'de bir Haziran günü, Ancona'da polis, bir gurup göstericinin üstüne ateş açarak, üç işçinin ölümüne ve pek çoğununda yaralanmasına sebep oldu. Haber halk arasına yayılır yayılmaz, âni bir ayaklanma başgösterdi ve polisler barakalarına kendilerini zor attılar.

Malatesta o günün hikâyesini şöyle anlatır : "Hükümet Ancona olayının diğer şehirlere ulaşmasını önlemek istedi. Fakat haber hızla yayıldı, ve İtalyanın her kentinde grevler başladı. İki büyük Federal işçi

örgütü, reformist CGL ve devrimci Unione Sindicale, genel bir greve gittiler, ve Demiryolları Sendikası da onları destekledi. Bu şehirlere yayılan grevler ve gösteriler dizisi, polisle başka çatışmalara ve ölümlere yol açtı. Haberleşme de kesik olduğundan ortak bir hareket noktası olmaksızın her kentte birbirinden habersiz ayaklanmalar, kıyım başladı. Neticede bir çok yerde, halkın özerk Komünler olarak gördüğü Cumhuriyetler ilân edildi.

"Herşey fevkalâde gidiyordu. Dört yana yayılan demiryolu grevi hükümeti felce uğratmıştı. Hareket giderek yayılıyordu. İşçiler, toplum hayatını yeniden düzenlemek üzere, komünist tedbirler almaya başlamışlardı ki, işçiler konfederasyonu, grevi kaldırarak devrime ihanet etti. İşçiler büyük bir şaşkınlığa düştüler ve hükümet bu durumu değerlendirmekte gecikmedi ve "düzen" i yeniden kurmayı başardı. Barselonada olduğu gibi, grevlerin ve ayaklanmaların tam yedi gün sürdüğü bu hafta "Kızıl Hafta" diye anılır. Bir açıdan rejimin büyük bir sarsıntı geçirdiği fakat kralın sapasağlam yerinde durduğu görüldü. Sonra Matesta Londraya döndü ve İtalyan anarşistler de ufkunda yeni bir güneşin doğacağı "öteki düzen"i getirecek günü beklemeye başladılar. Artık Malatesta bile, sendikacılığın önemine inanır olmuştu. Kızıl Haftanın geçici başarısındaki en büyük rolü genel grev oynamıştı, ve anarko sendikalizmin önemi artık sorun kabul edemezdi. Enternasyonal savaşın eşiğinde, kolektif anarşist haraketlerin en güçlü olanıydı.

Ama bir devrim kuramı olarak, Bakunin, Kropotkin ve Maletesta'nın kuramlarından, hayal üzerene kurulu olma açısından ayrılıyor muydu? Aşırı bir iyimserlik hastalık derecesine varmamış mıydı? Markist Sosyalistlere göre evet, durum böyledir. Anarşistler düzenli toplumlardan olduğu kadar anarşizmi bir ütopya sayan sosyalist partiler tarafından da direniş gördüler. Anarşistler, Birinci Enternasyonale alınmadıkları gibi, ilk kongrelerine girebilmekle beraber 1896 dan sonra Sosyalist bir çoğunluğun karşı koymasıyla, İkinci Enternasyonale de kabul edilmediler. Sendikalizm içinde bir güçlü faktör olmakla beraber, anarşistler ancak İspanyada duruma hakim olabildiler. Amarekidaki milli işçi örgütlerinde Marksistler daha güçlüydü. Fransada da (CGT) benzeri örgütlenmede anarşistleri gölgede bıraktılar. Oysa İngiltere, ılımlı reformist hareketler, gerek anarşistleri gerekse Marsistleri belirli bir çizgide durdurabildi. Bir çok ülkede bu iki ideoloji çatışması, bir propaganda türü veya gazetelerde öne sürülen görüşler, fikirlerin yarışması olarak kaldı. Oysa Rusyada Marksistlerle anarşistlerin arasındaki gerginlik giderek arttı ve bir dehşet olayı olarak patlak verdi.



Kızıl haftayı yaratan emekçiler.

ANARŞİZMİN LAF EBELERİ

Rus Marksistleri, anarşistlerle bir çatışmaya gayet iyi hazırlanmışlardı. 19. yüzyılın sonunda, Rus sosyalistlerinin ünlü bir sözcüsü olan Plekhanov "Anarşizm ve Sosyalizm" diye zehir gibi bir yazı yazarak, anarşistleri suçladı, Kropotkin, Jean Grave gibi yazarları kelimelerle oynayan çocuklara benzeterek küçük düşürdü. Buna bir İngiliz gazetesi şu cevabı verdi. "Plekhanov gibi saygıdeğer bir yazar ve düşünürün değerli vaktini anarşistlerin boş sözlerini tenkide harcamasını eleştirenler olabilir. Ne var ki daha çok genç ve cahil olanlar kelimeleri ciddiye alabilir, bu boş sözleri devrimci eylemlerle karıştırabilirler ve bu saçmalıkların beş para etmiyeceğini bilemezler. "Plekhanov'un cevabı da çok sert oldu.

"Bir sivri akıllı, anarşist inancın iki kurala dayandığını iddia etmiş :

1– Hiçbir şey olmayacak

2– Hiç kimse yukardaki şartı yerine getirmekle görevlendirilmiyecek.

Bu doğru değildir. Anarşistler diyorlar ki:

1– Herşey var olacaktır.

2– Hiç kimse bir şeyin var olmamasından sorumlu değildir. Bu çok kandırıcı, fakat ne yazık ki başarısı olanaksız bir idealdir."Karşılık olarak, bir anarşist, Plekhanov ve Lenin'i eleştirerek 1908 deki Lenini modern çağda bir sihirbaz-şamanist Papaz'a benzetti ve öngördüğü Proleteryanın diktasını, burjuva yönetimi kadar kötü bulduğunu açıkladı. Çarı devirmeyi başaramayan 1905 ayaklanmasında, vahşet açısından hareket etmek isteyen anarşistlerin sosyalistlerle zaten araları açılmıştı. Sonraki yıllarda ise anarko-sendikalizmin doğmasıyla, anarşistler kendi aralarında bölünmeye başladılar. 1917 deki Şubat ayaklanmasında, en zayıf dönemini yaşayan Çarlık Rusyasını yeni bir düzenin içine itmek için yeterli güçte değildiler. Oysa, Bolşevikler bu güce sahipti ve Lenin'in Ekim Devrimini başararak Marksistlerin kendilerini metodik ve bilimse, anarşistleri ise hayal içinde bulmalarını haklı çıkardılar. Böylece sosyalistler için zor bir iş başarılmıştı.

Anarşistlerin devrime bir diyecekleri yoktu. Tam aksine, Liberal ve yasal yönetime başından beri karşı idiler ve devrimden sonra da her türlü yönetime karşıt olmaya devam ettiler.Lenin'in başa geçmesi,onrı bu seferde Bolşevik partinin baş düşmanı yaptı.Bir çoğu sosyal demokratlarla, halkın yaratıcı ruhu arasında oluşacak bir üçüncü ihtilâlden söz etmeye başladı. 1917-18 kışında, bir çok anarşist lider "rastgele tedhiş" eylemlerine karşı olduklarını söylemelerine rağmen, 'Kara Muhafız' adı altında bir örgüt kuruldu. "Bolşevikler, baskı kullan-





maya karar vererek 1918 Nisan'ında eyleme geçtiler. Gizli Polis, sadece Moskova içinde yirmi altı tane Kara Muhafız merkezine ani baskın yaptı. Bazı yerlerde hiç bir karşı koyma olayı olmadı, bazı yerlerde ise polisler şiddetli çarpışmalarla karşılaştılar ve bu baskınlar kırk tane anarşistin ölümüne 500 kadarının da tutuklanmasına sebep oldu.Bolşevikler ise polis memurlarından oniki kişi kaybettiler. Petrograd Anarşistlerinden gelen tepki büyük oldu. "Siz Kardeş Katillerisiniz. Kardeşlerinizi vurdunuz. Bize ihanet ettiniz. Lenin Ekim ayında oturduğu tahtı bizim kemiklerimizden inşa etmiştir. "Taşra illerinde ve ilçelerinde bu yeni yönetimi protesto amacıyla anarşistler çılgın dehşet gösterilerine başladılar.

Bu eyleme anarşistlerin tümü katılmadı. Moskova tutuklanmalarından iki hafta sonra çok sevilen bir köylü anarşist olan Nestor Makhno ihtilâl hakkında olumlu görüşlerini anlatmak üzere başkente Lenin'i görmeye geldi.

Makhno, Lenin'e hayran kalmasına rağmen onun anarşistler hakkındaki düşüncelerini, anarşistlerin hayal içinde yaşadıkları iddiasını kınayarak Ukrayna'daki köyüne kendi yerli ordusunu kurmaya döndü. Dönüşünde onu çok acı bir durum bekliyordu. Köyü, Brest-Litovsk anlaşması kurallarınca Avusturya ordusu tarafından işgal edilmişti. Bu anlaşmaya göre Batı Rusyanın geniş bir toprak alanı Alman – Avusturya kuvvetlerine bırakılıyordu. Makhno'nun annesinin evi yakılmış, erkek kardeşi kurşuna dizilmişti. Keder ve kızgınlıktan deliye dönen Makhno, her önüne gelen Rus köylüsünü kendi kavgasına inandırarak Avusturya ordusunu tam kalbinden vuracak bir çete kurmaya başladı Böylece köyün eski anarşistleri toprak işçiliğini bırakarak, aletlerini silâhlarla değiştirdiler ve çarpışamıyacak kadar yaşlanmış olanlar da bu çeteye yemek ve taşıt bulmakla görevlendirildiler. Kişiliği ile her zaman çok saygı kazanmış olan Makhno, bu sefer de çok cesur ve iyi bir asker olabileceğini ispat etti.

Milano'da, işçiler bir gösteriye hazırlanırken.



Ekim ayaklanmasında Bolşevik askerler.

Anarşistlerin kara bayrağı altında savaşmasına rağmen, anarşistlerden beklenemiyecek düzeyde, düzgün ve disiplinli bir örgüt kurdu ve İspanya iç savaşında ün kazanmış olan Durruti ve diğer CNT liderlerini anımsatan başarılar kazandı. Sonunda, çetesi, Rus iç savaşının içine düşünce, Avusturyalılara karşı kazandığı büyük zaferleri, onun Kızıl Ordunun yanında yer almasını sağladı. Ancak bu beraberlik pek uzun sürmedi. Makhno ordusunun bağımsız kalmasında direniyor, Bolşevik basın ise onu "anarşist haydut' diye niteleyen yazılara yer veriyordu.

YA ÖZGÜRLÜK YA ÖLÜM

1919 yılı süresince, özellikle Makhno'nunEylül ayında beyaz Ruslara karşı kazandığı Peregonovka zaferinden ötürü, bir birlik havası içinde yaşadılar. Az sonra "ya özgürlük ya ölüm" sloganını sosyal açıdan ele alarak kendi köyü Ekaterinoslav'ı özgürlüğüne kavuşturdu. Köylülere, arzularınca yaşama ve çalışma hakkını tanıyarak söz ve yazı özgürlüğünü de benimsedi ve bolşevik gurupları dağıttı. Ancak ne bağımsız köylü anlayışını sanayi işçilerinin görüşüyle bağdaştırmak kolay oldu, ne de fabrikalar anarşist prensipler altında verimli olabildiler. Bundan ötürü, Makhno'nun özgürlük ideali, bir kurtuluş eylemi olarak büyük çapta bir destek göremedi ve Bolşevikler burjuva bireyselliğinin geri gelmekte olduğunu sezinlediler.

1919'un kışında, Troçki, Kızıl orduyu Makhno'nun Ukraynadaki hakimiyetine son vermekle görevlendirdi. Fakat Beyaz Rusların ani bir baskını karşısında, kader, kızıl orduyla, Makhno'yu yine aynı gaye altında son defa olarak birleştirdi. Bolşevikler tüm tutuklu anarşistleri serbest bırakmaya söz verdilerse de, Beyaz Ruslar tam bir yenilgiye uğratıldıktan sonra, bu söz hemen unutuldu. Sonra 1920'nin Kasım ayında Makhno'nun karargâhı ani olarak basıldı ve hem kader arkadaşları hem de görevlilerin tümü kurşun yağmuruna tutuldu. Makhno, bu baskından kurtulmayı başararak, 1921'de Paris'e kaçtı. Batı dünyasının acımasız bir Bolşevik lider olarak tanıdığı bu acımasız adam, 1935'de yurdundan çok uzak bir ülkede öldü ve sessiz sedasız Paris'te bir mezara gömüldü.

Savaşın son yıllarında, Makhno'nun sadece altın yüreğinden hoş görüntüsünden değil, dehşet saçan eylemlerinden de söz edilir oldu. Bolşevikler bu söylentileri propaganda amacıyla kullandılar. Anarşist özgürlükçülük ile Bolşevik otoritesinin arasındaki çatışma kuşkusuz bir anlaşmazlıktan öteydi. 1921 Martında Krontadt kenti bolşevik otoritesine başkaldırdı. Liberal muhalefeti kökünden yok etme gayesi

güden Bolşeviklerin tepkisi sert oldu. Zaten giderek zayıflamış olan Rus anarşizmi, yeni Rusya'da yasa dışı sayılan pek çok "karşı-devrimci" akımdan biri oldu.

Bu, Victor Serge'in de dediği gibi anarşistlerin inatçılığının ve ideallerine körükörüne bağlanmalarının sonucuydu. Serge, savaştan önce Fransanın yürekten inanmış bir anarşist militanıydı. Fakat Lenin'in Devrimi başlar başlamaz, bütün gücüyle ona yardıma koştu ve tüm anarşistleri bu kavgaya katılmaya çağırdı. 1921 de, devrimin örgütlenmeden, merkezileşmeden ve kızıl ordu olmaksızın hiçbir zaman başarıya ulaşamıyacağına inandığını itiraf etti. "Anarşistler bundan ders almazlarsa, kendilerini geçmişe ve başarısızlığa zorlarlar. Sırtlarını gerçeklere, tarihe ve olanaklara dönmekten sorumlu olurlar" dedi.

Anarşist kalmakta direnenler, bu gerçekleri göremediler. Rus ihtilâlini tüm anarşistler, sonradan Bolşeviklerin otoritesi tarafından yozlaştırılmış müthiş bir başarı, tarihte büyük bir an olarak tanımladılar.

1919'da Amerika'dan sınır dışı edilen Emma Goldman, doğduğu yer olan Rusya'ya dönmüştü. 1917'de Rusya'ya dönen Kropotkin gibi, o da Devrimin, Bakunin'in devrimci geleneğini doruğa ulaştıracak bir yer olduğuna inanıyordu.

1921'in Şubat ayında "Kibar Anarşist" Kropotkin hayal kırıklığı içinde öldü Moskova'nın buz tutmuş sokaklarında tabutunu taşıyan ve onu son istirahatine götüren 20.000 anarşist, bu hayal kırıklığını onunla paylaşmaktaydılar.

Aynı yıl Aralık ayında, Emma Goldman Rusyayı terkederken ümitsizlik içindeydi. "Vadedilmiş toprak olarak addettiğim ana vatanıma tam bir yıl onbir ay evvel ayak basmıştım" diye yazdı. "Gönlüm Rus Trajedisiyle taş gibi ağırdı. Bir tek düşünceye sığınmıştım. Sesimi, devrim adına sürdürülen kötülüklere ve zulüme karşı yükseltmeliydim. Dostum olsun düşmanım olsun herkes bu sesi duymalıydı."



İlk defa olarak Batı dünyası bir anarşisti sempatiyle dinledi. Kızıl Devrim karşısında, anarşinin yarattığı terör, gözlerden hatırlardan silinip gitmişti. Kapitalist dünya ezilmiş anarşistleri artık özgürlüğün birer sembolü olarak görüyordu.

Egemen güçlere ve kapitalizme karşı nice kanlı ayaklanma hazırlayan anarşistlerin üzerine istihza ile dikilmiş bir mezar taşı olmuştu bu.

Makhno, Rus'ların anarşist-çeteci şefi, askerleriyle.



Çağın başında, okul çocukları.

BÖLÜM: 4

Anarşi ve Özgürlük

İngiltere'de anarşistlerin dergisi olan Freedom 1960 yılında, okuyucuları arasında yaptığı bir ankette onların eğilimlerini saptamağa çalıştı. Ankete katılan 358 kişinin büyük bir çoğunluğu bireyci veya filozifik açıdan anarşist eğilimliydi. Yüzde sekseninin dini inancı yoktu. Yüzde doksanı hiçbir partiye bağlı değildi. Okuldan ayrıldıktan sonra eğitimini sürdürenlerin sayısı yüzde yetmişi buluyordu ve aralarında en çok okunan gazeteler The Guardian, The Observer, The New Statesman gibi sol eğilimli olanlardı.

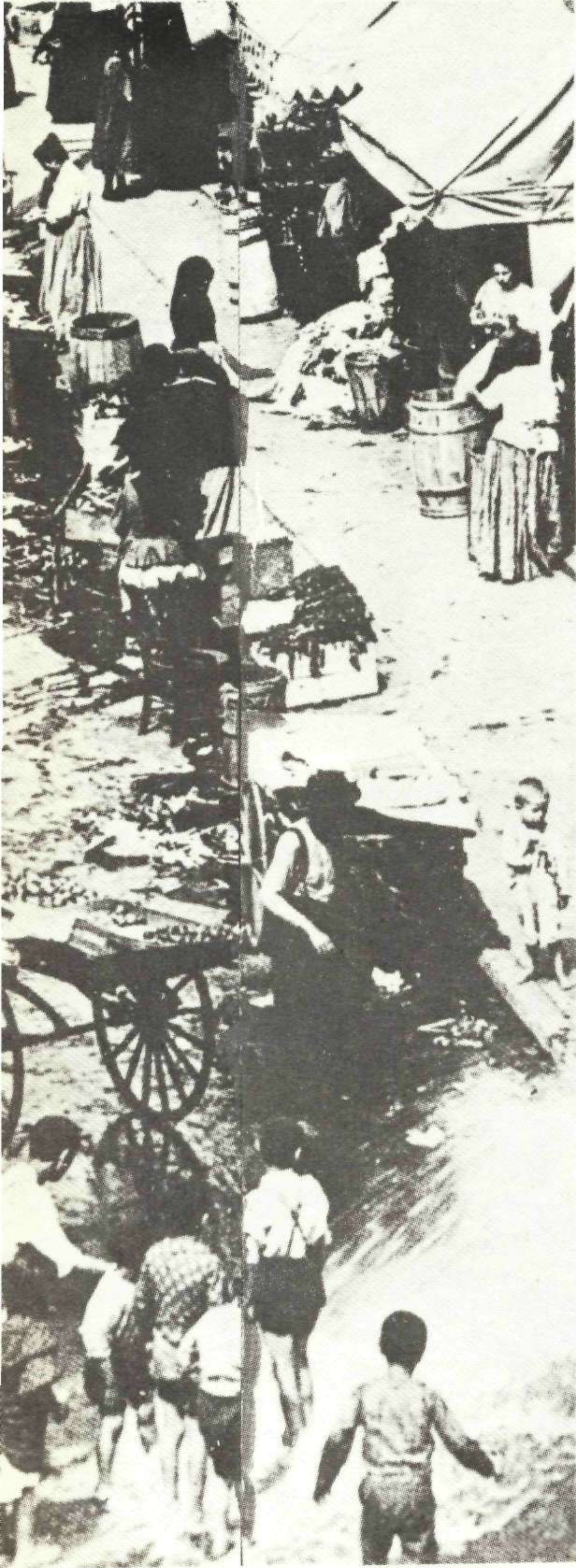
Böyle bir ankete yalnızca yüksek eğitim görmüş, okumağa meraklı kimselerin katılacağını düşünürsek, bu sayılar modern İngiliz anarşistini belirleyen gerçek tabloyu gösteremez. Yine de özgür düşünceye saygısı olan ciddi fikirli kimselerin çok sayıda var olduğunu göstermesi bakımından ilginçtir. Bu tür bilinçli anarşist sayısının giderek arttığı ve 20. yüzyıla varıldığında kendilerini kabul ettirdikleri bir gerçektir. Bombalar, grevler ve sokak gösterileriyle seslerini duyurmaya çalışan anarşistlerin arasında bireysel özgürlüğe inanan ve eylem dışı kalan kişiler de her zaman bulunagelmiştir. Bir kısım anarşistler özgürlüğü yaymanın toplumsal bir seferberlik gerektirdiğine inanıp kendi fikirlerini başkalarına da benimsetmeğe çalışırken bir kısmı da toplumun kurallarını reddederek kendi içlerine kapandılar. Bunlar arasında, tam bir teorik anlaşmaya varabilenler de vardı.Bu anarşistler kendilerini,insanları bilgisizlikten,batıl inançlardan ve şartlanmış ahlâk kurallarından kurtaracak olan özgürlüğe adadılar. Bu "kurtarıcı özgürlüğün" topluma ters düşen bir yanı oldu. Aslında anarşistlerin önerdikleri yeni eğitim metodları, kişiye ve topluma akılcı açıdan eğilmek ve kişinin kendi moral kurallarını kurmada özgür olabilmesi durumuydu. Fakat, anarşistler için erişilmesi gereken, bu "ticari ve cinsel ilişkilerin serbest olduğu toplum" haklı haksız pek çok eleştirilere hedef oldu.

Anarşist eğitim denince akla ilk gelen isim İspanya'da yobaz din ve devlet adamlarının elinde can veren Francisco Ferrer olur. Ölümünden önce de liberal görüşlü çevrelerde iyi tanınan Ferrer Barselona'daki modern okulu ile bir çok başka ülkeye de örnek olmuştu. Annesi ve babası koyu birer katolik olan Ferrer, ilk işinde, dine inanmayan patronunun etkisi altında kaldı. Ve 1886'dan 1901'e kadar Paris'te geçirdiği onbeş yıl onu giderek kiliseye düşman bir ateist yaptı. Cumhuriyetçilerin ön ayak olduğu bir ayaklanmada tutuklanarak Paris'e sürgüne gitti. Orada Fransızların eğitim sistemini inceledi, ve gençleri dinsel baskının dışında geliştiren bu sisteme hayran kaldı. Ne var ki Fransızlar bu kez kilisenin baskısından kurtulan gençliğe, siyasi yöntemlere baş eğmesini aşılıyorlardı. Devlet eğitiminin dışında, Ferrer'in ilgisini

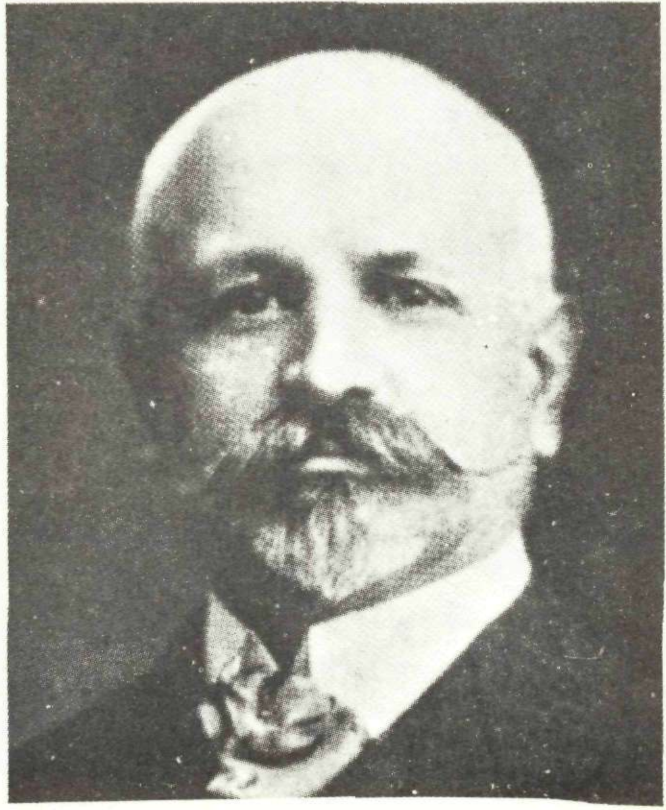
çeken bir başka kurum daha vardı. Paris yakınlarında Combuis'deki kimsesiz çocuklar yurdu 1880-1894 yılları arasında Paul Robin adlı bir anarşist tarafından yönetilmekteydi. Robin'in gayesi, bir çocuğun ailesinin yoksulluğu ve bilgisizliği yüzünden ömür boyu sürecek bir sefalete düşmemesine olanak sağlamaktı. Çocuklara gösterilen yakın ilginin ve temiz havada yapılan eksersizlerin yaşamlarının ilk safhalarında karşılaştıkları kötü hayat şartlarının izlerini sileceğine inanıyordu. Emma Goldman'ın dediğine bakılırsa, 'toplumun vicdanını rahat ettirmek için kurduğu kasvetli korkunç tesislerin "tümü, öksüzler yurdu, tımarhaneler, hatta ara sokaklar ve köprü altları Robin'in çocuklalarını bulup topladığı yerlerdi. Bu kir içinde aç sefil başıboş çocukları Combuis'e getiriyor, ve onlara sıcak bir yuva, ve kendi usulünce bir eğitim armağan ediyordu. Bu zavallı çocuklar üstünde elde ettiği başarı, 1897 yılında, Liberal Eğitim Birliğini kurmasına, ve kendi okulu için para toplamasına olanak sağladı. Toplayabildiği para, bir okul açmasına yetecek kadar değildi. Ancak bu tutar iki anarşistin denetiminde ondokuz genç kız ve oğlanın bir ay için köyde bir ev tutularak geliştirilmesini sağlayabildi. Fakat anarşist öğretmenlerden birinin çocukları dövmeye başlaması, işin idealizmine gölge düşürdü ve birlik bundan sonra, yetişkin kimseleri eğitme görevini yüklendi. Ferrer, Robin'in kurumlarını inceleyip, iyi ve kötü taraflarını tarttıktan sonra, eğitim üzerine kendi teorisini yarattı, ve 1901'de İspanya'ya dönünce, çocukları siyasi, dini veya moral her türlü baskıdan kurtaracak bir eğitim sistemi kurmaya karar verdi. İspanyol Kilisesinin skandal diye adlandırdığı, Modern Okul'undu, uyguladığı sistem, Avrupa aydınlarının (Rousseau gibi) etkilerini taşıyan bilgi kaynağını bilimde bulan akılcı eğitim'dir. Ferrer "akılcı eğitim öncelikle dini eğitimi kınar. Çünkü bilim, kutsal kitaptaki yaradılışın bir masal, ve Tanrıların da birer hayal ürünü olduğunu göstermiştir. Ayrıca bizim öğrettiklerimizin siyasetle de bir ilişkisi yoktur. Biz kişileri kendi yeteneklerini kendileri için geliştirecek şekilde eğitiyoruz. Oysa, siyaset, kişinin yeteneklerini, başkalarının emrine atamayı sağlık verir. "demektedir.

MODERN OKULUN TEMELİ NEDİR?

"Bu eğitimin en büyük değeri, çocuğun kendi bedensel entelektüel ve moral eğilimlerine saygılı olmasıdır. . . . . en değerli öğretmen, çocuğun,kendi elinde bir oyuncak ya da kendi fikirlerinin esiri yapan değil, çocuğun kendine has yeteneklerini, ve eğilimlerini geliştirebilen kişidir," diyor Ferrer.







Oyun yeri sokaklar olan işçi çocukları (solda) Modern okulu kuran eğitimci-anarşist Francisco Ferra (sağda üstte) Arı kovanını kuran Fransız eğitimcisi Sebastian Faure (sağda altta)

Sidney Street kuşatmasında askerler

Bu sistemde, öğrenmek ve uygulamaya, öğretmekten daha fazla önem veriliyor, çocuğun belirli kurallara bağlı kalmasından çok, kendi yeteneklerini geliştirmesinin üstünde duruluyor, disiplin ve ezber ikinci planda kalıyordu. Katı İspanyol eğitiminin ölçülerine göre, bu çok devrimci bir eğitimdi. Üstelik, özgürlüğü çok geniş kapsamlı tutuyor, dinsel konulara eğilimi olan çocukların bu alanda araştırma yapabilmesine olanak sağlıyordu. Oysa bu Ferrer'e ters geliyordu. O, Özgürlüğü, dinin anti-tezi sayıyor, çocuğun dinsel olmayan bir kafa yapısıyla özgür eğitimden geçirilmesini savunuyordu.

Ferrer'in dine karşı görüşlere olan inancı öyle güçlüydü ki, çok zengin bir katolik hanımın bile aklını çelerek, kadının öldükten sonra, servetini Modern Okul'a bırakmasını sağladı ve bu parayı gerçekten de okulun çıkarlarına harcadı. Kilise ve Devletin sık sık işlerine karışmasına rağmen, bu okul, anarşist eğitimi en bilinçli ve düzenli veren tek kurum oldu. 1906'da Ferrer, Kral Alfonso ve karısına karşı tertiplenen bir bomba olayına karıştığı iddiasıyla tutuklandı. Bomba, Modern Okul'dan bir kütüphaneci tarafından atılmıştı. Ferrer'e atfedilecek tek bir suç olmadığı halde okul kapanmaya mecbur edildi. Bu olaydan üç yıl sonra idam edilen Ferrer'in Modern Okulu, bir daha hiç bir zaman açılmadı.

Ferrer'in eğitim üzerine ilk fikirlerinin Fransa'da yeşermiş olmasına karşın Fransız anarşizmi de onun teorilerinden çok şey öğrendi. Yine bir eğitimci olan Sebastian Faure, Ferrer'in oldukça etkisi altında kalmıştır.

Faure,1904 yılında La Ruche (Arı kovanı)adlı okulu kurdu ki, bu İspanya'daki Escuela Moderna'nın Fransa'daki örneğidir. Şehir dışında kurulan bu okula Faure'de Ferrer gibi, kilise ve Devletin baskılarından kurtarmak istediği yoksul ve kimsesiz çocukları topluyordu. Çocukların yeteneklerine göre sınıflandırılmadıkları bu okulda, öğretim görevlileri de gönüllü eğitimcilerdi, ve belirli bir ücret karşılığı değil, ihtiyaçları olduğunda okulun parasından gerektiği kadar alarak geçiniyorlardı. Faure, Arı Kovanının "kendini sadece çocuğun yapısına adamış, geleceğin okulu olduğunu" söylüyordu. Eğitim tamamen kendi toplumsal görüşlerine uydurulmuştu. Örneğin, aritmetik derslerinde



İngiltere'deki tek anarşik olay, Sidney Street kuşatmasında polisler.

ücretlerin nasıl eşit dağıtılabileceğini gösteren denklemler kuruluyor tarih olarak kendini ya insanlığın yükselmesine adamış, ya da insanların mutluluğu uğruna kendini feda etmiş kimselerin öyküleri öğretiliyordu. Zaten Faure'ye göre "gerçekleri yansıtacak tarih henüz yazılmamıştı."

YETİŞKİNLERİN EĞİTİMİ

Tek geliri Faure'nin konferanslarından ve yazılarından aldığı tutarlara dayanan Arı Kovanı, Birinci Dünya Savaşının bu kaynağı da kurutması üzerine, üç sene sıkıntılar içinde zar zor yürüdü, ve nihayet 1917 yılında kapandı. Bu okul uluslararası alanda, Faure, Fransa'nın tek önemli eğitimcisi olmadığı için, Ispanya'da sivrilen Ferrer'in Modern Okulu kadar yankı yapmamıştı. Aslında Ferrer de İspanya'da eğitime el atan tek adam sayılamazdı, çünkü Endülüş'te okullar ve dershaneler kurmaya kalkışan bir çok anarşist vardı. Fakat onların amacı yetişkinleri eğitmekti. Ferrer bile, akşam kursları açmış, ve Malaga'da kadınları eğitme örgütü bir seferinde bir kursa 20.000 köylü kadın kaydetmişti. Barcelona'da ise Tarrida del Marmol adında bir anarşist militan tarafından idare edilen Politeknik Akademisi'ne anarşistler el koymuş durumdaydı. Diğer ülkelerde de durum hemen hemen aynı idi. Robin, Ferrer ve Faure'nın dışında çocuk eğitimine eğilen olmamıştı. Öncelik yetişkinlerin eğitimine veriliyordu. Bu anarşist eğitimlere daha yatkın bir tutumdu, çünkü yetişkinler eğitim kurslarına, istedikleri zaman gönüllerince geliyorlardı. Oysa çocuklar, Modern Okul'un çocukları bile, belirli bir kurala uymak zorundaydılar ve Arı Kovanı'nın özgür sistemine rağmen bu okullar, ücretli öğretmenlerin devam ettiği bürokratik kurumlar olma yoluna girmişlerdi.

Yetişkinlerin çevresinde, Fernand Pelloutier, anarşistlerin en büyük beyni, ve onun buluşu olan (Burses du Travail) çalışma bursları, bir nevi üniversite gibiydi. Çocukluğunda dini bir okula devam ederken açık saçık bir roman yazdığı için okuldan atılmış, orta öğrenim devrinde ise parlak bir öğrenci olduğu halde, bitirme sınavlarını geçememişti. Okulu bıraktıktan sonra gazeteciliğe özendi ve eğitim merakının gelişmesinde de yazı ve sözle propaganda yapmasının payı büyük oldu. İşçilerin kötü çalışma şartlarına ve yetersiz ücretlere boyun eğmelerinin nedenini, kendilerini yetiştirecek kitaplar okumadıklarından çok bilgisiz kalmalarında buluyordu. Bu nedenle, işçiler için L'ouvrier des Deux Mondes (iki dünyanın işçisi) isimli bir dergi çıkarmaya başladı, ve o güne kadar çıkmakta olan Revue des Deux Mondes'a büyük bir rakip oldu. Dergisinde eğitici yazılar, tartışmalarla eğitim propagandası yapıyor, ve işçileri ekonomik alanda bilinçlen-

meye, anarko-sendikalizme doğru yöneltiyordu. Kısacası Pelloutier'in ana gayesi, işçileri bilinçlendirerek, onlara içinde bulundukları durumu saptatmak, ve bu kötü şartları değiştirmek üzere harekete geçirtmekti. Kendi deyimiyle "Sendikalar işçiler için birer anarşizm okulu olmalıydılar."

EMEKÇİ'NİN DOSTU

Pelloutier'in 'Bourses du Travail'i kurduğu 1895 yılında, Rodolf Rocker *adında bir alman kitap ciltçisi,* Londra'ya geldi. Çocukluğu annesini babasını küçük yaşta kaybettiği için katoliklere ait bir öksüzler yurdunda geçmişti. Fakat amcası, onunla ilgilenmiş, toplumun problemlerine karşı ilgisini uyandırmış, ve iyi yetiştirmişti. Bismark'ın anti-sosyalist yasaların yürürlükte bulunduğu sıralarda Rocker henüz sosyalist eğilimliydi. Bismark'ın sosyalistlere karşı sert ve haksız tutumu fikirlerin ve kişisel eğilimlerin baskı altında tutulması Rocker'de bir nefret uyandırdı Ideolojisi anarşizme dönüştü ve bu konuda pek çok yazılar yazdı. 1893 yılında ise yazılarından dolayı yurtdışı edilerek önce Paris'e, sonra da Londra'ya gitti. Ve işte Londra'da, Pelloutier gibi o da, ezilenleri uyandırmayı, ve militanları eyleme geçirmeyi kendine görev edindi. Anarşistlerle ilk teması bir yahudi gurubuyladır. Kendi yahudi olmamakla beraber,hızlı bir çalışma sonucu yahudice öğrendi. 1914 yılına varana dek (Der Arbeter Fraint) Emekçinin Dostu adlı bir derginin sorumlu müdürü oldu. Önce kadınların eğitilmesine yöneldi. Onu en çok üzen doğu Londra'nın berbat dükkanlarında, kötü şartlar altında çalışan ve sömürülen yahudi terzilerdi. Kişisel gayretleri sayesinde örgütlenen terziler 1912'de başarılı bir grev yaptılar. 1906 yılında (Jubilee Street Institute) adı altında işçileri tarihten Rus şiirine kadar türlü kollarda aydınlatan dershaneleri ve konferans programlarıyla esaslı bir enstitü kurulmuştu. Ayrıca Doğu Avrupa'dan gelmiş olan göçmenlere hem İngilizce dersler veriyor, hem de İngiliz hayat şartlarına alışmanın usullerini öğretiyordu. Ne var ki o günün basınında bu enstitüden "içimizdeki yabancı anarşist yuvası" diye söz edilmekteydi. 1910 yılının Aralık ayında, anarşist oldukları iddia edilen birkaç serseri bir mücevherci dükkanının soygunu sırasında üç İngiliz polisi öldürünce, bu nitelikte protesto sesleri son haddine ulaşıverdi. Serseri katiller Stepney'de, Sidney sokağında bir eve sığındılar. Zamanın İçişleri Bakanı Churchill, bu evi bir taburla sardırarak kurşun yağmuruna tutturdu. Ravachol devrini hatırlatan bir manzara içinde katiller delik deşik edildiler. Bunların anarşistlerle ilişkileri hiç bir zaman saptanamadı. Yalnız aralarından biri yaralandığı halde kaçmayı başardı. Onu takip edenler anarşist toplantılarda sık rastlanan bir kızın evine girdiğini gördüler. Ayrıca kızın evinde hırsızlar tarafından kullanılmış, kapıları açmaya yarayan bazı aletler ve Malatesta imzasını taşıyan bir de mektup bulundu. Tahminler delil yerine kullanılarak basında bu olayı anarşistlerin yaptığı haberleri çıktı. Halk kara ihtilâli hazırlayan yeni bir tertibin korkusuna düştü. Gelgelelim kız, hırsızları hiç tanımadığını, Malatesta ise bir mekanisyen olduğunu söyleyen



hırsıza, mekanik aletler satan yerleri göstermek maksadıyla o mektubu verdiğini açıkladı. Rocker kişiliğine değilse de eylemlerine karşı çıkan bir kampanya sonucu sıkı bir polis araştırmasına maruz kaldı. Sonuç olarak, hem bir çok iftiralara rağmen suçsuzluğunu ispat edebildi hem de şehrin doğu yakasındaki yoksul işçiler arasında sürdürdüğü hamleleri daha geniş bir kitlenin ilgisini çekti. 1918 de savaş başladığında halk düşmanı olarak lekelenince ona Almanya'ya geri dönmek düştü. Ne var ki adı Whitechapellı işçiler arasında unutulmadı. Bir ihtiyar Yahudi birgün ona "Allah yardımcın olsun" demişti. "Çocuklarımdan en dar zamanlarında yardımını esirgemedin. Bir Yahudi olmayabilirsin ama, sapına kadar gerçek bir insansın sen". Anarşistlerin eğitim öncüllerinin çoğu, geleneksel okullarla kolejleri tutucu ve öğrenci açısından zararlı buluyorlardı. Hatta bir kısmı daha da ileri giderek, eğitimin özünü insan tabiatına aykırı ve baskıcı bulmaktaydı. Ne tuhaftır ki bu tutumu benimseyenlerin başında gelen adam, 19 yüzyıl Rusya'sın büyük romancısı Leo Tolstoy'dur Harp ve Sulh'un meşhur yazarı kendini hiç bir zaman bir anarşist olarak tanımlamadı. Çünkü anarşist terimi akla tedhiş ve korku getiriyordu. Fakat uzun yaşamı sırasında ondan genellikle pasif ve Hristiyan bir anarşist olarak söz edildi. Hem Kırım savaşının korkunç günlerine hem de 1857'de Paris'deki büyük idamlara tanık olduktan sonra Tolstoy yaşamı boyunca koyu bir otorite düşmanı oldu ve şahit olduğu vahşetlerden hükümetleri sorumlu tuttu. "Benim gözümde tüm hükümetler, utanç duymadan en korkunç cinayetleri zorbaca işleyebilmek için gelenekler ve kuralların dokunulmazlığına sığınmış kurumlardır," diyebilen Tolstoy "Şimde Ne Yapmalıyız" adlı eserinde de kentleri basit insanın en yoksul kenar mahallelelerini en ince ayrıntılarına kadar anlatan yazar, geri kalmışlık sorunundan zenginleri devleti ve kiliseyi sorumlu tutuyor, ve İsa'nın önerdiği toplumda ne kiliseye ne de devlete yer olmayacağını iddia ediyordu. Şu halde yapılacak şey neydi? Hükümetten gelecek her emre karşı koyulmalıydı. Kişi paradan, mal ve mülkten arınmalı, yoksulluk yaratan sanayi kaldırılmalı, kentler yozlaşma nedeni olduklarından boşaltılmalı, eğitim kibir ve küstahlığa yol açabileceği için sınırlandırılmalı, ve sonuç olarak insanlar, kırsal hayatın sağlıklı yaşamına dönmeliydiler.

Bir aristokrat olan Tolstoy, ucuz fiyatlarla kaliteli edebiyat örnekleri basan bir yayınevi sahibi olmasına karşın, her zaman kırsal hayata dönüş idealini savundu, Şehir dışında yaşadı, çocuklarını köylülerle tarlalarda çalıştırdı, ve sık sık köylülere şehir yaşantısının kötülükleri-



Tolstoy, baldızıyla bir kır gezintisinde.



Tolstoy köylü çocukları için bir okul açtığı Yasnaya Polyana da ailesiyle birlikte.

ni anlatan söylevler verdi. Kendi sigarayı bırakmış olması nedeniyle köylüleri de aynı şeyi yapmaya zorladı. Hatta tütünlerini içine atıp gömmeleri için elleriyle bir çukur bile kazdı köylülere. Eğitim üstüne fikirleri ise doğa ile kucak kucağa kendi halinde yaşamaktan ibaretti. Bir köylünün içtenliği, iyiliği, sağ duyusuna hiç bir eğitim sisteminin erişemiyeceğinen inanıyordu. 19. yüzyılda Rus bu tutum yaygınlaştı ve 1870'lerde yüzlerce kişi kentleri bırakıp doğayı, köy yaşantısını ve topraktan gelecek mantık duygusunu keşfetmeye köylere gittiler. Ne var ki özentileri uzun sürmedi. Köy yaşamının sıkıntı ve rahatsızlığı kısa zamanda bu ideallerini yitirmelerine neden oldu. Zaten köylüler de bu *varlıklı kent ahalisini Çar hükümeti tarafından gönderilmiş ajanlar* sandıklarından, onlara kucak açmamışlardı. Tolstoy'a gelince, o doğaya ve basit insanlara olan inancını hiç bir zaman yitirmedi.

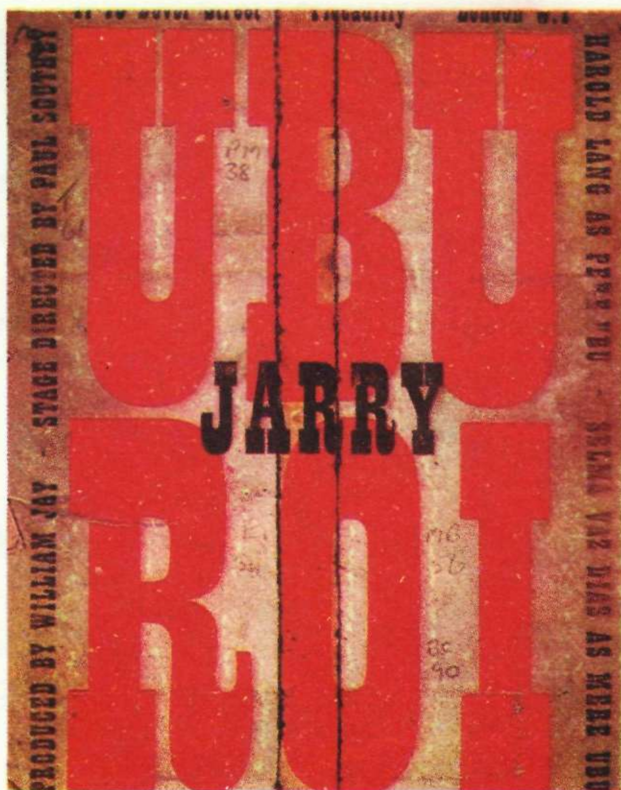
"Yasnaya Polyana'da bir okul" adlı kitabında bir köy okulunu anlatırken, köy çocuklarının sağ duyuları ve zekâları için neler düşündüğünü ayrıntılı olarak yansıtır."Öğretmen odaya girdiğinde yerde bir sürü çocuk itişip kakışmakda,arada sırada "boğuluyorum, dur yapma, çekme saçımı" gibi çığlıklar yükselmektedir. Yerdeki çocuk yığınının en altından gelen bir ses odaya giren hocaya "Peter Mikhaylovich"diye seslenir. "Söyleyin bunlara dursunlar". Ötekiler ise oyunlarını sürdürürken "Günaydın Peter Mikhaylovich" diye bağrışırlar. Öğretmen ; onunla beraber kitaplığın önüne gelmiş olanlara kitapları dağıtmaya başlar. Yerdeki çocuk yığının en üstündekiler de,tutumlarını bozmadan kitap isterler. Yığın giderek küçülür. Çocuklar kitapları kapıştıkça kitapsız kalanlar "bana da bana da kitap verin diye bağrışarak kitaplığa üşüşürler. Yerde kavganın heyecanıyla yuvarlanmaya devam eden son iki çocuk "susun, hiçbir şey duyamıyoruz, bizi rahat bırakın" diye azarlanır. Ter içindeki çocuklar da nefes nefese kitaplarını alırlar. Önce kavganın heyecanıyla sallanan çocukların hareketi durur. Dağınık beyinler yavaş yavaş kitapta toplanır ve kavga ruhu yerini kitabın egemenliğine bırakır. "Tolstoy, öğrenmenin de, kavga etmek gibi doğal olduğunu, ve bundan ötürü çocukların zorlanmaması gerektiğini, notların, sınıflandırılmaların bu doğal gidişe ters düştüğünü iddia eder. Yazar çocuklara "çalışma ve kendi davalarını bildikleri gibi çözümleme özgürlüğü" veren köy eğitiminden yanadır. Onun karşı olduğu çocukların kendi öz yeteneklerini körleten ve günlük gerçekler hakkında yanlış kanılar veren şehirlerdeki eğitim sistemidir. Bu açıdan bakıldığında, diğer anarşist eğitimcilerden pek farklı bir tutum içinde sayılmaz. Onu Ferrer ve Faure gibi kimselerden ayıran en büyük faktör, dini inancıdır. Tolstoy ilk hristiyanları incelemiş, onların kayıtsız şartsız imanlarına, durgunluklarına ve örgütsüz düzenlerine hayran olarak "işte dağları deviren bir inanç" diyebilmişti. Kiliseyi iç politikasıyla, yetki hırsıyla ve devletle kurduğu bağlarla, ilk hristiyanlığın saflığına ihanet edip, İsa'nın gösterdiği yoldan ayrılmakla suçlamaktadır.

Sanatta Anarşizm

20. yüzyılın başlarında Anarşistler politikada ve toplumda özgürlüğün olmadığını ileri sürerlerken, birçok sanatçı sosyal adaletsizliğe karşı kullanmak için gereken arzu ve hünerlerinden kopmaya başlamışlardı. Pissarro ve Signac (S,101 ve 103) gibi empresyonist ve post-empresyonist ressamlar, teknikte yeni alanlar bulmuşlar, ve Surrealizm (aşağıda : Dali'nin yaptığı Le Chien Andalou'dan bir görünüş) ve Dadaizm (sağ alt: poster) gibi yeni akımlar burjuva üstünlüğünü ve yerleşmiş fikirleri bozmak için anarşik bir düzeydeydi. Hauptman ve Wedekind gibi oyun yazarlarının çalışmalarından etkilenen diğer yazarlar, sanatın ve edebiyatın sosyal amaçları temel almasını savunan anarşist inancı geliştirmeye devam ediyorlardı. Sağ üst: Jarry'nin tartışmalı oyunu 'Ubu Roi' için hazırlanmış bir poster. Sağda : Genet'in Fransa'nın Cezayir'in işlerine karışmasını şiddetle kınayan oyunu Les Paravents'den, bir kostüm.






UBU
JARRY
ROI
PRODUCED BY WILLIAM JAY — STAGE DIRECTED BY PAUL SOUTHEY
HAROLD LANG AS
DIAS AS MERE UBU


DADA
dada



Yoksul kentlilerin yaşamı 10. yüzyılın başlarında ressamlar için ilginç bir konu oldu.

En büyük hayranlarından olan Gandi'ye 1910'da yazdığı bir mektupta, Batı Hristiyanlığının, sevgi kurallarıyla, hükümetlerin, orduların, yasa ve kurumların yarattığı zorbalık arasındaki iki yüzlülüğe değinir. Kardeşlerini Asya'da kötülüklerden uzak pasif ve imanlı bir yaşam sürdürmeğe çok zorlamıştır. Kimbilir belki de "Hristiyanların başaramadığını onların yapabilmesi için . "

TANRIYI KİM YARATTI?

Tolstoyla ilk Hristiyanlığın meziyetleri üstüne, aynı fikirde olan anarşistlerin sayısı çok değildir. Çoğu onun kiliseye karşı olan görüşlerini paylaşmışlar, fakat çok daha ileri giderek, inancın tümünü reddetmişlerdir. Tanrı fikri onlarca, , asırlar boyu yetki sahibi papazların insan beynini yıkaması sonucu ortaya çıkmış, bir canavar gibidir. Her türlü dini ayin ve tören ise, ezilmiş cahil sınıfların parasını çekmek ve boyun eğmesini sağlama maksadıyla hazırlanmış gösterilerdir. İnsanın tamamen özgür olabilmesi için, üstündeki din korkusundan kurtulması gerekmektedir. Batıl inançlardan kurtulmamak ise bilgisizlikten kurtulmamakla aynıdır. Bunları savunmakla beraber, anarşistler, laik devlet fikrine de hiç bir zaman yüz vermediler. Bir yerde anarşistler kendileriyle hiç bir bağı bulunmayan ateistlerin ve din dışı çevrelerin düşüncelerini yansıtmaktaydılar. Bir bireyci Fransız düşünürü, dini inancı tek bir soruyla mat etmişti, "Dünyayı Tanrı yarattıysa, Tanrı'yı kim yarattı?". Başka bir Fransız anarşisti Emile Digeon ise, vasiyetnamesini şöyle yazdırıyordu :

"Din adamları tarafından budalaları sömürmek için icat edilen, dünyayı yarattığı ve doğanın hakimi olduğu iddia edilen Tanrının beş para etmeyen varlığını inkâr ediyorum. Özellikle Hristiyanların ve Katoliklerin, kendi görüşlerine göre biçimlendirdikleri, zalimlik ve gurur timsali olan Tanrılarını reddediyorum. Bütün yaşamları boyunca insanlarla saklambaç oynayan, ve ancak son nefeslerinde kendini ortaya çıkaran, onlara eliyle verdiği insanca arzulara boyun eğdiklerinden, ve kendine yeterince tapmadıklarından ötürü korkunç cezalar öneren işte bu Tanrıdır."

Bunun benzeri yazılara, anarşistlerin çevreleri içinde ve dışında sık rastlanır. Anarşistlerin sorunu, dini otoriteyi yazılanlardan başka, daha güçlü bir şekilde alaşağı edebilmektir.

İspanya'da 1909 Barselona ayaklanmasında,dini binalar yakılmış, Fransa'da ise anarşist bombaların en popüler hedefi yine kilise mülkü olmuştur. 1905'de, Bonnot'un yerine geçen çete reisi Marius Jacop,

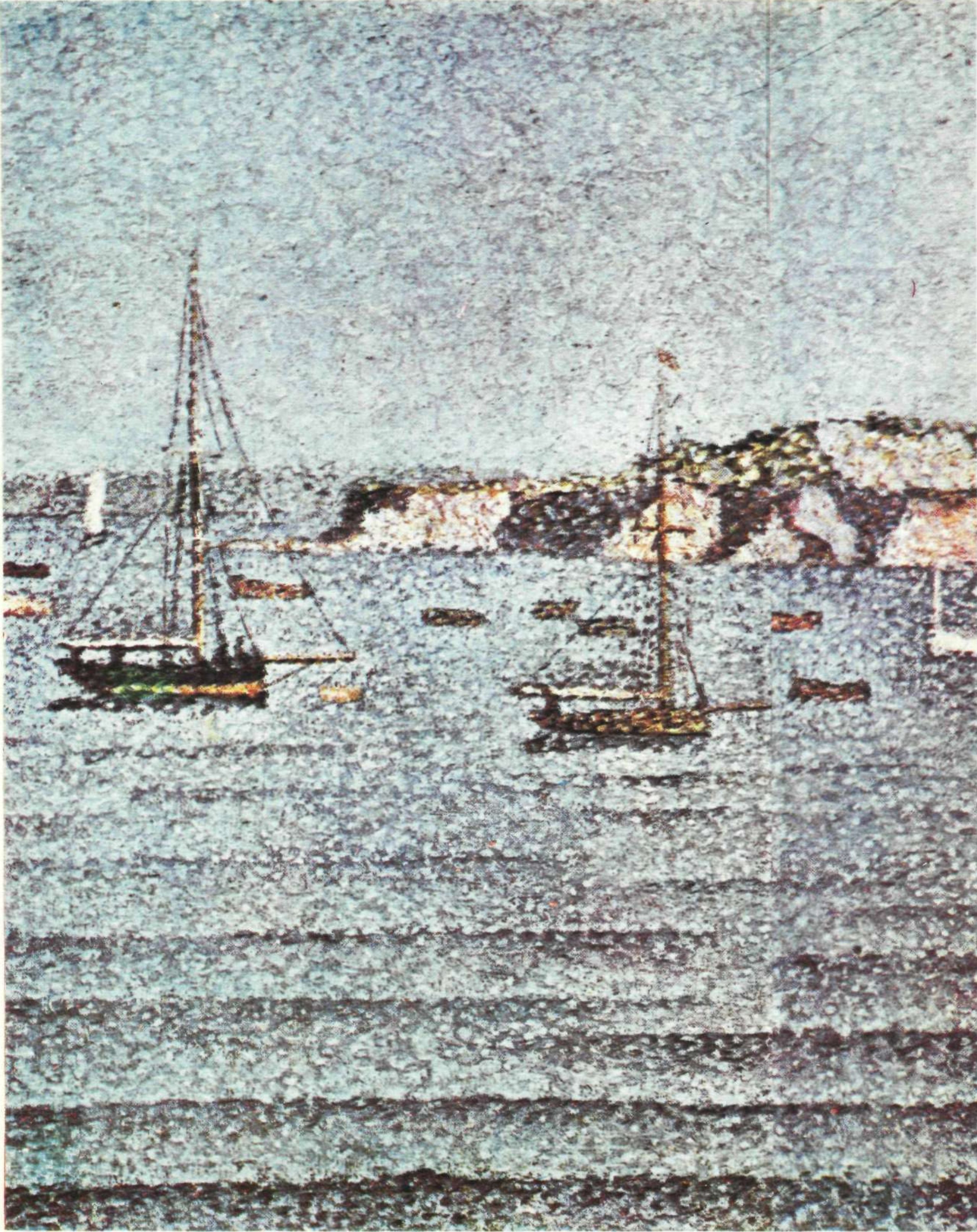
duruşmasında eylemlerini gururla anlatmıştı. "Pek çok papazın evini yağma ettim. Hepsinin evinde bir veya daha çok sayıda kasalar vardı. İçinde balık mı saklıyorlardı sanıyorsunuz? Hepsi de budalaların Tanrı için papazlara teslim ettikleri paralarla doluydu. Bu şarlatanlar bir de utanmadan bana hırsız diyebiliyorlar. Oysa ben iyi bir insanım, onları bağışlıyor, ve onlara en iyi dileklerimi sunuyorum. Amin."

Ne yakmak ne de yağma etmek, anarşistlerin bu konuda özgürlüğe kavuşmalarının esas metodu değildi. Anarşistlere göre, kilise sadece iki yüzlü bir kurum değil, aynı zamanda Allah'ın da bekçisiydi ve bireysel özgürlüğün üstüne korkunç bir baskı koyuyordu. Ahlâk özgürlüğünü bu yüzden anarşistler dine karşın olmalarını isbat etmekte kullandılar. Gayeleri hem din çevrelerini şaşırtmak, hem de kişinin bastırılmış, geri itilmiş duygularını ve arzularını ortaya çıkararak, ruhsal açıdan daha sağlıklı bir toplum yaratmaktı. 1905 yılında Paris'te Montmartre'ye üzerinde sadece kilot bulunan bir söylevci geldi. Konusu çıplaklıktı. Kalabalık sokağa anadan doğma çıkmış, ve hemen iki polis tarafından tutuklanarak, karakola getirilmişti. Komisere bir tıp öğrencisi olduğunu söyleyerek, çıplaklığının nedenini anlattı. Sıcak insanı terletiyor, ter ise urik asid gibi bazı zararlı maddeleri üretiyordu. Ter, giysilerin iç kısmında kaldığı zaman vucut tarafından tekrar emiliyor ve insanı zehirliyebiliyordu. Komiser genci sonuna kadar alaylı bir sabırla dinledi ve sonunda deli olduğuna karar vererek doktoru çağırdı. Oysa doktor, tıbbi yönden, gencin tamamen haklı olduğunu ve cinsel organlarını kilotuyla kapattığına göre, söylevini vermesinde bir sakınca görmediğini söyledi.

Bu gerçek olay dinsel özgürlük teorisini yayan Fransız anarşisti Emile Armand tarafından anlatılmıştı. Emile olayı yaratan genci dinleyenler arasında bulunuyordu. Gencin bu davranışı, fikirlerin eyleme geçirilmesini öngören anarşizm ruhuna çok uygun düşüyordu. Örneğin giysileri gereksiz bulan kimse üstünde hiçbir giysi bulundurmamalıydı. Armand gerek kişiliği gerekse yazılarıyla çağının insanlarını çok şaşırtmış bir düşünürdür. Yaşamının ilk yılları, bir çok anarşistinkinden oldukça farklı geçti. Babası Paris Komünü'nde çarpışmış, ve oğluna din dışı bir eğitim vermiş olmasına rağmen Armand gençliğinde koyu bir dindardı. Londra'da ailece sürgünde oldukları sırada ucuza aldığı İncil'i okumaya başladı ve İsa'nın sözlerinde babasınınkilerde göremediği bir içtenlik buldu. Fransa'ya dönüşünde (Armee du Salut) Kilisenin selamet ordusu'nun toplantılarına gitmeye başladı. 1889 yılında dinlediği bir ayinde, kendini kiliseye adayarak 8 sene süreyle İsa'nın imanlı bir fedaisi oldu. Fakat zamanla onu tedirgin eden iki faktör ortaya çıktı. 1895 yılında anarşist yazarı okumağa başladı.



eleneksel resme ilk karşı çıkan ressam Pissaro'dan "Kew gardens".



Burjuva geleneklere kafa tutan bir başka ressam Paul Signac ve "Harbour at Portrieux".

Ayrıca karısından da giderek soğuduğunu hissediyordu. Dünya görüşleri çok değişik olan karı-koca sık sık kavga ediyorlardı ve nihayet 1897 yılında yaptıkları büyük bir kavga sonucu, kilisenin selamet ordusu, Armand'ın rütbesini indirdi.Armand büyük bir haksızlığa uğradığına inanarak derin bir üzüntüye kapıldı. Karşılık olarak hem karısından, hem de ordudan ayrılmayı düşündüyse de, moral yönden bu gücü kendinde bulamadı. Bir süre sonra bu ayrılış kendiliğinden, beklenmedik bir şekilde oldu. Selamet ordusu birgün ona bir yere götürmesi için iki yüz frank verince,içinde bu parayı çalmak için dayanılmaz bir arzu duydu ve sonunda bu duyguya yenildi. O gece içinde ahlâklı olmanın baskısından kurtulmanın engin sevincini hissetti. Sonradan vicdanı rahat etmediği için parayı geri götürdüyse de özgürlüğün ve kendi benliğini yaşamanın o büyük tadını tatmıştı bir kere. Vakit kaybetmeden, bireysellik fikrini kendi gördüğü açıdan yayabilmek için gazeteciliğe ve hiciv yazarlığına başladı. Özgürlüğünün tümünü elde edebilmek için de 1902'de karısından boşandı. Karısından boşanmak için öne sürdüğü neden, Armand'ın bütün yazılarının ana fikridir.

"Birbirinden hoşlanmayan iki kişi arasındaki cinsel ilişki, ahlâk dışıdır ve özgür değildir ". "Ahlâk dışı" kelimesi ahlâka hatta, kişinin dışından gelen her türlü ahlâk kuralına karşı çıkıyor, onun yerine en büyük insanlık değerleri olan sevgi ve saygı ilkelerine dayanan bir başka ahlâk getiriyordu. Böylece, karısını bırakmasını hazırlayan neden, onun sevdiği kadınla, Marie Kugel'le birleşmesinin de nedeni oldu. O, birbirlerini seven insanların arasındaki cinsel ilişkinin üstün ve özgür olduğuna içtenlikle inanıyordu. Bundan sonraki çalışmalarında, her zaman cinsel özgürlüğü kişilerin birbirlerine olan saygısına ve sevgisine bağlayan bir görüşün savunmasını yapar. Kilise selamet ordusunun yıllar boyu usanmadan dini telkinde bulunuşunun verdiği sabır ve inatla bu mesajını usanmadan yazmaya çalışır. Çoğu zaman, ciddiyetine inanmayanlar tarafından bir ahlâksız olarak suçlandı. Kendini yanlış yorumlayan bu kişilere, taşlamalarının en cüretlilerini ayırıyordu.

"Bugün artık evlilikle, fuhuş arasında hiç bir fark kalmamıştır. Evlilik, uzun vadeli bir fuhuştur. Fuhuş ise kısa vadeli bir evlilik"

CİNSEL İLİŞKİ ÖZGÜRLÜĞÜ

Esas olarak Armand kişinin gönlünün çektiği ve onu isteyen herkesle cinsel ilişki kurabilmesini öngörüyor, fakat aşırı duygulu olması nedeniyle bu ilişkinin hafife alınmasına veya bir karışıklık içinde olmasına razı olamıyordu. Bu eğilimini, cinsel istekle, çocuk yapma isteği arasında bir ayrım yaparken açıkça belirtir.

"İki kişi arasında doğan sevgi, onların birleşmesini getirir. Bu birleşme çocuk yapma güdüsünün etkisiyle değil, anlatımını cinsel ilişkide bulan karşılıklı çekim yüzünden meydana gelir.

Bu ayırımı yaptıktan sonra, seks'de korunmanın zorunluluğuna da değinir.

"Seviştiği kadının kişiliğine saygı duyan her adam, ona hamileliği önleyici metodlardan söz etmezse, kendini ona veren kadına ihmalkâr ve zorbaca davranmış olur."

Armand, teorisinin artık geçerli olabildiği 1962 yılına kadar yaşadı. Fakat 1901'de ilk yayınına (L'Ere Nouvelle) yeni dönemle başladığında, onunla bireysel ahlâk üzerine aynı fikirleri paylaşan ancak birkaç kişi vardı. Yine de kendine karşıt kişilerin çıkardığı gürültü, Emma Goldman'ın Amerika'da başlattığı doğum kontrolü kampanyasının estirdiği fırtınayla karşılaştırıldığında hiç kalır.

Emma Goldman Çarlık Rusyasının yahudi mahallelerinden 1885'de Amerika'ya göç ettiğinde 16 yaşlarında bir genç kızdı. 1889 yılında New York'taki anarşist çevrelerin "Özgürlük ve Olanaklar Ülkesinde" karşılaştığı toplumsal haksızlıklara karşı koyan en ateşli kişilerinden biri olmuştu. Şikago'daki idamların üstünde bıraktığı etki, ve Alman asıllı anarşist Johann Most'ın yazıları, bu genç kızın gönlüne tek çözümün anarşizm'de bulunabileceği inancını yerleştirdi. Most'un etkisi altında, tedhiş hareketlerine katılarak, 1892'de bir sanayicinin öldürülmesine yardımcı oldu. 1900'larda ise Emma, Kropotkin'i kendi karakterine daha yatkın bularak, onun çalışmalarını inceledi ve sonuç olarak kendi stilinde bir anarşizm propagandası yarattı. Konferans vermek için düzenlediği turlar, kısa zamanda onun kadın hakları ve bireycilik konusunda bir numaralı anarşist olarak ün yapmasının nedeni oldu. 1906'da çıkartmaya başladığı Mother Earth (Toprak Ana) adlı dergisinde yaratıcı ve edebi değerdeki anarşist denemelere kucak





açtı. 1901'de Başkan McKinley'i öldüren katil, konferanslarından birine katılmış olduğu için, onun da adı bu cinayete karıştı ve olayla hiç bir ilgisi olmadığı halde, böylesine sudan bir sebepten kara listeye girerek mutlu azınlığın, evlerinde yaramazlık yapan çocuklarını korkutmaya yarayan bir hortlak gibi kullanıldı bir süre.

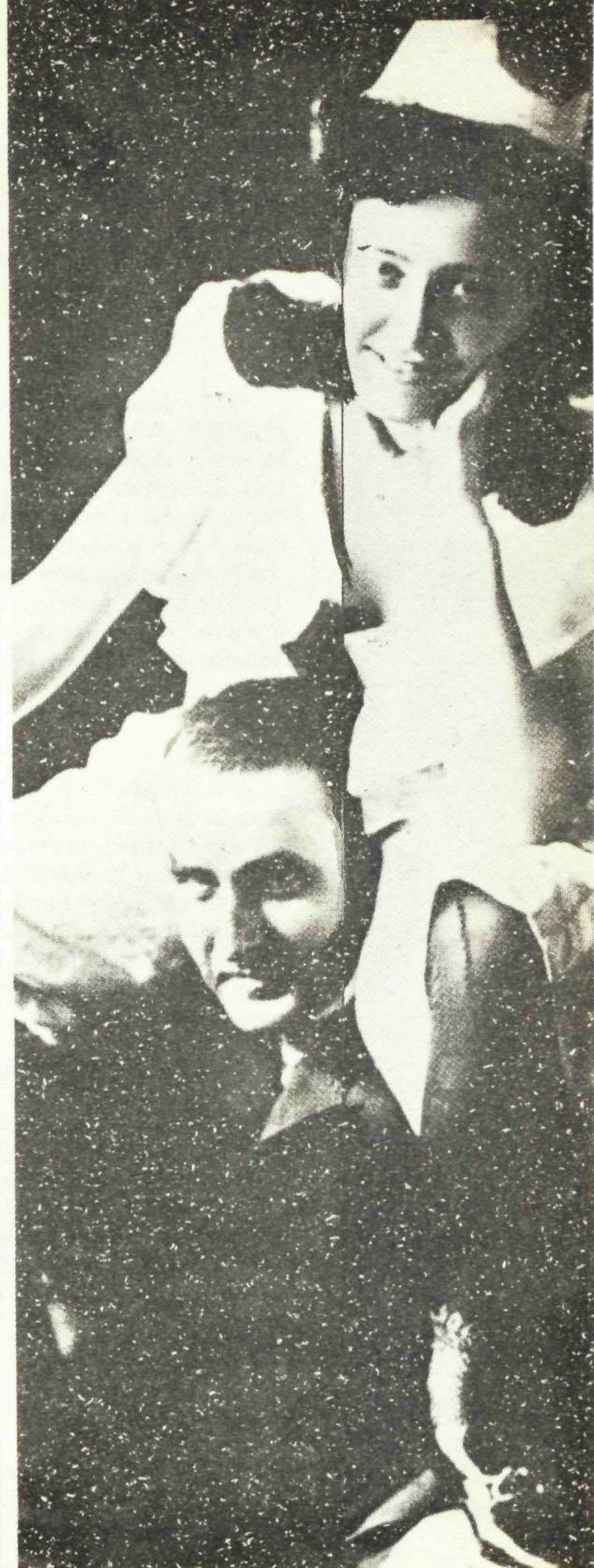
1915 yılında ise, doğum kontrolu konusunda açık bir tartışmaya giriştiğini görüyoruz. Esasında özel olarak onu hiç de ilgilendirmeyen bu konu, toplumun alışılagelmiş moral yasalarına ve ön yargılarına karşı savaşmakta kullandığı bir silah oldu. Bir rahim çarpıklığından dolayı hiç bir zaman çocuk sahibi olamıyacak bu kadın, Amerika'nın emekçi sınıfı arasında dolaştığı turlarında, doğum kontrolunun yetersizliğinden dolayı, evine esir edilmiş yüzlerce kadın tanımıştı. Mother Earth'de başlattığı cinsel özgürlüğün yanı sıra, doğum kontrolu ile ilgili öğütler ve bilgilere de yer vermeye başladı. 1915 de toplumun bu konudaki sözcüsü olmayı başarmıştı.

1916 yılında, "The Medical Ouestion" adlı konferansından sonra tutuklandı ve bu duruşma Emma'ya en büyük propaganda olanağını sağladı. Duruşma salonu onu dinlemeye gelen artistler, aydınlar ve sempatizanları ile doldu taştı. Bir miktar para veya onbeş gün hapis cezasına çarptırılan Emma, ikinci yolu seçerek, hapiste geçirdiği onbeş günü de mahkumlar arasında görüşlerini yaymak yolunda kullandı. Margaret Anderson Emma için "1916'da, Emma Goldman kadınların ömür boyu çenelerini kapalı, bacaklarını açık tutmak zorunluğunda olmadıklarını savunduğu için hapis cezasına çarptırılmıştır" diye yazdı. Böylece Armand'ın başına gelenler Emma'ya da oldu. Gazete sütunları öyle bir gürültü çıkardılar ki cinsel özgürlüğün sözcüsü ve tanrıçası haline getiriidi. Oysa özel yaşamında savunucusu olduğu fikirlere tam karşıt bir tutum içindeydi. Birgün otel odasına, bir gecelik serbest aşk istemeye gelen adam, neredeyse Emma'nın avaz avaza bağırtılarıyla bütün otele rezil olacaktı. Gerçekte insanların birbirini bencil olmayan bir tutkuyla sevmelerini öğütleyen yazarın şimşekleri üstüne çekmesinin ana nedeni anarşist eylemli olmasıdır. Bir sosyalist olan Margaret Sanger de doğum kontrolünü savunan yazılar yazınca, tutuklanmamak için 1914'de Amerika'dan kaçmak zorunda kalmıştı.

Oyunları Emma Goldman'ın hayranlığını kazanan piyes yazarı Gerhardt Hauptmann.







Meşhur kadın anarşist Emma Goldman (solda üstte) Evliliğin uzun vadeli bir fuhuş olduğunu söyliyen Emile Armand (solda altta) Bir toplumsal oyun yazarı, Frank Wedekind. (sağda)

Ferrer ve Faure'den Armand ve Goldman'a kadar bilgisizlik batıl inanç ve ahlâksal ön yargılardan arınma her zaman eğitim din ve ahlâk kurumlarının egemen baskısıyla karşı karşıya kalmıştır.

Günlük yaşamın ön yargıları ve şartlanmış fikirlerle savaşmak bireycilik metodunun ilk simgesiydi. Bu yüzden bir çok anarşist, toplumdan kopuk ve bağımsız, kendi buluşları içinde kendilerine özgü yaşantılar sürdürdüler.

Rusya'da, Tolstoy'un etkisi altında kalınarak doğanın güzellik ve faydalarından yararlanmak, sakin kırsal yaşantılar sürdürmek üzere kentten köye pek çok göçler olmuştu. 1890 yılında ise, oldukça kalabalık bir İtalyan anarşistler gurubu, özledikleri anarşist dünyayı bulmak ümidiyle Brezilya'ya hareket ettiler. Sayısı 100'ü geçen bu insanların gerek ülkenin yoksulluğundan, gerekse aralarında çıkan anlaşmazlıklar sonucu kurmaya çalıştıkları Cecilia Kolonisi birkaç sene sonra yıkıldı gitti. Tıpkı Cromwell İngiltere'sindeki Diggers'ler gibi, bunların da gerçekleştirmeye çalıştıkları düş, son derece iyi niyetle hazırlanmış büyük bir ideal, fakat aynı derecede başarılması güç, gerçeklerden uzak ve romantikti.

Avrupa toplumunun aynı niyetle yüzyıl sonlarına doğru, birkaç deneme daha yaptığı görülür. Victor Serge, Belçika'nın Soignes ormanlarında Stockel'de bu topluluklardan birini görmeye gitmiş, ve anılarında *insanı idealizme çağıran bu çevreyi tanımaya çalışmıştı.* Topluluk üzerinde "canın ne istiyorsa onu yap" yazılı bir tabela sallanan beyaz bir evde barınıyordu. Bahçeye açılan kapının hemen yanındaki masanın üstünde propaganda broşürleri bir de içinde bozuk para bulunan bir kap bulunuyordu. Kabın yanında "ihtiyacın olanı al, verebildigini bırak" yazılıydı. İçeride bir adamın küçük bir dinleyici kitlesine özgür aşk üstüne olumlu görüşlerini anlatmakta olduğunu gördü. Orada yaşamayı kabul edenler topluluğun mallarını parasını ve azığını paylaşarak istedikleri gibi çalışmakta ve konuşmakta özgürdüler. Stockel'de, ve bu ideal üzerine kurulan başka yerlerde, örneğin Ardennes'deki Aiglemont topluluğunda, dürüstlük ve cömertliğe dayanan bu güvene ihanet edildiği hiç bir zaman görülmedi. Bu toplulukların dağılmalarının nedeni, genellikle, üyeleri arasında cinsel konularda sık sık baş gösteren kıskançlıklarla kişisel anlaşmazlıklara dayanmaktadır. Ayrıca bireysel sorunlara fazlaca eğilmek, gerekli bir ekonomik çalışmanın ihmaline sebeb olmaktaydı. 19. yüzyılın değişik ilkeli sosyalist düşünürleri, bu tip toplulukları destekledilerse de, yanı sıra bir ekono-

mik çalışmayı şart koştular. Belçika ve Fransa'daki küçük anarşist topluluklar, özgürlük ilkelerini içtenlikle uygulamalarına rağmen, ekonomik bünyelerinin eksikliğinden uzun süre ayakta kalamadılar. Tek başarıları, bireysel özgürlükle toplumsal yaşamı birleştirmenin olanak dışı olmadığını kanıtlamış olmalarıdır. Birçok başka anarşistler ise, bu işin toplumun dışına çıkmadan başarılabileceği fikrini savunmuştur. Bunlardan en önemlisi bir taşra kentinden 1897 yılında Paris'e gelen Albert Libertad'dır. Sonraları bireysel özgürlüğün en önemli sözcüsü olan Libertad zavallı bir sakattı. 1905 yılında bireyciliği savunan L'anarchie adlı gazetesinde anarşist prensiplerin bir devrim beklemeden hemen uygulanmasını öngörüyordu. "Devrimleri beklemeyin, ve yoldaşlarınızla beraber yaşayan özgür kişiler olarak kendi devriminizi kendiniz yapın" Az para fakat büyük umutlarla, Libertad ve arkadaşları, Paris'te bu "yoldaşlığı". az çok başarabildiler. Ne var ki başında Libertadı arkadaşlarıyla birleştiren bireycilik, sonunda onlardan ayrılmasının nedeni oldu, ve Libertad hem kendini hem de fikirlerini savunmak için koltuk değneklerini kullanmak zorunda kaldı.

SANAT DALLARINDA GELENEK VE GÖRENEKLERDEN ARINMAK

Tüm anarşist kuruluşları, eğitim özgürlüğü ve moral seferberliklerini incelediğimizde, bu ilkelerle uğraşan kişilerin bir özelliğini, deneylere açık ve hazır olduklarını görürüz. Aralarında dogmatik ve bazı konularda geri kafalı olanları da bulunabilirse de genellikle bunlar sosyal ve politik alanlarda olduğu kadar, sanat dallarında da yeniliğe açık kimselerdir. Anarşizm ne kendi resim ve edebiyat türünü yaratmış, ne de anarşistlerden büyük ressamlar yazarlar ve yorumcular çıkmıştır. Fakat gerçek olan şudur ki sanatçıların örf ve adetlerden, alışılagelmiş geleneksel türden kopmak isteyen yaratıcı güçleri, anarşistlerin özgürlük özlemiyle hemen kaynaşmış ve etkilenmiştir. Örneğin Fransızların sanat dünyasında özgürlüğün hangi noktada son bulup, anarşinin başladığını kestirmek oldukça zordur.

Camillo Pissarro resimlerinde belirginliği bulandırmıştır. Empresyonist resmin öncüsü olarak, doğayı anlatan resimlerinde, hayal meyal köylü biçimlerinin rustik bir ışık gölge ve renk alemine karışıvermeleri pek çok eleştiriye yol açmıştı. Empresyonizm birçok yorumcu tarafından alayla karşılanan bir akım oldu. Hele Pissarro'nun düşüncelerinde anarşist olması, ve bir ara Paris Komün'üne girmesi, kritiklerin olumsuz yönde eleştirilerini büsbütün etkiledi. 1890'lara varıldığında, Empresyonizm aşırı yenilik olmaktan, Pissarro'da garipsenmekten kurtulmuştu. Fakat Pissarro da anarşist yayın için yaptığı çizgilerini ve re-





George Grosz ve Cenaze merasimi.

simlerini uzun zaman sürdürdü ve Kropotkin'in "Conquest of Bread" eserine duyduğu hayranlığı şöyle dile getirdi.

" Bu umudun gerçekten bir rüya olduğunu itiraf etmeliyim, ama gördüğüm rüyaların en güzeli bu".

Paul Signac Fransa'nın yetiştirdiği başka bir anarşist ressamdır. Post-Empresyonist bir deneye girişerek, resimlerini belirli bir uzaklıktan bakıldığında seçilebilecek şekilleri oluşturan küçücük renkli noktalamalarla yaptı. Onun inancı, anarşistlerin kuracağı yeni toplumda, sokaktaki adamdan işçiye kadar herkesin sanatla ilgilenmeye vakti ve merakı olacağı idi. Anarşist bir ressam ise bütün benliği ve çabasıyla şartlanmış burjuva alışkanlıklarıyla ve basma kalıp ölçülerle savaşan bir kimse olmalıydı.

Jean Grare'ın La Revolte'sinde, ve daha birçok başka anarşist dergilerde ve gazetelerde, şair Mallarme, ressam Van Dongen, yazar Alphonse Daudet gibi bir sürü sanatçı, çizgileri, şiirleri ve yazılarıyla boy gösterdiler. Bunlar aslında anarşizmin her tür eyleminden uzak, yalnızca bireylere tanınan sınırsız özgürlük uğruna anarşistlerle yakınlaşmış kişilerdir. Ingiltere'de ise, anarşizm, Şikago anarşistlerinin affedilmesi için bir bildiriye imzasını atan Oscar Wilde'yi kazandı. İnsanı her anlamda özgür kılmak için mal mülk sahibi olmasına karşı çıkan yazar "The Soul of Man Under Socialism" (Sosyalizm altında insan ruhu) adlı kitabında, anarşistlerle sanatçıların bireyin özgürlüğü ilkesinde nasıl birleştiklerini açıklıyordu. Wilde, gerek kıyafetleri ve davranışlarıyla, gerekse homoseksüel ilişkileriyle her türlü gelenek ve adeta açıkça meydan okumuş, homoseksüelliği yüzünden tutuklanmış, ve toplum tarafından boykot edilmişti. Yazarın bireysel özgürlük uğruna savaşmak için kişisel ve artistik açıdan nedenleri pek çoktu. Yine de, inançlarını anarşizm çevresine taşımadı. En büyük tutkusu sanat ve sanatçı olan Wilde, sanatın toplum için olduğu fikrini desteklemedi. Bu nedenle de oyunları, Emma Goldman'ın, akılcılığın yayılmasında önemli yerleri olan çağdaş oyun yazarlarının listesinde yer alamadı. Emma'nın en çok ilgisini çeken tiyatro yazarı Henrik Ibsen oldu."Sosyal yalanın baş düşmanı İbsen, toplumun ikiyüzlülüğüne gizleyen peçeyi elleriyle yırtıp attı," diye yazdı onun için. Ayrıca, An Enemy of the People (Halk düşmanı) adlı oyunu içinde şunları söyledi.

"Ibsen bu büyük oyunuyla, can çekişmekte olan bir sosyal sistemin cenaze merasiminin son hazırlıklarını yapmaktadır. Bu cesedin küllerinden, cesur korkusuz bir asi doğacaktır. "Asi", oyunda, şehir hamamlarının bataklıkların üstüne inşa edildiğinden, sağlığa zararlı olduğunu söyleyen Doktor Stockman'dır. Parasal çıkarlar, ön yargı ve dar görüşlü taşra gururu, doktora karşı birleşirler. Stockman yalnız kalır. Emma Goldman'ın kaleminde, doktorun hasımları "kentin refahını yalan ve hile bataklığı üstüne kurabilecek sorumsuzlukta bir ezici çoğunluktur."

Bir de "Ghosts" (Hayaletler) oyunu vardır ki, "toplumsal yapıyı temelinden sarsan bir dinamit gibi patlamıştır."

Emma'nın yapıcı yorumları Alman oyun yazarıarından Gerhardt Hauptmann ve Frank Wedekind'e kadar uzanır. Ayrıca Bernard Shaw, ve "Strife" adlı oyunuyla John Galsworthy onun için büyük yazarlardır. Hauptmann'ın (çıkrıkçılar) adlı oyunundan sonra, işçi sorunları açısından (Strife) çok önemli bir yer tutar. Bütün bu geleneksel anarşist görüşlerin doğuşu sanat ve edebiyatın toplum için bir görevi olduğunu savunan Proudhon'a dayanır. Emma Goldman da, sanat yönü güçlü olmakla beraber, bu gelişime uyarak, edebiyatta sosyal ve bireysel özgürlüğü savunan türleri beğenir olmuştur.

SİNEMADA ANARŞİZM

1917'de film yapımcısı Jean Vigo oniki yaşındayken, Miquel Almereyda adıyla tanınan anarşist babası Fransız karakolunun bir hücresinde boğulmuş olarak bulundu. Savaştan önce de bir askerlik düşmanı olan Almereyda savaş süresince tam bir savaş aleyhtarı olmuştu.Savaşın ortalarına doğru, çok yoksul olan bu adamın mal mülk sahibi olmaya başladığını görüyoruz. Acaba casusluk yapmaya mı başlamıştı? İnsanları savaşmamaya davet eden yazılarının karşılığında Almanlardan para mı alıyordu? Karakolda bir hücrede ölü bulunmasının nedeni bu olabilir miydi?Bu soruların cevabı hiç bir zaman çözümlenemedi, fakat adamın küçük oğlu Jean Vigo'nun gözünde o, devrimci ve örnek bir anarşist olarak kaldı. Sinemayı özgürlük için bir propaganda aracı olarak ele alan Vigo'da, Fransız anarşistlerinin derin etkileri görülür. 1930'da, çevirdi (A propos de Nice) Nis kentini anlatan bu filmi, toplumsal eşitsizliği yansıtmaya çalışır. Bakımlı vücutları güneşten bronzlaşmış varlıklı, sağlıklı tatilin tadını çıkaran bir sınıfla gıdasızlıktan gelişememiş incecik gövdeleriyle köprü altı çocuklarının karşılaştırılmasını yapar. Bir komedi olan (Zero de Conduite - Ahlâk notu sıfır) da öğrencilerin, katı okul yöneticilerine başkaldırılışı anlatılır.



Vigo'nun ilk filmi 'A propos de Nice'den bir sahne,

Bu filmde Vigo aktörler yerine anarşist arkadaşlarını da kullanarak, topluma açık bir mesaj iletmek istemiş, fakat filmi, Fransız otoriteleri tarafından hemen yasaklanmıştır. Sonraları bu tip filmleri yapabilme bir başarı ölçüsü haline gelmiş, ve Lindsay Anderson IF (eğer) adlı filmiyle bir İngiliz devlet okulunda otorite ve başkaldırma ilkelerini işlemeyi başarmıştır.

"A propos de Nice" için Vigo "Nis'i ve o kentte yaşayan değişik yaşamları gösteren bu film. . . . . sorumluluğunu tamamen unutmuş bir toplumun insanı yaşamından iğrendirip, devrimci çözümlere yönelmesini öğütlüyor" demektedir. Ne yazık ki çözümü tam olarak açıklamaya olanak bulamıyan Vigo, ikinci büyük filmi L'Atlente'i bitirince yirmidokuz yaşında ölüverdi. Bu filmde, esas konu sevgi üstüne olmakla beraber, kamerası Paris'te yaşayan yoksul emekçi sınıfı da etkileyici biçimde kapsıyordu. Vigo, savaş öncesi Amerika ve Avrupa'sının sadece körükleyici propagandasıyla uğraşmayıp çağın felsefe,şiir ve resim sanatına da ilgi duyan anarşistlerin, kısacası babasının çevresinin bir ürünüdür. Çağın başında özgürlük ve deneyi, yeni metodların yaratıcı fikirlerin ve bağımsızlığın araçları olarak kabullenmiş, ve küçük ölçüde bile olsa, kültürel bir patlamayı hazırlamış kişilerdir bunlar. Anarşizm, özgürlüğü benimseyen tek akım değildi ve çoğu kere yıkıcı tutumuyla çağın birçok düşünüründe özgürcü değil baskıcı bir izlenim bırakmıştır. Fakat bu yaratıcı yönü olmasaydı, anarşizm kesinlikle en gerekli ve sağlıklı boyutlarının birinden yoksun kalabilirdi.

Bilgisizlikten, batıl inançlardan moral ön yargılardan, alışılmamış kültürel kalıplardan, geleneklerden arınmak, bu özgürlüğe ulaşmak, anarşistler arasında azınlıkta kalan bir gurubun seferberliğinde başarılmıştır. Anarşizm eğer rengârenk parçaların oluşturduğu bir mozaik ise, bu parçası, belki en küçük, fakat öteki parçaları kadar hatta daha da canlı bir renge sahiptir.



/igo'nun işsizliği işlediği son filmi "L' Atalante"den bir sahne.



Toplumu değiştirmeye yetmediği halde, anarşizmin düşünce yapısı, geleneksel otoriteye karşı çıkan pek çok hareketi etkilemişti. 1968'de Fransa'daki öğrenci olaylarının öncüleri anarşizmin etkisindeki kişilerdi.

SONUÇ:

Düş ve Gerçek

Anarşizmi ancak bir süreç içinde, korku saçmayı ve bir takım amaçlar için gösteriler düzenlemeyi başarabilmiş bir akım olarak özetleyebiliriz. Anarşistler guruplar olarak politik bir baskı oluşturmak yönünden etkili olamadılar, fikirleri belirli bir tutum için propaganda yapabilmeğe elverişli olamıyacak kadar ayrıntılı ve dağınıktı.

Malatesta, anarşizmin başarısını boyun eğmeğe ve ezilmeye alışmış sınıfları güçlü ve haklı olduklarının bilincine vardırabilmekte görüyordu. Ama işte esas sorun, bu bilinçlenmeye nasıl erişilecekti? Öne sürülen metod söz ve eylemle propaganda yapmaktı ama bu ikisi arasında çok derin bir uçurum vardı. Anarşist yazarlar vakitlerinin çoğunu cinayetleriyle eylem propagandasını gerçekleştiren tedhişçileri yermeğe harcıyorlardı. Zaten anarşizm dendiğinde halkın aklına gelen ilk ve tek şey, bu yıldırma ve öldürme işlemleri olmaktaydı.

Anarşizmin olumlu yüzü, bomba ve silahla tanınan sorumsuz yüzünü dengeleyecek ve bağışlatacak güçte değildi. Halk, Kropotkin, Faure ve Emma Goldman'ın iyi niyetli insancıl yazılarını ve önerilerini değil, Ravachol ve benzeri katillerin kanlı eylemleri anımsamakta kararlı idi. Anarşizmin öyküsünü anlatırken olumlu ve yapıcı yönüne de değinmek tarihçinin görevidir, ne var ki anarşizm terimini halkın bellegine yerleştiren korku ve dehşet saçan eylemcilik olmuştur.

Anarko-sendikalizmi ise yukarıdaki faktörlerle karıştırmadan incelemek gerekir. Sendikacılık hareketlerinde, anarşının ödün vermeyen tutumu emekçilerin çıkarlarını günden güne gözetmiş ve önce Fransa'da sonrada İspanya'da işçilik tarihinde önemi küçümsenmeyecek bir başarı kaydetmiştir. Genel Grevin yeşerttiği umutlar ve Anarşist devrim, hiç bir ülkede gerçekleşmemiş olmakla beraber Fransız ve İspanyol işçileri bir nesil süresince devrimci sendikacılık fikrini iyice benimsemiş ve sindirmişlerdir.

Bugün tarafsız bir gözle anarşizmin başarı ve başarısızlıklarını özetleyip dengelemeğe kalkarsak zaman içinde gelişerek dünyayı etkileyen ve düzen değişimlerine yol açan olaylar zincirinin dışında kaldığını görürüz.

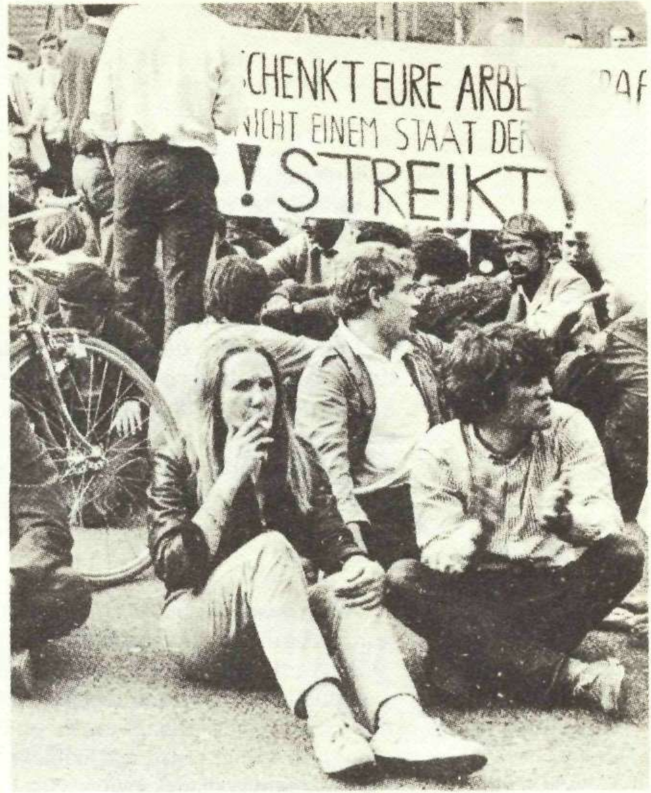
Dehşet eylemlerine her zaman dehşetle karşılık verilmiş ve bu eylemler özgürlük getirmemiştir. 10. yüzyılda komünist, sosyalist nasyonalist ve faşist devrimler olmuş, ama anarşist devrim hiç bir zaman gerçekleşmemiştir.

Anarko-sendikalizm bile yöresel kalmış, modern sanayi işçilerinin çoğu sınırlı grevleri ve ekonomik çatışmalarını pazarlığa koyma yolunu seçmiştir. Ancak bireysel anarşizm bir yönde başarılı olmuş, pek çok ülkede din,eğitim, ve ahlâk özgürlüğüne önemli katkılarda bulunubilmiştir. Şunu da hemen belirtmeliyiz ki, özgürlüğün bu gelişiminde anarşizmin olduğu kadar başka faktör ve güçlerin de yeri vardır.

Bunun dışında anarşizm ilkesinin getirdiği başka neler vardır? Bir kere anarşistler, toplumun acı gerçeklerinin, yaralarının, sömürülerinin su üstüne çıkmasında büyük önemi olan gerçekçi bir eleştiriye kapı açmışlardır. Böylece İspanya'da Kilise ve devletin baskıcı tiranizmine, Rusya'da Çar'ın ödün tanımıyan yönetimine Fransa, İtalya ve Amerika'da burjuva sınıfının çıkarcılığına ve emekçi sınıfların yoksulluğuna, ezilmişliğine parmak basılmıştır. Anarşistler, kentlerde sanayileşmenin sömürüsüne karşı ve emekçi kesimlerin kalkınması için, köylerde ağaların baskısına ve toprak dağıtımındaki eşitsizliğe karşı savaşmışlardır. Anarşistlerin analizine göre toplumsal eşitsizlikler ve yaralar işte bu gerçeklere dayanıyordu. Onların bildiği hayat işte bu güçlüklerle örülmüş bir yaşam kavgası idi.Tutuklanarak hapise atılmak, hemen her davranışın tepesinde bekleyen bir Demokles kılıcıyda. Kilise veya devlete çattıkları zaman tutuklanıyor, moral baskılara baş kaldırdıklarında karşı bir moral yargılamaya veya sansüre yenik düşüyorlardı.

İşte bu nedenlerle anarşistler toplumu salt kendi yaşantılarının, izlenimlerinin, ve zor hayat şartlarının açısından değerlendirdiler. Anarşistlerin özledikleri toplumu bir propaganda aracı olarak kabullenip üstünde durmamak yararlı olmaz. Onların çizdiği bu resim tarihçiler ve sosyologlar tarafından incelenmeli, hakkıyla değerlendirilmelidir. Çünkü anarşistlerin büyük bir çoğunluğu olanakları dar sınıfların yoksul çevrelerinden kopup gelmiş, o çevreleri yakından tanımış ve incelemiş kimselerdir. Ne yazık ki hiç kimse onların davranışlarının ve görüşlerinin nedenini incelememenin bir kayıp olabileceği bilincine varamamıştır. Anarşistlerin sosyal analizlerinin yanısıra topluma başka mesajları da vardır. Özel metodları, gerçekleşmesini bekledikleri düşleri, amaçları onları liberal reformculardan ve sosyalistlerden ayıran







Modern toplumun yetersizliğini protesto amaciyle, 1969 da anarşist gurublar boş binaları işgal ettiler (sağda) ve sokak gösterileri yaptılar (sağda üstte) Bir kısım gençler de toplum yasalarına tamamen sırt çevirdiler (sağda altta)

nedenlerdir. Anarşistler tecrübelerinden yararlanıp, gerçekçi bir görüşe varabildiler mi yoksa idealleri bir hayâl dünyasında eriyip gitmiş midir?

İşte anarşistler bunun bilincine tam olarak hiç bir zaman varamadılar. Aralarında gerçeği görebilenler, yeni bir evren yaratma ilkesi arkasına sığınarak tedhişe baş vuranları şiddetle eleştiriyor, geniş sosyal ve politik değişimlere silâhla varılmayacağını kanıtlıyor, anarko-sendikalistlerle toplu ayaklanma taraftarları ise birbirlerini umutsuz hayallere ve ters yargılara kaptırmakla suçluyorlardı.

Anarşizmin dışındaki izlenimciler için gerçek dışı olan şu veya bu gurup değil tüm anarşistlerdi. Anarşizmi ise, her anlamıyla bir hayâl ürünü olarak görmekte idiler. Sosyalistlerin gözünde anarşi, ekonomik gerçekleri ve işçi sınıfının gelişimdeki önemini kapsamaktan yoksundu. Liberaller açısından yapıcı ve pratik değildi, tutucular içinse insanoğlunun doğal olan eşitsizliğine ve yönetilme güdüsüne karşı koyma bakımından olanaksızdı.

20.ci yüzyılda psikoloji ve sosyoloji bilimleri, insan yapısının hem kavgacı dokusu ve üstünlük duygusunu hem de güvenlik ihtiyacını ortaya çıkardı ve insanın sınırlı özgürlükten tedirgin olduğu, yabancılamadığı belirli bir tutum içinde yaşamayı yeğlediği anlaşıldı. Sosyologlar insan topluluklarının gerektiğinde kolaylıkla lider yaratabilme niteliğini, bazı toplumlarda ise yönetim eksikliğinin toplumları zayıflatıp,var oluşlarını tehlikeye sokabileceğini saptadılar. Hareket söz ve düşünce özgürlüklerinden kesinlikle vazgeçmemesine karşın, insan sınırsız bir özgürlük içinde mutlu olabilecek miydi? Bir çok yorumcu ve düşünürün bu soruya cevabı HAYIR dır ve bu sonuç, anarşizmin başarıya ulaşamamasının nedenini çözümlemeye yeter de artar bile.

AZINLIKTA KALAN ÖZLEM

Tarihçiler anarşizmin hiç bir halk kesiminde veya yaş gurubunda tam anlamıyla benimsenmeyip, karşı konduğu konusunda birleşirler. Bu akım otoriteye karşı çıkma eğiliminde olanbuluğçağındaki çocuklar arasında bile vaz geçilmez bir inanç olamamıştır. Anarşistlerin arasında gençlere ve öğrencilere rastlanır, fakat bunların sayısı sosyalistlerin, dinsel gurupların veya başka gençlik örgütlerinin arasında daha az değildir. 1900'ların Avrupa'sının gençliği, güçlü bir liderin peşine takılıp onu efsaneleştirmeyi anarşizme yeğ tutmuştur. Anarşizm, ancak küçük bir azınlığın özlemidir.



Ne var ki anarşizmin umutları yaşanan güne değil yarınlara dönüktür. Bu umut, bir gün insanoğlunun özgürlük bilincine kavuşacağı, otoritenin bir zorunluluk değil, gereksiz bir kısıtlama anlayacağı ve kendi sınamasıyla anarşinin en doğru, en güzel çözüm volu olduğunu saptayacağı biçimindedir.

Bu umut, kesinlikle bir düş, fakat içinde derin anlamlar saklı bir düştür. 20. yüzyılın başlarında Fransız düşünürü Georges Sorel, bu anlamı, onun işçi sınıflarına getirdiği hareketi, ilhamı sezebilmiş ve:

"Bu rüya uyuklamakta olan işçi sınıfına yeni bir hareket getirmiş, bu umudun ışığı sayesinde aydınlığa kavuşup bilinçlenmişlerdir diyebilmiş bir kişidir.

Anarşistlerin gözünde "anarşizm", "egemen güçleri olmayan bir toplumun rüyası idi. Bu düşün gelmekte olduğunun haberciliğini yaptılar, insanları bu düşe inandırabilmek için binlerce gösteri düzenlediler, bu düş uğruna öldüler ve öldürdüler. Metodları ve doktrinleri onları çağdaşlarından uzaklaştırarak yapayalnız bıraktı, ama aynı zamanda, gelecek için yaşattıkları bu inanç onları evrelerin en ilgi çeken yerine itti. Çünkü, batının tarihçesinde düşlerin gerçekleştiği görülmemiş birşey değildi, Hıristiyanlık ve Marksizm de insanları esinleyen ve peşlerinden sürükleyen düşlerin ürünüydüler. Anarşistlerin eşit ve özgür bireylerinin yerine Hıristiyanlar yer yüzünde tanrının buyruk olmasının, Marksistler ise sınıflardan arınmış sosyalist bir toplumun hayalini kurmuşlardı.

Çok ayrı ülküler gibi gözüküp, aslında aynı ilkenin değişik yansımaları olan her üç inanç da kusurlu ve eksik yönlerine karşın yarınların düşü oldukları için, varolmak gerekli gücü her zaman bulacaklardır.

Bu nedenle Hıristiyanlık ve Marksizm gibi Anarşizmin de dökümü henüz yapılamaz. Ancak, tarih yorumcuları 1880–1914 yılları anarşistinin söz ve eylemle yapmış olduğu propagandanın, anarşizm düşünü gerçeğe bir adım bile yaklaştıramamış olduğunu kesinlikle söyleyebilmektedirler.

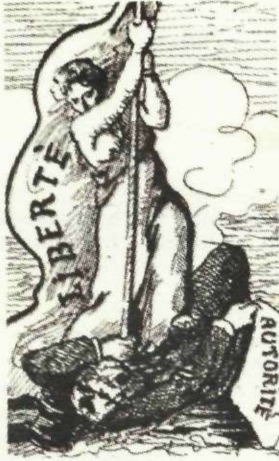
Çin'de 'Kızıl Muhafızlar'





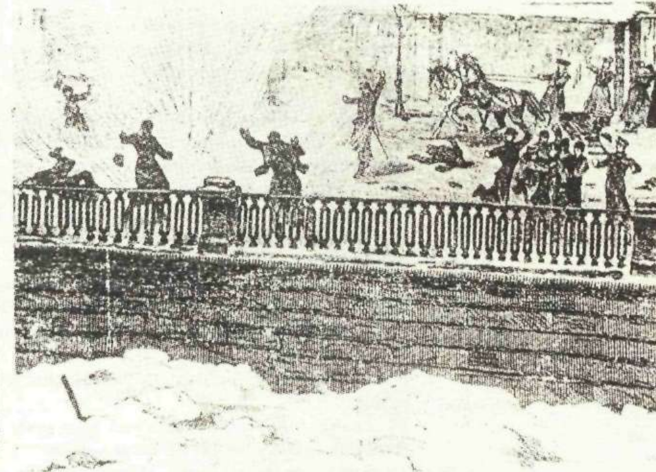


Yandaki resimlerde savaş yıllarında, Fransız anarşizminin öncülerinden biri, Pierre Rumus (üstte), İspanya iç savaşında çeteciler (ortada) Kaliforniya'lı bir hippi (altta) görülüyorlar.

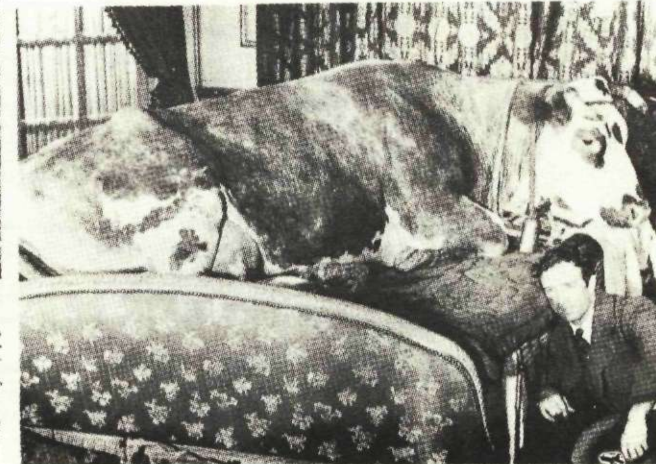












Yanda resimlerde Kropotkin'in bir kitap kapağı (üstte solda), Paris Komünü sırasında yapılmış bir barikat (üstte sağda), "L'Almanach de Pere Renard'dan bir resim (orta solda), Çar Alexander II.nin öldürülmesi (sağ ortada), Ubi Roi için bir duvar afişi (sol altta) ve "L'age D'or dan bir sahne (sağ altta) görülüyorlar.

OLAYLAR KRONOLOJİSİ

1864 İlk 'Uluslararası Emekciler Birliği'ni Marx, Londra'daki St. Martin binasında başlattı. Aynı yıl İtalya'da Mikhail Bakunin 'Milletlerarası Kardeşlik Cemiyetini" kurdu.

1865 Anarşizmin babası sayılan Pierre Joseph Proudhon öldü.

1868 Enternasyonal'in üçüncü konferansı Brüksel'de yapıldı.
Eylül ayında Bakunin "Uluslararası Sosyal Demokratik Birliğini" kurdu.

1869 Eylül ayında Enternasyonal'in kongresi Basel'de yapıldı.

1871 Sonbaharda, Bakunin'in etkisi altında kurulan 'Federation Jurassienne' JaMes Guillaume tarafından yürütüldü.

1876 Bakunin öldü (1 Temmuz). Prens Peter Kropotkin St. Petersburg'daki hapishaneden kaçarak Avrupaya geçti.

1882 22 Ekim: Cyvogt, Lion şehrinde Bellecour Tiyatrosuna attığı bomba yüzünden ömür boyu hapis cezasına çarptırıldı.

1886 4 Mayıs: Şikago'nun Haymarket meydanına bir bomba atıldı.
11 Kasım: Suçları tam olarak saptanamamakla beraber dört anarşist asılarak idam edildi.

1892 Carnegie Corporation' İş Yerindeki Lokavt'dan sonra, Pennsylvania, Homestead de Henry Clay Fric'i öldürmeye teşebbüs eden Alexander Berkman'ı Emma Goldman desteklediğini açıkladı.
Mart : Ravachol St Germain bulvarı ile Rue de Clichy'e bombalar döşedi.
25 Nisan: Yargılandığı akşam, Ravachol'u ihbar ettiği söylenen adamın sahip olduğu Very Restoranı havaya uçuruldu. Ravachol Giyotinle idam edildi.

1893 24 Eylül: Barselona'da Pallas, General Martinez Campos'a bir bomba fırlatarak ölümüne sebeb oldu. Pallas boğularak öldürüldü.
8 Kasım: Pallasın intikamını almak için Santiago Salvador Teatro Liceoya bir bomba attı.
9 Aralık: Paris'te Vaillant, Millet Meclisine bir bomba attı. Giyotinle idam edildi.
11 Aralık: Anarşizmi sindirmek gayesi ile cinayet suçları cezalarının ağırlaştırılmasına oy birliği ile karar verildi.

1894 12 Şubat: Paris'de Emile Henry St Lazare Garına bomba attı. Giyotinle idam edildi.
24 Haziran : Lian şehrinde, Cumhurbaşkanı Sadi-Carnot bir İtalyan anarsist olan Santo Ieronimo Caserio tarafından öldürüldü.

1895 Pelloutter 'Federation des Bourses du Travail'in genel sekreterliğine seçildi. Limoj şehrinde 'Confederation generale du Travail kuruldu.

1897 Montjuich'in intikamı alınmak üzere İspanyol Başbakanı Canovas del Castillo, Angiolillo tarafından öldürüldü.

1898 Cenevre Gölü civarında, Avusturya Kraliçesi Elizabeth bir İtalyan anarşist tarafından öldürüldü.

1900 Temmuz : Kral Umberto 1, Monza'da Bresci tarafından öldürüldü.

1906 Amiens'de CGT bir kongre yaptı. Bu toplantıda sendikacılık prensiplerinin desteklenmesine karar verildi.

1907 Amsterdamda Anarşistler uluslararası bir kongre yaptılar. Monatte ve Malatesta anarşizm ile sendikacılığın birleştirilmesi konusunda ayrı görüşleri savundular.

1909 Temmuz : Trajik hafta. Barselona'da ayaklanmalar başladı.
13 Ekim: Modern Okul'un kurucusu Francisco Ferrer öldürüldü.

1912 12 Kasım: İspanya'nın Başbakanı Canalejasy Mendez Madrit'te bir anarşist tarafından öldürüldü.

İÇİNDEKİLER

20. YÜZYIL DOSYASI

YÜZYILIMIZI YAPAN BÜYÜK OLAYLAR,
BÜYÜK FİKİRLER VE KİŞİLER

1. Kitap : ANARŞİSTLER
(Bir Dönemi Sarsanlar)
2. Kitap : RUSYA AYAKLANIYOR
(Çar'a Karşı İlk Ayaklanma)
3. Kitap : KAYZER ALMANYASI
(Almanya Herşeyin Üstünde)
4. Kitap : AMERİKA SAHNEDE
(T. Roosevelt Dönemi)
5. Kitap : BİR İMPARATORLUK ÇÖKÜYOR
(Habsburgların Sonu)
6. Kitap : BİRİNCİ DÜNYA SAVAŞI
(Savaş Nasıl Başladı)
7. Kitap : BİR İMPARATORLUK BATIYOR / BİR CUMHURİYET DOĞUYOR
(Osmanlı İmparatorluğunun Çökmesi ve yeni Türk Devletinin Kuruluşu)
8. Kitap : KARTALLARIN SAVAŞI
(İmparatorlukların İntiharı)
9. Kitap : BİR KUŞAK NASIL ERİDİ
(İkinci Dünya Savaşının Büyük Muharebeleri)
10. Kitap : BARIŞ HAVARİSİ WİLSON
(Temmuz Sonu)
11. Kitap : LENİN İKTİDARA
12. Kitap : BİR DEMOKRASİ DENEMESİ
(Hitler Öncesi Almanya)
13. Kitap : FRANSA
(Güvencesiz Barış)
14. Kitap : FRANSA BUNALIMLAR, BUNALIMLAR
(Stavisky'den Alman İşgaline)
15. Kitap : JAPONYA
(Doğan Güneş)
16. Kitap : İRLANDA
(Terör ve Özgürlük)
17. Kitap : KADIN YERİNİ ALIYOR
18. Kitap : İNSANIN GÖKLERE YÜKSELİŞİ
(Havacılığın Başlangıcı)
19. Kitap : MUSSOLİNİ İTALYASI
20. Kitap : KÜÇÜK DİKTATÖRLER
21. Kitap : NAZİ ALMANYASI
(Modern Barbarlar)
22. Kitap : VİVA ZAPATA
(Güney Amerikada Gelişmeler)
23. Kitap : KIZIL TERÖR
(Stalin Rusyası)
24. Kitap : DÜNYA BUNALIMI
25. Kitap : İSPANYA ATEŞLER İÇİNDE
26. Kitap : MÜNİH VE SONRASI
27. Kitap : YERYÜZÜNDE CEHENNEM
(İkinci Dünya Savaşı)
28. Kitap : HARP SONRASI DÜNYASI
29. Kitap : BİR DEVRİM NASIL KIZILLAŞTI
(Maonun Zaferi)
30. Kitap : SİNEMANIN DOĞUŞU
31. Kitap : KOMÜNİKASYON
(İnsanlığı Birleştiren Bağlar)
32. Kitap : FEZANIN FETHİNE DOĞRU

ANARŞİSTLER KİTABININ YAZARI:



HR. KEDWARD
Sussex
Üniversitesi
Avrupa tarihi
profesörü.
"Dreyfus Olayı",
"Batıda Faşizm"
Kitapları yazarıdır.

DİZİNİN EDİTÖRÜ:



J.M. ROBERTS.
Oxford
Üniversitesi
profesörü
"Avrupa 1880-1945"
yazarı, B.B.C.
konuşmacısıdır.

Ön kapak resmi:

Ferrer'in öldürülüşü. Barselona isyanında suçsuz olmasına rağmen kışkırtıcı olarak suçlu kılınmıştı.

Arka kapak resmi:

Kızıl haftayı yaratan anarşistler.

Ön iç kapak resmi:

İngiliz kralı 5. George ve Rus Çar'ı Nıcholas II. nin anarşistler tarafından tehdit edilmesini gösteren bir Fransız karikatürü.

Arka iç kapak resmi:

Bir Fransız şarkı kitabının kapağı. Vaillant'ın millet meclisine bomba atışını gösteriyor.

LA COMPLAINTE DE VAILLANT

OU L'ATTENTAT DE LA CHAMBRE DES DÉPUTÉS





Paroles de

F. XAN-NEUF

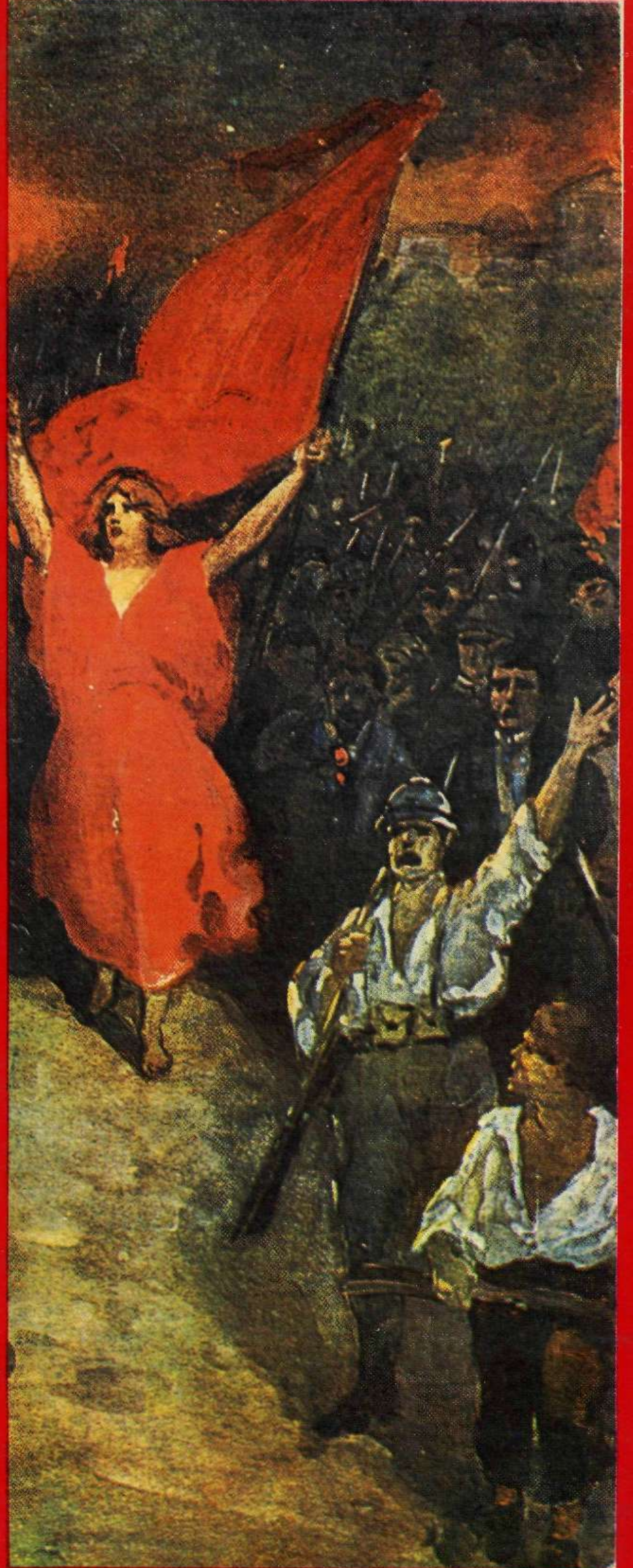
Musique de

ÉMILE SPENCER

20. YÜZYIL DOSYASI

Yüzyılımıza şekil veren büyük olay ve fikirlerin, kişilerin bol resimli öyküleri

ANARŞİSTLER



ANARŞİSTLER....

Günümüzde düzeni ateş ve kanla yıkmaya çalışanların eylemlerini hergün gazetelerde okuyoruz... Bunların ağababaları 10. Yüzyılın başlarında krallara, imparatorlara, cumhurbaşkanlarına bomba atan, silâh çeken bir avuç traji-komik insandı... Etraflarındaki düzen bozukluğuna isyan edip; çoğunlukla kendi iç âlemlerindeki fırtına ve komplekslerinin etkisi altında, her şeyi bir bomba ile veya toplumun liderlerini bir kurşunla ortadan kaldırarak çözebileceklerine inanıyorlardı... Onların kişiliklerinde ve eylemlerinde bugünkü terör hareketlerinin tohumları yatıyordu.

İKİNCİ KİTAP: RUSYA AYAKLANIYOR!

50 TL.